

Vilde Mei Arnestad

**Distribusjon av e-bøker i norske
folkebibliotek**

En nettverksanalyse

**Masteroppgave 2019
Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap**

OsloMet – Storbyuniversitetet, Institutt for Arkiv- bibliotek- og informasjonsfag

Abstract

Norsk

I denne masteroppgaven ble nettverket av aktører rundt distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek undersøkt. Gjennom analyser av 18 semistrukturerte intervju fordelt på Kulturrådet, Nasjonalbiblioteket, distributører, forlag og bibliotek, tegnes et bilde av et komplekst nettverk. Nettverket fortolkes i lys av to teorier, «network gatekeeping»-teori og framing-teori. Analysen viser at staten gjennom Kulturdepartementet fungerer som en «gatekeeper» for alle aktørene i forskjellige kapasiteter. De fleste andre aktører ble vurdert til å være «influence-bounded gated» som blant annet betyr at de har en påvirkningskraft overfor «gatekeeper», men er samtidig avhengig av «gatekeeper»s informasjonsproduksjon. Forlag kom oftest ut som en «challenging gated» som betyr at de i større grad kan velge å utfordre «gatekeeper». Analysen viser at aktørenes påvirkning og innflytelse går frem og tilbake mellom aktørene og er avhengig av kontekst og situasjon. Dette gjør nettverket rundt distribusjonen av e-bøker og e-lydbøker komplekst og dynamisk.

English

This master thesis examines the network of stakeholders around the distribution of e-books to public libraries. A complex network emerges through 18 semi-structured interviews with Kulturrådet (Art Council Norway), Nasjonalbiblioteket (National Library of Norway), distributors, publishers and libraries. This network is interpreted through two theories: network gatekeeping theory and framing theory. The analysis shows that the Norwegian state through the Ministry of Culture is the overarching «gatekeeper» for the stakeholders. Most stakeholders were considered as «influence-bounded gated», which means that the stakeholders have a certain influence over the «gatekeeper». The publishers were often considered to be «challenging gated» which means they in a greater extent can challenge the «gatekeeper». The analysis shows that the stakeholders' influence is not restricted to one direction, but flows back and forth, and is depended on the situation and context. This makes the network around the distribution of e-books, and audiobooks complex and dynamic.

Forord

Det har vært en lang prosess å skrive en masteroppgave og det har vært både inspirerende og utfordrende.

Først og fremst takk til informantene som stilte opp og tok seg tid for å snakke med meg. Dere vet hvem dere er og uten dere hadde det ikke blitt noen oppgave. Tusen takk!

Jeg vil takke min veileder Terje Colbjørnsen for inspirerende og gode innspill. Takk for at du har hatt troen på oppgaven!

Til slutt vil jeg takke gode venner og familie for tålmodighet, gode innspill og støtte gjennom denne prosessen.

Vilde Mei Arnestad

Oslo, juni 2019

Innholdsfortegnelse

Abstract	2
Forord	3
1. Innledning	7
1.1 Problemstilling	8
1.2 Definisjoner	8
1.3 Presiseringer og avgrensninger	11
1.4 Oppgavens struktur	12
2. Bakgrunn	13
2.1 Aktørene i distribusjonen av e-bøker	13
2.1.1 Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket	13
2.1.1.1 Kulturrådet	13
2.1.1.2 Nasjonalbiblioteket	14
2.1.2 Forlag	15
2.1.3 Bibliotek	17
2.1.4 Distributørene	18
2.1.4.1 Biblioteksentralen	18
2.1.4.2 Bokbasen	18
2.1.4.3 eBokNorden	19
2.2 E-bøker inn i norske folkebibliotek for utlån	19
2.2.1 Fase 1: Før Kulturrådets prøveprosjekt (2000-2011)	20
2.2.2 Fase 2: Kulturrådets prøveprosjekt (2012-2015)	23
2.2.3 Fase 3: Etter Kulturrådets prøveprosjekt (2016 - mai 2019)	27
3. Tidligere forskning og teori	32
3.1 Tidligere forskning	32
3.2 Teori	33
3.2.1 Framing	33
3.2.1.1 Forståelsesrammer	35
3.2.2 Gatekeeping	37
3.2.2.1 Network gatekeeping theory	41
3.2.3 Verdikjede	45
4. Metode	48
4.1 Metodologiske overveielser	48
4.2 Intervjuguide	48
4.3 Utvalg av informanter	49
4.3.1 Utvalg: Bibliotek	50
4.3.2 Utvalg: Forlag	51
4.4 Ethiske aspekter	52

4.5 Gjennomføring	53
5. Analyse	56
5.1 Aktørenes rolle	56
5.1.1 Kulturrådet	57
5.1.2 Nasjonalbiblioteket	58
5.1.3 Bibliotek	60
5.1.4 Forlag	61
5.1.5 Distributørene	61
5.2 Aktørenes relasjoner	63
5.2.1 Det kulturpolitiske løpet	64
5.2.1.1 Relasjon 1: Døråpner	64
5.2.1.2 Relasjon 2: Leverandør og kunde	64
5.2.1.3 Relasjon 3: Konkurrent	65
5.2.1.4 Relasjon 4: Lagspiller	65
5.2.1.5 Relasjon 5: Observatør	66
5.2.2 Markedsløpet	66
5.2.2.1 Relasjon 1: Døråpner	66
5.2.2.2 Relasjon 2: Leverandør og kunde	67
5.2.2.3 Relasjon 3: Konkurrent	69
5.2.2.4 Relasjon 4: Lagspiller	72
5.2.3 Relasjoner utenfor distribusjonsløpene	74
5.2.3.1 Relasjon 4: Lagspiller	74
5.2.3.2 Relasjon 5: Observatør	75
5.3 Påvirkning og utvikling	76
5.3.1 Påvirkning av endringer i distribusjonen	76
5.3.2 Utvikling av innhold: E-lydbøker	78
6. Drøfting	79
6.1 Statens interesser i litteratur	81
6.2 Nettverk for distribusjon av e-bøker: Det kulturpolitiske løpet	82
6.3 Nettverk for distribusjon av e-bøker: Markedsløpet og påvirkning av endringer i distribusjonen	86
6.4 Utvikling av innhold: E-lydbøker og nettverket rundt e-lydbøker	96
6.5 Observatører	99
6.6 Oppsummering av nettverk	100
6.7 Refleksjoner og videre muligheter	101
7. Konklusjon	103
Litteraturliste	104
Vedlegg	122
Vedlegg 1: Informasjonsskriv til informantene	122

Vedlegg 2: Intervjuguide	127
Vedlegg 3: Kriteriebasert utvalg av forlag	129

Liste over figurer

Figur 1: Network gatekeeping identification.....	41
Figur 2: Porters originale verdikjede	45
Figur 3: En tradisjonell forsyningskjede for bokbransjen.....	46
Figur 4: En digital forsyningskjede for bokbransjen	46
Figur 5: Verdikjede av bokbransjen.....	47
Figur 6: Statens litteraturpolitikk gjennom "network gatekeeping"	82
Figur 7: "Network gatekeeping" ved innkjøpsordningene.....	84
Figur 8: Distribusjonsløpet i det kulturpolitiske løpet	86
Figur 9: Nasjonalbibliotekets oppdrag om å finne en modell for utlån og innkjøp av e-lydbøker.....	88
Figur 10: Forlag - distributør – bibliotek	91
Figur 11: Distribusjonen av e-bøker i markedsløpet	94
Figur 12: Bibliotekene som "gated".....	95
Figur 13: Relasjoner på tvers av aktørene.....	101
Figur 14: Distribusjonsnettverket	101

Liste over tabeller

Tabell 1: Nivåer av "gated".....	45
Tabell 2: Inndeling av aktørene.....	55
Tabell 3: De "gated" i statens interesser i litteratur.....	81
Tabell 4: De "gated" i nettverket rundt det kulturpolitiske løpet	82
Tabell 5: De "gated" i nettverket rundt markedsløpet	87
Tabell 6: De "gated" i nettverket rundt e-lydbøker.....	96
Tabell 7: De "gated" utenfor distribusjonsløpene.....	99

1. Innledning

Siden 2012 har e-bøker vært en tjeneste som norske folkebibliotek har kunnet tilby til sine brukere, dette er et resultat fra Norsk kulturråds *Prøveprosjekt med parallelt innkjøp av papir- og e-bøker til norske folkebibliotek (2012-2015)* (Fosslien, 2016, s. 19). Prosjektet pågikk da jeg tok bachelor i bibliotek- og informasjonsvitenskapen ved OsloMet – storbyuniversitet (tidligere Høgskolen i Oslo og Akershus). Jeg har alltid vært interessert i e-bøker, noe som førte til at jeg, sammen med Aina Simenstad, skrev bacheloroppgaven, *Utlånsmodeller for e-bøker i folkebibliotek: den norske debatten i et skandinavisk perspektiv* (2017). I masteroppgaven fortsetter jeg med tematikken, men med et annet fokus.

I *Utredning om e-bøker og utlån i bibliotek* (2015) gjort av Rambøll på vegne av Kulturdepartementet, blir det beskrevet at Biblioteksentralen i praksis har monopol for distribusjonen av e-bøker til folkebibliotekene under prøveprosjektet:

“Biblioteksentralen har i praksis monopol for distribusjon av e-bøker gjennom avtale med Forleggerforeningen [s]om eneste leverandør. Dette innebærer at Biblioteksentralen følger anbefalingen Forleggerforeningen har presentert overfor sine medlemmer med henhold til e- bøker. Innenfor dette rammeverket gjør Biblioteksentralen avtaler om innkjøp direkte med forlagene, og bibliotekene kan velge mellom titlene som Biblioteksentralen har i sin portefølje.” (Rambøll, 2015, s. 8)

Samtidig blir det påpekt i samme rapport at distribusjonen av e-bøker er nokså oversiktlig:

“Utprøvingen av innkjøps- og utlånsmodeller for e-bøker til folkebibliotekene har, sammen med det regulerte kommersielle bokmarkedet, ført til at distribusjonen av norske e-bøker til norske forbrukere er nokså oversiktlig. Biblioteksentralen er eneste leverandør for salg av kommersielle e-bøker og lydbøker til bibliotekene, i tillegg er enkelte bøker tilgjengeliggjort gjennom Nasjonalbiblioteket. Videre endret Norsk Kulturråd innkjøpsordningen slik at ordningen inkluderer innkjøp av e-bøker. Fra 2014 ble dette gjort permanent.” (Rambøll, 2015, s. 8)

Distribusjonen i dag er forskjellig fra prøveprosjektet. Ved utgangen av prøveprosjektet fortsatte utlånet av e-bøker under samme premisser som prøveprosjektet. Nasjonalbiblioteket hadde samtaler med Den Norske Forleggerforeningen (heretter Forleggerforeningen) og andre relevante aktører om en ny anbefalt modell for videre innkjøp og utlån av e-bøker (Kulturdepartementet, 2015, s. 23). Mot slutten av 2016 kom Nasjonalbiblioteket med en anbefalt modell som trådte i kraft 1. januar 2018. Dag Asbjørnsen påpekte i 2002 at e-bøker som en del av bokmarkedet er et “moving target”, da det ikke har festet seg og fått en struktur, og endrer seg underveis i løpet av arbeidet (Asbjørnsen, 2002, s. 7). Dette er fremdeles gjeldende i dag, e-bøker er fremdeles et “moving target” i Norge.

1.1 Problemstilling

Med distribusjon av e-bøker til folkebibliotek under denne anbefalte utlånsmodellen som både kontekst og utgangspunkt, har jeg formulert en problemstilling knyttet til å belyse aktørene i distribusjonen. Samtidig som denne oppgaven vil belyse den nåværende distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek, vil oppgaven også se på historikken bak e-bøker i biblioteket, og på nettverket som er skapt av denne distribusjonen. Hvilke aktører er med, hvilke roller innehar aktørene, og hvilke relasjoner har de til hverandre. Problemstillingen er blir da: *Hvordan karakteriseres og fungerer nettverket av aktører i distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek?*, som igjen gir tre forskningsspørsmål:

- 1) *Hvilke roller innehar aktørene?*
- 2) *Hvilke relasjoner har aktørene til hverandre?*
- 3) *Hvordan blir aktørene påvirket av endringer i distribusjonen og utvikling av innhold?*

1.2 Definisjoner

Det er flere begreper som blir brukt i denne oppgaven. Jeg vil nå definere og forklare meningen bak begrepene. Begreper som vil bli forklart er nettverk, aktør, rolle og relasjon i forbindelse med problemstillingen og forskningsspørsmålene. Fulgt av e-bøker, e-lydbøker og til slutt utlånsmodell.

Begrepene er de følgende: nettverk, aktør, rolle og relasjon. I følge Det Norske Akademis ordbok er en av betydningene av ordet *nettverk*, “gruppe, krets av personer eller av

organisasjoner, bedrifter e.l. som har kontakt med hverandre eller samarbeider om noe; system av relasjoner”, det er spesifikt system av relasjoner jeg peker på når jeg skriver nettverk (Nettverk, udatert). Betydningen av ordet *relasjon* er å ha et *forhold*, som igjen blir definert som “måte som to eller flere parter er stilt til hverandre på” (Forhold, udatert; Relasjon, udatert) Med begrepet *rolle* definerer ordboken en av betydningene som følgende, “andel, bidrag, plass noe(n) har (i en situasjon eller i en større sammenheng); funksjon; oppgave”, det er spesifikt denne betydningen, “plass noe(n) har (i en situasjon eller i en større sammenheng” jeg sikter til ved bruk av begrepet rolle (Rolle, udatert). Med ordet *aktør* er betydningen “person, gruppe eller institusjon som spiller en aktiv rolle (på et bestemt område)” (Aktør, udatert). I oppgaven er det en institusjon, en organisasjon som er aktøren som spiller den aktive rolle i denne konteksten, og med ordet *relasjon* menes forhold. Disse begrepene kommer videre til uttrykk i kapittel 3.2.

Jeg kommer til å sette papirbøker, altså fysiske bøker i sammenheng med e-bøker, og vil da bruke begrepene: papirbøker eller p-bøker, når jeg referer til fysiske bøker. Dette reflekterer også hvordan aktørene omtaler dette formatet. E-bøker er et begrep som blir definert på forskjellige måter. Det norske akademis ordbok sier at en e-bok er en “bok i elektronisk form” (E-bok, udatert), som er den elementære definisjonen. Det foreligger andre definisjoner av e-bøker som følgende: “E-bøker blir gjerne definert som elektroniske bøker som du leser på en skjerm, for eksempel nettbrett, lesebrett eller mobiltelefon” (Rambøll, 2015, s. 12); “E-bok, en elektronisk bok, ble [...] definert som tekster digitalisert for lesing på en elektronisk plattform, og som uten større endringer kunne ha vært trykket på papir” (Fosslien, 2016, s. 9); “En e-bok inneholder tekst som er behandlet som om den skulle trykkes i en ordinær papirbok, men som bevares digitalt og ikke trykkes på papir” (Olsen, 2009, s. 13). Det som er en fellesnevner for de nevnte definisjonene er at e-bøker er elektroniske og/eller digitale, da man kan lese og oppbevare teksten digitalt.

Vassiliou og Rowley (2008) prøvde å gi en definisjon på e-bøker på basis av eksisterende definisjoner, og presenterer en todelt definisjon:

“(1) An e-book is a digital object with textual and/or other content, which arises as a result of integrating the familiar concept of a book with features that can be provided in an electronic environment.

(2) E-books, typically have in-use features such [as] search and cross reference functions, hypertext links bookmarks, annotations, highlights, multimedia objects and interactive tools” (Vassiliou & Rowley, 2008, s. 363).

Denne definisjonen tar hensyn til teknologiutviklingen som åpner for en mindre statisk definisjon som er låst opp mot en bestemt leser (Vassiliou & Rowley, 2008, s. 363-364). Denne definisjonen dekker de tidligere nevnte definisjonene fra Fosslie (2016), Olsen (2009) og Rambøll (2015), men tar høyde for den dynamiske delen av en e-bok. Den dynamiske delen av en e-bok, kan også bli betegnet som berikede e-bøker eller enhanced e-books, hvor man finner interaktive verktøy og multimedia objekter som bilder, video, lyd og mer i e-boken (Rønning, Slaatta, Torvund, Larsen, Colbjørnsen, 2012, s. 28). Derfor er Vassiliou og Rowleys definisjon av e-bøker den mest dekkende, da den dekker de dynamiske funksjonalitetene, og sier det grunnleggende, en e-bok er et digitalt objekt.

Et annet begrep som er relevant i denne oppgaven er e-lydbøker, digitale lydbøker og lydbøker. Det Norske Akademis ordbok definerer en lydbok som følgende, “bok som er lest inn og som høres på gjennom lydanlegg, fra datamaskin e.l.” (Lydbok, udatert). Denne definisjonen dekker begrepet, men hva skiller e-lydbøker, digitale lydbøker og lydbøker fra hverandre? Det er i realiteten ikke stor forskjell, disse begrepene brukes om hverandre. Flere kommersielle strømmetjenester bruker lydbøker, eller audiobooks når de beskriver at de tilbyr e-lydbøker i sine tjenester (Audible, udatert; Fabel, udatert; Storytel, udatert). Bruken av e-lydbøker og digitale lydbøker er kanskje en måte å differensiere mellom lydbøker som er i fysisk format, og lydbøker som er digitale. Ved bruk av begrepet *e-lydbøker* mener jeg lydbøker som er digitale, altså en digital fil, som kan enten lastes ned, overføres, sendes og bli hørt på, som definisjonen for en lydbok tilsier.

Et annet begrep som er viktig for analysen av min forskning er *utlånsmodell*. Utlånsmodell beskriver hvordan utlån forløper seg, det er spesifikt to utlånsmodeller som er brukt i Norge, lisensmodellen og klikkmodellen (Nasjonalbiblioteket, 2016; Rambøll, 2015, s. 20). Lisensmodellen, også kjent som eksemplarmodellen, ble brukt under Kulturrådets prøveprosjekt. Klikkmodellen er kjent som leiemodellen. Det finnes varianter av disse to modellene, men i grove trekk fungerer de på følgende måte. Ved lisensmodellen kjøper bibliotekene inn lisenser for e-bøker som reflekterer papirbøker. Når lisensene er utlånt oppstår det en venteliste fram til lisensen er ledig igjen. Ved klikkmodellen betaler

bibliotekene for et utlån, altså et klikk, modellen åpner for at det ikke trenger å oppstå en venteliste, siden det ikke foreligger lisenser, men fører med seg en økonomisk usikkerhet ettersom det er basert på etterspørsel (Gundersen, 2012, s. 19; Rambøll, 2015, s. 20-21). Den nåværende utlånsmodellen, er en anbefaling fra Nasjonalbiblioteket, og er en blanding av disse to modellene, som jeg vil komme tilbake til i kapittel 2.2.3.

1.3 Presiseringer og avgrensninger

Bruken av begrepet aktører kan inkludere mange forskjellige aktører i de forskjellige leddene i bokbransjen, forlagsbransjen og biblioteksektoren, og det er nødvendig å begrense omfanget av aktører som er relevante i denne oppgaven. Problemstillingen og dens forskningsspørsmål peker på en kontekst, distribusjonen av e-bøker, og nettverk som skapes av denne distribusjonen. Det er derfor gjort en vurdering av aktuelle aktører og gjort et utvalg av de aktørene som gir et utsnitt på mesonivå av distribusjonen. De utvalgte aktørene er følgende, Nasjonalbiblioteket og Norsk kulturråd (heretter Kulturrådet), og distributører, bibliotek og forlag. Distributørene er Biblioteksentralen, Bokbasen og eBokNorden, mens bibliotekgruppen inkluderer både fylkes- og folkebibliotek. Disse aktørene arbeider med andre produkter, tjenester og tilbud som er utenfor distribusjonen rundt e-bøker til folkebibliotek, det er derfor viktig å påpeke at oppgaven fokuserer bare på en del av deres virksomhet, og det er nødvendig å begrense omfanget til det som berører e-bøker, e-lydbøker og distribusjonen av disse. Jeg vil komme tilbake til utvalget av aktørene i kapittel 4.3.

Med det tredje forskningsspørsmålet sikter jeg til to aspekter ved distribusjonen av e-bøker. Det første aspektet er hvordan aktørene blir påvirket av endringer i distribusjonen, noe som viser til hvordan endringene med den anbefalte modellen har påvirket aktørene. Det andre aspektet er utvikling av innhold som sikter til e-lydbøker, og er begrenset til å gjelde kun e-lydbøker. Dette er blitt gjort fordi e-lydbøker per dags dato er distribuert gjennom de samme kanalene som e-bøker. Det er hensiktsmessig å inkludere e-lydbøker i oppgaven, siden det i tillegg er vanskelig å skille mellom e-bøker og e-lydbøker når det håndteres gjennom de samme kanalene, med for såvidt de samme aktørene. Grunnen til at e-lydbøker ikke er inkludert i problemstilling er fordi det per i dag ikke foreligger en modell for innkjøp og utlån av e-lydbøker. Til tross for dette blir det distribuert og lånt ut e-lydbøker fra noen forlag som har åpnet opp for utlån. Utlånet av e-lydbøker gjøres da frivillig av forlagene og blir lånt ut på forlagenes premisser, ettersom det ikke foreligger noen anbefalt modell. Formuleringen av

forskningsspørsmålet gjelder da ikke annet innhold i bibliotek som eksempelvis film og musikk, ettersom oppgaven ikke ønsker å berøre distribusjonen av andre medier.

Ettersom distribusjonen er av digitale objekter impliserer det en teknologisk utvikling. Til tross for dette, har jeg valgt å konsentrere meg om aktørene, og se på hvordan deres relasjoner er med og til hverandre i nettverket. Derfor har ikke teknologien fått et stort fokus i oppgaven, da jeg opplever at mulighetene med teknologien avgjøres av aktørene.

1.4 Oppgavens struktur

Denne oppgaven er delt inn i syv kapitler. Kapittel 1 er en innledning til oppgavens tematikk, hvor både problemstillingen og dens avgrensninger blir lagt frem. I tillegg blir det gitt avklaringer av definisjoner. Kapittel 2 er todelt belyser jeg belyser aktørene gjennom en overordnet beskrivelse, og presenterer bakgrunnen til tematikken ved å viser hovedlinjene i utviklingen av e-bøker inn i folkebiblioteket. Kapittel 3 viser tidligere forskning og det teoretiske rammeverket for oppgaven, og kapittel 4 omhandler metode, hvor jeg redegjør for valg, utvalg og gjennomføring. I kapittel 5 presenteres funnene i undersøkelsen, som videre blir diskutert i kapittel 6. Jeg gir videre noen avsluttende refleksjoner og peker på videre muligheter, før jeg til slutt gir en konklusjon i kapittel 7.

2. Bakgrunn

2.1 Aktørene i distribusjonen av e-bøker

Det er et begrenset omfang av aktuelle aktører i oppgaven, noe jeg kommer tilbake til i utvalg av informanter i kapittel 4.3. I denne delen vil jeg gi en overordnet beskrivelse av de aktuelle aktørene som nevnt i kapittel 1.3.

2.1.1 Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket

Kulturdepartementet har det overordnede nasjonale ansvaret for bibliotek. De ivaretar et bredt spekter av oppgaver på feltene språk og litteratur, gjennom tildeling av midler til tiltak og institusjoner bevilget av Stortinget over statsbudsjettet (Kulturdepartementet, udatert a, udatert b). Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket er blant institusjonene som er underlagt Kulturdepartementet, og mottar årlig tildelingsbrev fra departementet (Kulturdepartementet, 2018).

2.1.1.1 Kulturrådet

Allerede da Kulturrådet ble opprettet i 1965, ble det foreslått å innføre en innkjøpsordning for ny norsk skjønnlitteratur, hvor alle nye norske skjønnlitterære bøker skulle kjøpes inn til landets folkebibliotek. Hensikten med innkjøpsordningen var å styrke forfatternes økonomi, redusere forlagenes risiko og bedre bibliotekenes formidling av skjønnlitteratur (Kulturrådet, 2018b). I tillegg var andre områder som musikk og innkjøp av kunst også aktuelle. I dag kan man lese fra Kulturrådsloven som sier følgende: “Norsk kulturråd har som formål å stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk og å bidra til at kunst og kultur skapes, bevares, dokumenteres og gjøres tilgjengelig for flest mulig.” (Kulturrådsloven, (2013), §1). Fagområdene til Kulturrådet er litteratur, musikk, scenekunst og visuell kunst, de er statens rådgiver i kulturspørsmål, gir tilskudd til kunst og kultur, og er en pådriver for nye prosjekter (Kulturrådet, udatert a). I tillegg har Kulturrådet flere forvaltningsoppgaver som blant annet i forbindelse med digital utvikling, når kunst og kultur møter ny teknologi, hvor de vil følge med på om utviklingen av teknologien påvirker fagområdet i en videre sammenheng (Kulturrådet, udatert b, 2019a). I denne oppgaven er det innkjøpsordningen som Kulturrådet forvalter som er relevant. Det offentlige, gjennom Kulturrådet, kjøper inn nye boktitler i et bestemt antall som blir gitt til folke- og skolebibliotek, som kommer i tillegg til bibliotekenes egne innkjøp (Kulturdepartementet, 2017a; Kulturrådet, 2019b). Innkjøpsordningen består av fem innkjøpsordninger for litteratur:

1. Ny norsk skjønnlitteratur: 773 eksempler av bøker for voksne (703 p-bøker og 70 e-bøker), 1550 eksempler av bøker for barn og unge (1480 p-bøker og 70 e-bøker)
2. Oversatt litteratur: 542 eksempler (502 p-bøker og 40 e-bøker)
3. Ny norsk sakprosa: 773 eksempler (703 p-bøker og 70 e-bøker)
4. Ny norsk sakprosa for barn og unge: 1550 eksempler (1480 p-bøker og 70 e-bøker)
5. Tegneserier: (1480 eksempler av bøker for barn og unge, og 703 eksempler av bøker for voksne) (Kulturrådet, 2019b)

Av disse fem innkjøpsordningene gjelder fire av dem også for e-bøker. Innkjøpsordningene, også kalt kulturfond, har stor betydning for spredning av bøker til nye lesere og er et kunstnerpolitisk virkemiddel (Kulturdepartementet, 2017a; Kulturrådet, udatert c). Det er forskjellige retningslinjer for alle innkjøpsordningene, og egne vurderingsutvalg som er oppnevnt som vurderer de påmeldte bøkene for innkjøpsordningene, og om de oppfyller kravene (Kulturrådet, 2019b). Forlagene må imidlertid ha trykt og utgitt bøkene for at de skal bli vurdert for innkjøp. Antall titler som blir kjøpt inn for ny norsk skjønnlitteratur varierer for hvert år, siden bøkene blir vurdert for inklusjon i innkjøpsordningene. De fire andre ordningene, som Kulturrådet betegner som selektive ordninger, har et bestemt antall bøker som kan kjøpes inn på forhånd. Innkjøpet blir gjort etter en kvalitetsvurdering og deretter prioritering av de beste bøkene. E-bøker som er kjøpt inn gjennom innkjøpsordningen vil være tilgjengelig for brukere i fem år (Nasjonalbiblioteket, 2016).

2.1.1.2 Nasjonalbiblioteket

Kulturdepartementet har det overordnede, nasjonale bibliotekansvaret gjennom tildeling av midler over statsbudsjettet til blant annet Nasjonalbiblioteket (Kulturdepartementet, 2017b). Virksomheten til Nasjonalbiblioteket er forankret i Pliktavleveringsloven, der man skal sikre levering av dokument med allmenn tilgjengelig informasjon, slik at det kan tas vare på og gjort tilgjengelig som kildemateriale for forskning og dokumentasjon (Pliktavleveringsloven, 1989; Nasjonalbiblioteket, udatert a). I henhold til bevaring og formidling, har Nasjonalbiblioteket digitalisert samlingen som er i stor grad gjort tilgjengelig gjennom bokhylla.no (Colbjørnsen, 2017; Nasjonalbiblioteket, udatert b). Det er i hovedsak Nasjonalbiblioteket avdeling Mo i Rana som administrerer pliktavleveringsordningen, mens Nasjonalbiblioteket avdeling Oslo har hovedansvaret for den publikumsrettede virksomheten, som å tilrettelegge samlingene for bruk i lesesaler (Kulturdepartementet, 2017b).

Nasjonalbiblioteket har ansvaret for bibliotekstatistikken, som er forankret i Forskrift om bibliotekstatistikk (1987).

Det var tidligere ABM-utvikling - Statens senter for arkiv, bibliotek og museum, som hadde de statlige bibliotekoppgavene som ble overført til Nasjonalbiblioteket i 2010 som følge av Meld. St. 20 (2009–2010) (Meld. St. 20 (2009-2010)). Nasjonalbiblioteket er et statlig utviklingsorgan og utfører mandatet som ble gitt i Prop. 1 S (2012-2013) Statsbudsjettet (Kulturdepartementet, 2017b):

“Nasjonalbiblioteket har siden 2010 hatt et overordnet ansvar for å bidra til å utforme og gjennomføre en nasjonal bibliotekpolitikk og bidra til å utvikle og styrke bibliotekene i Norge som aktive og aktuelle samfunnsinstitusjoner.

Nasjonalbiblioteket vil i 2013 arbeide videre med å realisere målet, bl.a. gjennom systematisk og målrettet bruk av utviklingsmidler.” (Kulturdepartementet, 2012, s. 62).

2.1.2 Forlag

Forlag er i følge Det Norske Akademis ordbok følgende, “en forretningsvirksomhet som utgir bøker (eller annet trykt, filmet eller digitalt lagret materiale) for salg i bokhandler og andre forretninger eller for digital distribusjon” (Forlag, udatert a). Mens Store norske leksikon sier følgende:

“Forlag er foretak som utgir bøker, tidsskrifter, læremidler og lignende innhold.

Forlagenes utgivelser kommer i ulike formater, på papir, som lydbøker eller digitalt. I de fleste tilfeller er det forfattere som produserer innholdet som utgis. Forlaget redigerer og bearbeider innholdet, offentliggjør og markedsfører verket, og forvalter forfatternes ideelle rettigheter. Forlaget påtar seg også juridisk ansvar for utgivelsen.” (Forlag, udatert b)

Forleggerforeningen skrev i 2015 at det var 97 forlag som var medlemmer i foreningen, og det representerer omtrent 80% av forlagsomsetningen i Norge (Forleggerforeningen, 2015), man må ta til høyde for at disse tallene ikke er de samme per i dag. Med utgangspunkt i at Forleggerforeningen dekket omtrent 80%, er det interessant å se på forlagenes samfunnsoppdrag som er formulert av Forleggerforeningen. Samfunnsoppdraget består av to

punkter, 1) yrings- og trykkefrihet og 2) bokproduksjon og miljø. Det er det første punktet som er av interesse, hvor det står følgende:

“Gjennom sine utgivelser utfordrer forlagene fastlåste forestillinger, de sikrer samfunnets hukommelse, og gir rom for ny kunnskap, kritisk opposisjon og kunstnerisk nyskaping. Forlagene er garantister for yrings- og trykkefriheten ved at de sikrer at de viktige historiene kommer ut, og de skal være grundige og modige i sine beslutninger om hva de publiserer. Forleggerforeningen arbeider med yringsfrihet både i Norge og internasjonalt.” (Forleggerforeningen, udatert c)

Når man snakker om forlag og forlagsbransjen i Norge snakker man ofte om de tre store forlagene, Aschehoug, Cappelen Damm og Gyldendal; og noen ganger de fire store der også Vigmostad & Bjørke er inkludert (Colbjørnsen, 2015, s. 8; Neraal, 2018 a; Medienorge, udatert). Av de fire forlagene er det bare Vigmostad & Bjørke som står utenfor Forleggerforeningen (Forlag, udatert b). Disse forlagene er en del av hver sitt konsern, som igjen eier flere ledd i bokbransjen som eksempelvis distribusjon og utsalgssteder. Dette betyr at det er en stor grad av vertikal integrasjon for forlagsbransjen med de fire store forlagene, som jeg kommer tilbake til i kapittel 3.2.3 (Colbjørnsen, 2015, s. 62; Skallerud, 2018).

Konsernet Vigmostad & Bjørke skiller seg fra Aschehoug, Cappelen Damm og Gyldendal, de tre sistnevnte har distribusjonssentralene for p-bøker, Cappelen Damm har Sentraldistribusjonen, mens Aschehoug og Gyldendal har et samarbeid gjennom Forlagssentralen (Forlag, udatert b). Forlagssentralen er et eksempel på krysseierskap, da Aschehoug og Gyldendal eier Forlagssentralen med 50% hver (Forlag, udatert b; Colbjørnsen, 2015, s. 50, 62). Alle fire konsernene har eierandeler i Bokbasen, og egne bokhandelkjeder, da regner jeg både fysiske bokhandlere og nettbokhandlere. Cappelen Damm har Tanum, Aschehoug har Norli, Gyldendal har Ark, mens Vigmostad & Bjørke har haugenbok.no og ebok.no og Akademika (Forlag, udatert b). I tillegg er det også strømnetjenester, Cappelen Damm har Storytel med 50%, Aschehoug og Gyldendal eier Lydbokforlaget med 50% hver, som igjen har Fabel, og Vigmostad & Bjørke har ebok.no+ gjennom sin nettbokhandel (Forlag, udatert b).

Det er nødvendig å påpeke at de fire konsernene deler navn med den delen av konsernet som blant annet driver med forleggeri. Derfor snakker jeg spesifikt om forlagene når jeg videre

nevner Aschehoug, Cappelen Damm, Gyldendal og/eller Vigmostad & Bjørke. I 2017 hadde disse fire forlagene tilsammen over 80% markedsandel (Neraal, 2018).

Staten tilrettelegger for bokbransjen gjennom blant annet en statlig litteraturpolitikk som legger til grunn for kvalitet, bredde og mangfold i innhold og sjangre for både fag- og skjønnlitteratur og tilgjengelighet for leserne (Kulturdepartementet, 2017a). Dette blir gjort gjennom sentrale virkemidler som Kulturrådets innkjøpsordninger, merverdiavgiftsfritak for papirbøker og e-bøker, og unntak fra konkurranselovgivningen for avtaler mellom aktører i bokbransjen (Helle, 2019; Kulturdepartementet, 2017a). Det sistnevnte gjøres gjennom Forskrift om unntak fra konkurranseloven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker, som munner ut i Bokavtalen (tidligere kalt Bransjeavtalen) som Forleggerforeningen har med Bokhandlerforeningen. Forlag som er medlem av Forleggerforeningen er pliktig til å følge Bokavtalen, som blant annet omfatter en tidsbegrenset fastprisperiode for nye titler, skaffeplikt, leveringsplikt og rabattprosent av fastprisen (Forleggerforeningen, udatert a, udatert b; Neraal, 2019b).

2.1.3 Bibliotek

Folke- og fylkesbibliotek er en del av biblioteksystemet sammen med blant annet skolebibliotek, Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek og Nasjonalbiblioteket (Kulturdepartementet, 2017b). I denne oppgaven er det folke- og fylkesbibliotekene, og Nasjonalbiblioteket som presentert, som er aktuelle. Folkebibliotekloven gir det overordnede mål for folkebibliotekene, og fordeler ansvaret mellom forvaltningsnivåene (Kulturdepartementet, 2017). Det er kommunene som har ansvar for folkebibliotek og skolebibliotek, mens fylkeskommunene har ansvaret for fylkesbiblioteket (Folkebibliotekloven, 1985, §2). Formålsparagrafen i Folkebibliotekloven sier at folkebibliotekene sin oppgave er:

“[Å] fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres

kjent. Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.” (Folkebibliotekloven, 1985, §1)

Det er formuleringen om andre medier som man tolker til å gjelde e-bøker, e-lydbøker, film, musikk og annet. Videre peker Folkebibliotekloven på at alle kommuner skal ha et folkebibliotek, og at det kan drives av kommunen alene, eller helt eller delvis i driftsfellesskap med annen kommune, fylkeskommunen eller statlig institusjon (Folkebibliotekloven, 1985, §4). Mens fylkeskommunen skal ivareta regionale bibliotekoppgaver og bibliotekutvikling, som å gi råd, veiledning, assistanse og arrangere møter og kurs som relaterer seg til bibliotekfaglige eller bibliotekspørsmål. Det er med hensyn til § 6 at fylkesbibliotek ofte har et administrativt ansvar for e-bokutlånet, da det står at “[f]ylkeskommunen kan opprette avtaler om felles bibliotekdrift og lånesamarbeid med en eller flere kommuner” (Folkebibliotekloven, 1985, §6).

2.1.4 Distributørene

2.1.4.1 Biblioteksentralen

Biblioteksentralen er et samvirkeforetak som eies av hovedsakelig kommuner og fylkeskommuner, i tillegg til andre aktører som Kommunenes Sentralforbund og Norsk Bibliotekforening (Biblioteksentralen, udatert b). Organisasjonen har som mål å bidra til at bibliotek og lignende institusjoner kan gi innbyggerne tilgang til kunnskap og kultur, og gi bibliotekansatte en enklere arbeidshverdag (Biblioteksentralen, udatert a). Biblioteksentralen beskriver at de selv ikke har økonomisk fortjeneste som formål, og eiere tar ikke utbytte. Kundene består av offentlige institusjoner, stort sett bibliotek, og Biblioteksentralen selger ikke til privatmarkedet (Biblioteksentralen, udatert a).

2.1.4.2 Bokbasen

Bokbasen leverer et bredt spekter av tjenester til alle deler av litteratur-Norge, som bokkatalogen, Den norske Bokdatabasen, oppdatert katalogisering og metadata (Bokbasen, udatert a; udatert b). Bokbasen ble etablert i 1984, og eies i dag av Cappelen Damm (10 %), Gyldendal og Aschehoug (15 % hver) og Sentraldistribusjon og Forlagssentralen med 10 prosent hver. I tillegg eier åtte bokhandlerkjeder ca. 5 prosent hver (Neraal, 2015). I tillegg til tjenester rettet mot bibliotek, tilbyr Bokbasen tjenester for det kommersielle markedet gjennom Bokbasens distribusjonskanal digital distribusjonssentral (DDS). Gjennom DDS blir e-bøker og nedlastbare lydbøker distribuert til nettbokhandlere. Disse e-bøkene kan bli funnet

på tjenesten Bokskya som samler e-bøker kjøpt av forbrukere gjennom norske forhandlere (Bokbasen, udatert a). Bokbasens plattform for distribusjon av e-bøker støtter dagens ordning for innkjøp og utlån av e-bøker i folkebibliotek. Gjennom Bokbasen Bibliotek vil bibliotek, og innkjøpskonsortier, ha mulighet til å foreta innkjøp, budsjettkontroll og oppfølging (Bokbasen, udatert c). Bokbasen Bibliotek er definert som en markeds plass hvor alle forlag vil ha mulighet til å selge sine e-boklisenser (Bokbasen, udatert c). Mot sommeren 2020 vil Bokbasen tilby en utlånsapp for bibliotekene som heter Allvit.

2.1.4.3 eBokNorden

eBokNorden er en uavhengig distribusjonssentral for digitale utsalgssteder som eksempelvis Amazon, iBook og Google, der hovedformålet er å gi bred distribusjon. De er en lisensiert agent for iBookstore globalt. De hjelper ikke bare til med distribusjon for forlag, men også produksjon av e-bøker (eBokNorden, udatert).

2.2 E-bøker inn i norske folkebibliotek for utlån

Dette delkapitlet vil gi et historisk bakteppe av prosessen med å få e-bøker, og e-lydbøker, inn i folkebibliotek. Kapitlet er delt inn i tre deler, eller faser med hensyn til e-bokens introduksjon til folkebibliotekene. Den første fasen er før Kulturrådets prøveprosjekt, og vil skissere forsøk og aktørenes holdninger til e-bøker både kommersielt og for bibliotek. Den andre fasen tilsvarer tidsperioden da Kulturrådets prøveprosjekt pågikk og vil skissere prøveprosjektet og andre hendelser under denne tidsperioden. Den tredje og siste fasen er tiden etter prøveprosjektet endte i 2015 og frem til mai 2019. Distribusjonen er fremdeles i endring, og jeg har inkludert utviklingstrekk frem til mai.

For å innlede historikken for e-bøkene i folkebibliotek vil jeg beskrive hvordan utlånet med papirbøkene har foregått. Dette gjøres fordi lisensmodellen, som var den valgte modellen for Kulturrådets prøveprosjekt, simulerer utlånet av p-bøker. Som stadfestet i

Folkebibliotekloven forplikter folkebibliotekene seg til å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet, og folkebibliotekene får tilført nye titler gjennom Kulturrådets innkjøpsordning, og egne innkjøp av p-bøker. Flere folkebibliotek har lånereglement eller utlånsreglement der brukerne forplikter seg til å være ansvarlig for lånt materiale, sanksjoner ved sen innlevering eller tapt materiale og annet (Bergen offentlige bibliotek, udatert; Deichman, udatert; Sølvberget, 2017; Trondheim folkebibliotek, udatert).

Ved utlån av p-bøker i bibliotek, er det ofte sånn at biblioteket har et eller flere eksemplarer av samme bok. Ved lån av et eksemplar, er det eksemplaret utlånt. Om alle eksemplarene av en og samme bok er utlånt, og en annen bruker ønsker å låne den, og reserverer den, skapes det en venteliste. Da vil brukeren vente på at eksemplar skal bli levert inn, slik at brukeren kan låne eksemplaret. Det er vanlig med 28 dager lånetid på p-bøker, og boken kan fornyes, dersom det ikke er noen andre som har reservert. Det er varierende lånetid for andre medier, som for eksempel kan film lånes i en uke.

2.2.1 Fase 1: Før Kulturrådets prøveprosjekt (2000-2011)

Kulturrådet hadde et utredningsprosjekt, “Strukturendringer i bokbransjen” som ble startet i 1999, der “E-bøker i Norge” var et delprosjekt som førte til tre rapporter: *Ebokteknologi* (2001) av Lekvam, *Ebøker: rettigheter og marked* (2002) av Asbjørnsen (2002) og *Digital lesing* (2002) av Hillesund (Fosslien, 2016, s. 61). Lekvam beskriver de teknologiske sidene ved e-bøker, metadata, formater, rettighetssystemer og mer. Asbjørnsen diskuterer e-bøker som en del av bokmarkedet, med hovedvekt på det amerikanske bokmarkedet, og prøver å knytte det til situasjonen i Norge (Asbjørnsen, 2002, s. 7; Lekvam, 2001, s. 7). Hillesund ser på hvordan e-bokteknologien og de digitale lesemediene får konsekvenser for det litterære systemet, i form av produksjon, distribusjon og lesing av bøker (Hillesund, 2002, s. 8).

Rundt år 2000 snakket man høyt om e-bøker, det var en entusiasme rundt det; Cappelen ga ut Ingvar Ambjørnsens *Dronningen sover* som e-bok før papirbok, Gyldendal ville digitalisere hele forlagets backlist, tidligere utgitte titler, og flere forlag annonserte satsning på e-bøker. To år senere var stemningen endret og viljen til digitalisering var liten, ettersom de norske forlag hadde inntatt en vent-og-se-holdning (Asbjørnsen, 2002, s. 6-7; Lekvam, 2001, s. 107-114). Dette skjedde med hensyn til sikkerhet, omsetningsløsninger og at teknologien rett og slett ikke var på plass, som Asbjørnsen skriver i 2002, “[i] Norge var det ingen som satser lenger: eboka synes erklært død av alle”, der han betraktet utviklingen til å være en avvikling (Asbjørnsen, 2002, s. 6; Fosslien, 2016, s. 61).

Da Amazon lanserte Kindle-lesebrettet i 2007 ble det bygget opp et nytt moment for e-bøker igjen, og forlagene gjenopptok, til tross for en tilbakeholden innstilling, arbeidet med å utvikle e-bøker (Colbjørnsen, 2017, s. 32; Olsen, Buset & Vevle, 2010¹). Cappelen Damm

¹ Dokumentet er ikke lenger tilgjengelig. Det var tidligere lagt ut på Biblioteksentralens nettside.

etablerte Elittera som ville tilby e-bøker gjennom digitalbok.no (Olsen, 2009, s. 34). I september 2008 ble det arrangert et seminar av Kulturrådet med tittelen *Vil e-boka rocke [sic] ved innkjøpsordningene?* Seminaret ble videre tematisert i Thomas Gramstad, leder for Elektronisk Forpost Norge (EFN), kritiske artikkel *Kan e-boka rocke [sic] en urokkelig forlagsbransje?* der han blant annet skriver;

“Alle eksperimentene forlagsbransjen kan forestille seg ser ut til å ha som mål å lage e-bøker som reproducerer alle de begrensningene som papirbøker har - som at boka bare kan være ett sted, kun kan leses av en person osv. På denne måten fjerner man de fordelene som det digitale formatet innebærer, men beholder dets ulemper.”
(Gramstad, 2008)

Gramstad er kritisk til forlagsbransjens syn på e-bøker, og understreker at den fysiske og den digitale distribusjonen må sees i sammenheng og integreres, fordi de komplementerer hverandre. Og forlagene burde innse den potensielle rollen bibliotekene har som markedsføring av bøker. Videre kritiserer Gramstad Biblioteksentralens BS Weblån sin forretningsmodell, som simulerer utlån av papirbøker i bibliotek uten å utnytte fordelene ved det digitale formatet, e-bøker. Og beskriver BS Weblån som “en tjeneste som appellerer til alle de verste sidene ved forlagsbransjens angst og bakstreveri” (Gramstad, 2008).

Kulturrådet innså at de kunne spille en rolle, da de kunne undersøke e-bokformatet og nå ut til nye lesergrupper, især med tanke på innkjøpsordningens legitimitet (Fosslien, 2016, s. 62). Sammenlignet med den internasjonale forlagsbransjen brukte den norske forlagsbransjen lang tid på å igangsette produksjonen av e-bøker (s. 62). I 2009 og i 2010 hadde ABM-utvikling sammen med Kulturrådet bevilget midler til å starte opp flere prosjekter der man prøvde e-bøker i bibliotek (Fosslien, 2016, s. 63; Gundersen, 2012, s. 7, 19, 2013, s. 78; Olsen, 2009, s. 34, 2011, s. 23-24, 27).

I denne perioden kom spørsmålet om fildeling opp på den politiske dagsorden, og med hensyn til at dette, kunne det forandre betingelsene for aktørene og potensielt verdikjeden som igjen kunne ha innvirkninger på innkjøpsordningene (Fosslien, 2016, s. 64). Det var viktig for Kulturrådet at innkjøpsordningene skulle vedvare som et viktig virkemiddel i litteraturfeltet, og i minst mulig grad bli påvirket av endringer utenfra. Rapporten *E- boka og*

innkjøpsordningene. Statusrapport og vurderinger (2009) av Morten Harry Olsen ble bestilt og endte i en anbefaling for pilotprosjektet som ikke kom i gang (Fosslien, 2016, s. 64).

Det ble lagt større press på forlagene om norske utgivelser da Apples iPad ble lansert våren 2010, men stridens kjerne, fjerning av merverdiavgift for norske e-bøker, ble avvist av regjeringen. Rønning og Slaatta (2010) sa at de norske forlagene har funnet grunnlag for samarbeid, men kommer i konflikt med staten når det gjelder merverdiavgift noe som fører til at satsingen stanser (Rønning & Slaatta, 2010, s. 31). De bemerker videre at:

“Enn så lenge har de nordiske forlagene kunnet spille en form for "gatekeeper"-rolle for de nasjonale e-bokmarkedene og kunnet holde igjen i forhold til den fysiske boken. Med de nye lesebrettene og pågående internasjonale e-bokhandlere er denne strategien blitt betydelig mer komplisert å følge.” (Rønning & Slaatta, 2010, s. 31).

På siden av dette og prøveprosjektene i biblioteksektoren, kom forlagsbransjen inn med lansering av Bokskya i 2011. Bokskya skulle være en del av bransjens Digital distribusjonssentral (DDS) for e-bøker, og DDS er igjen en del av Den norske bokdatabasen (Bokbasen) som nevnt i kapittel 2.1.4.2 (Colbjørnsen, 2012, s. 1, 4). Bokskya var ment for alle norske forlag, men det ble de tre store forlagene, Aschehoug, Cappelen Damm og Gyldendal, som også var eiere av Bokskya, ettersom de fleste mindre forlag valgte å ikke inngå en avtale med Bokskya, med unntak av Samlaget (s. 5). Dette skjedde på grunnlag av en forretningsavtale som ga dårlige betingelser for de andre forlagene (s. 5). Som et motsvar valgte de mindre forlagene å inngå en avtale for e-bøker med netthandelen Emviem. Både Bokskya og Emviems løsning fikk kritikk for å være lite brukervennlig, ha lite utvalg og være dyrt (Bryne & Kleve, 2011). Især Bokskya fikk dårlig mottakelse, og ble også kommentert i ulike media (Colbjørnsen, 2012, s. 1; Gundersen, 2012, s. 10). Blant annet komiker og forfatter Herodes Falsk som i en kronikk 5. januar 2012 i Aftenposten, presenterte et utsagn fra en kamerat som oppsummerer Bokskya, “Jeg tror jeg vet hvorfor Bokskya ikke funker. Dette er en konspirasjonsteori, men kanskje forlagene vil at det skal være vanskelig å laste ned norske bøker, slik at det ikke blir en konkurranse for de tradisjonelle butikkene?” (Falsk, 2012).

E-boka, Kulturrådet og støtteordninger: En oppdatering – Hovedtrekk i utviklingen gjennom 2010, med noen anbefalinger (2011) av Morten Harry Olsen, følger opp den tidligere

rapporten fra 2009, og beskriver utviklingen som har skjedd (Fosslien, 2016, s. 65). Kulturrådets strategi 2011-2014, vektlegger særlig e-bøker og at det trengs et målrettet pilotprosjekt ettersom e-bøker kan endre vilkårene for forfattere, forlag, salgsledd og bibliotek (s. 66). Olsen la frem et nytt notat om e-bøker og Kulturrådets innkjøpsordninger for litteratur senere i 2011, der han foreslo en omlegging av innkjøpsordningen ved at Kulturrådet skulle kjøpe e-bøker for utlån via folkebibliotekene (s. 67). Det ble nedsatt to arbeidsgrupper, der den ene arbeidsgruppen skulle undersøke problemstillinger tilknyttet de ulike innkjøpsordningene. Den andre arbeidsgruppen skulle formulere utfordringer og forsøke å skissere løsninger knyttet til distribusjon og formidling av e-bøker som skulle kjøpes inn av Kulturrådet (s. 67). Arbeidsgruppene kom frem til at det ikke var et grunnlag til å endre innkjøpsordningene, men det burde igangsettes et mindre prøveprosjekt med tanke på at det var mange uavklarte spørsmål om hvordan det skulle bli med e-bøker (s. 67). Prøveprosjektet burde gjelde Innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for voksne, der 30 bøker ble omgjort til e-bøker, og det ble anbefalt at prøveprosjektet burde tilknyttes de allerede eksisterende prosjektene med blant annet Buskerud og Ryfylke bibliotekene (s. 68).

2.2.2 Fase 2: Kulturrådets prøveprosjekt (2012-2015)

Prøveprosjekt med parallelt innkjøp av papir- og e-bøker til norske folkebibliotek ble satt i gang i 2012 med formålet å frambringe et bredt anlagt beslutningsgrunnlag slik at Kulturrådet kunne ta stilling til om og hvordan e-bøker kunne bli inkludert som en del av innkjøpsordningene (Fosslien, 2016, s. 13). Prøveprosjektet ble av Kulturrådet delt inn i to faser:

- 1) Fase en besto av en avtale som varte 2011-2012
- 2) Fase to besto av to avtaler som varte 2013-2014
 - a) Den første avtalen var en utvidet videreføring av avtalen fra fase en, og var Kulturrådets prøveprosjekt med e-bøker i innkjøpsordningen
 - b) Den andre avtalen var en ny avtale som gjaldt bibliotekenes egne innkjøp av e-bøker

Avtalene i fase 2 fortsatte etter prøveprosjektet ble avsluttet, til den anbefalte modellen fra Nasjonalbiblioteket tok over (Colbjørnsen, 2014, s. 2-3, 5; Fosslien, 2016, s. 19; Rambøll, 2016, s. 18-19).

Den første fasen, og den første avtalen som fulgte anbefalingen fra arbeidsgruppene, gjaldt 30 e-bok lisenser fra Innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for voksne for årgangene 2012, 2013 og 2014. Innkjøpet ville kun gjelde parallellutgivelser, altså påmeldte bøkene som ble utgitt i p- og e-format (Fosslien, 2016, s. 10). Det var en avtale mellom Den norske Forfatterforeningen (heretter Forfatterforeningen), Forleggerforeningen og Norsk Forleggersamband (s. 13). Det ble påmeldt 190 parallellutgivelser av forlagene som automatisk ble en del av prøveprosjektet, og Biblioteksentralen var distributør for filene (Fosslien, 2016, s. 19; Rambøll, 2016, s. 7). De syv bibliotekene som var involvert i denne fasen var: Akershus fylkesbibliotek, Buskerud fylkesbibliotek, Ryfylkebiblioteket, Bergen folkebibliotek, Trondheim folkebibliotek, Troms fylkesbibliotek og Deichman (Fosslien, 2016, s. 20). Til sammen over 100 bibliotek og filialer fikk 27 av e-boklisensene, mens Nasjonalbiblioteket fikk to og Kulturrådet én (s. 15). Kulturrådet betegnet prosjektet vellykket til tross for at Buskerud fylkesbibliotek og Ryfylkebiblioteket var de eneste som hadde kommet i gang med utlånet (s. 19). Det var tre utlånssystemer som var til vurdering, BS Weblån, E-lån (en tilpasset versjon av BS Weblån), og Bibliotek-Systemer sin løsning, eBokBib. Utlånet gikk etter lisensmodellen, da omtalt som eksemplarmodellen, som simulerte utlånet av p-bøker med lisenser med varighet på 3 år (Fosslien, 2016, s. 15, 20, 47; Rambøll, 2016, s. 19, 70). Etersom implementeringen av utlånssystemer hadde tatt lenger tid enn ventet, ønsket Kulturdepartementet å forlenge prosjektet med ett år. Kulturrådet sendte en henvendelse i oktober 2012 til Forleggerforeningen og Forfatterforeningen, men greide ikke å komme til enighet om en avtale (Fosslien, 2016, s. 20).

Det ble forhandlet frem en ny avtale i januar 2013, som innledet den andre fasen, med to nye avtaler i prøveprosjektet. To nye bibliotek ble inkludert i den andre fasen, Kristiansand folkebibliotek og Stavanger folkebibliotek (Fosslien, 2016, s. 22). Prosjektets andre fase gjaldt 130 bibliotek og filialer i nærmere 60 kommuner og 8 fylker. Utlånet av e-bøker fortsatte med lisensmodellen, fordi det var den modellen aktørene kjente (Rambøll, 2015, s. 19). Den ene av de nye avtalene gjaldt innkjøpsordningene og var en utvidet videreføring av avtalen fra prosjektets første fase. Denne avtalen danner grunnlag for det ene distribusjonsløpet som jeg har kalt det kulturpolitiske løpet, med utgangspunkt i at innkjøpsordningene er et kulturpolitisk virkemiddel. Ved innlemming av flere bibliotek, besto utvidelsen av avtalen av en ny fordelingsnøkkel over e-boklisensene, hvor en kommune skulle ha minst en lisens, og et konsortium skulle ha like mange lisenser som antall bibliotek i konsortiet. Den nye fordelingsnøkkelen gjorde at antall e-boklisenser gikk fra 30 til 70 og

fortsatte med varighet på 3 år (Fosslien, 2016, s. 21; Rambøll, 2016, s. 19). Samtidig ble det lagt begrensninger da lisensene ikke kunne bli lånt på tvers av kommunegrenser innenfor et konsortium og heller ikke fra et konsortium til et annet (Fosslien, 2016, s. 21).

Den andre avtalen danner grunnlaget for det andre distribusjonsløpet, markedsløpet. I dette løpet foretar bibliotekene egne innkjøp av e-bøker fra forlag gjennom distributøren, Biblioteksentralen. Denne avtalen la føringer på innkjøp av e-bøker for bibliotekene. Om bibliotekene gikk sammen og valgte en konsortium-løsning var det et minimumskrav basert på innbyggertall for antall lisenser konsortiet måtte kjøpe (Rambøll, 2016, s. 18). Denne avtalen for utlån og innkjøp har også blitt omtalt som Forleggerforeningens prøveordning eller forleggernes modell (Ericson, 2013; Kulturdepartementet, 2015a, s. 23; Rambøll, 2015, s. 19). E-bøker ble i hovedsak kjøpt inn og administrert av fylkesbibliotek gjennom fylkeskonsortier (Rambøll, 2015, s. 25). Samtidig var det noen unntak og variasjoner. Hedmark, Hordaland og Telemark fylke er eksempler på fylkesbibliotek som gjør innkjøp på vegne av fylket, mens folkebibliotekene også foretok egne innkjøp ved siden av fylkets innkjøp (s. 18). Deichman og Bergen folkebibliotek valgte å ikke gjøre egne innkjøp, og fikk bare e-bøker gjennom innkjøpsordningene (s. 18). I tillegg var det noen bibliotek som aldri var med i et konsortium. Bibliotekene i Nordland fylke og Lier bibliotek (Buskerud fylke) gjorde egne innkjøp (s. 18).

For Kulturrådet var prøveprosjektet et dimensjonert og rigget prosjekt for å kunne gi et bredt spekter av kunnskaps- og erfaringsmateriale, når Kulturrådet skulle vurdere om e-bøker skulle integreres i innkjøpsordningene (Fosslien, 2016, s. 22). I 2014 leverte Colbjørnsen *Rapport om prøveprosjekt med e-bøker i innkjøpsordningen (PEI)*, som en delrapport til prøveprosjektet. Colbjørnsen konkluderer at prøveprosjektet sikrer lesning av norsk skjønnlitteratur, og er attraktivt for nye brukere, og anbefaler at man skal få til en avtale som de kommersielle aktørene og forfatterne kan leve med (Colbjørnsen, 2014, s. 28-29). Rapporten avsluttes med anbefaling om å forlenge prosjektet, og at det kan inkludere de andre innkjøpsordningene (s. 30). For Kulturrådet var denne rapporten en viktig del av beslutningsgrunnlaget da det ble vedtatt at e-bøker skulle implementeres i Innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur og Innkjøpsordningen for ny norsk sakprosa for voksne fra starten av 2015, allerede før prøveprosjektet var avsluttet (Fosslien, 2016, s. 35). *Prøveprosjekt med parallelt innkjøp av papir- og e-bøker til norske folkebibliotek* nådde sin målsetning.

Ved siden av prøveprosjektet trådte endringene i Folkebiblioteklovens formålsparagraf i kraft i 2014. Der finner vi formuleringen “andre medier”, som danner ønsket for at bibliotekene har muligheter til å låne ut e-bøker (Rambøll, 2016, s. 11; Røgler, 2019). Forleggerforeningen og andre aktører fortsatte å argumentere for fjerning av merverdiavgiften på e-bøker, og kunne peke på en rapport som konkluderte med at det er best for litteraturpolitikken at merverdiavgiften for e-bøker blir fjernet (Einarsson, 2016; Forleggerforeningen, 2016; Oslo Economics, 2014, s. 6). Det har vært diskutert at merverdiavgiften skulle fjernes, men den besto (Bok365, 2016, 2017; NRK, 2018). I tillegg ble strømmetjenesten Storytel, eid 50% av Cappelen Damm, lansert og inkluderer både e-bøker og e-lydbøker (Neraal, 2019a).

Den nasjonale bibliotekstrategien gir en oversikt over statlig ansvar og oppgaver for å bidra til bibliotekenes utvikling, og *Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018: Statens oppgaver og ansvar for utvikling av folkebibliotek* følger Prop. 1 S (2014-2015) Statsbudsjettet. Det er i hovedsak Nasjonalbiblioteket som skal gjennomføre tiltakene i strategien og i den står det at:

“Departementet mener det vil være hensiktsmessig at staten tar en mer aktiv rolle for å bidra til å videreutvikle e-bokutlånet. I en situasjon der mange fylkesbibliotek har tatt et ansvar for å gjennomføre forhandlinger på vegne av folkebibliotek, er det ikke nå et behov for at det etableres en sentral ordning for forhandlinger for kjøp og utlån av e-bøker. [...] Det vil være en støtte, særlig for mindre folkebibliotek, at et bibliotekorgan inngår i samtaler med representanter fra bokbransjen med sikte på å enes om en anbefalt modell for e-bokutlån. Denne modellen vil erstatte Forleggerforeningens prøveordning som går ut i 2015. Nasjonalbiblioteket skal etter samtaler med Forleggerforeningen og andre relevante aktører anbefale en modell for bruk av e-bøker i folkebibliotekene. Nasjonalbiblioteket vil forankre sitt arbeid i folkebibliotekene og dette vil være tema i Nasjonalbibliotekets formaliserte dialog med bibliotekene.” (Kulturdepartementet, 2015a, s. 23)

Som bibliotekorgan fikk Nasjonalbiblioteket ansvaret og gikk i dialog med Forleggerforeningen og andre relevante aktører for å kunne anbefale en modell for kjøp og utlån av e-bøker (Kulturdepartementet, 2015a, s. 23). Det blir i tillegg i strategien påpekt at en anbefalt modell ikke er en bindende avtale for kjøp og salg, og det er viktig at man ikke etablerer en statisk modell, men at man prøver ut forskjellige løsninger.

“Modellen ville kunne være en anbefaling knyttet til kjøps- og utlånsvilkår, mens priser vil fortsatt forhandles mellom innkjøper og forlag. Biblioteksentralen vil kunne være en slik innkjøper, men det er åpent for at også andre kan selge e-bøker til folkebibliotekene. Ett av ankepunktene mot den utlånsmodellen Forleggerforeningen i dag har anbefalt er at den er for lite fleksibel. I en dialog vil man spesielt se på mulighetene for å innføre betydelig større fleksibilitet enn i gjeldende utlånsmodell, for eksempel gjennom kombinasjon av lisenser og betaling per utlån.”
(Kulturdepartementet, 2015a, s. 23)

I juni 2015 kom Rambøll med rapporten *Utredning om e-bøker og utlån i bibliotek* (2015) på oppdrag av Kulturdepartementet (Kulturdepartementet, 2015b). Bibliotekarforbundet uttaler at den er “en relativ god beskrivelse av virkeligheten”. Til tross for dette er det flere sentrale problemstillinger som ikke blir tatt opp, som at forlagene ikke er pliktig til å selge e-bøker til bibliotek (Bergan, 2015). Rapporten som blant annet er basert på intervju med aktører, oppsummerer blant annet med at en blanding mellom lisensmodell og klikkmodell er den utlånsmodellen som virker mest sannsynlig for fremtiden i Norge (Rambøll, 2015, s. 64).

2.2.3 Fase 3: Etter Kulturrådets prøveprosjekt (2016 - mai 2019)

Retten etter Kulturrådets prøveprosjektet ble avsluttet, vedtok Kulturrådet å inkludere e-bøker i Innkjøpsordningen for ny norsk sakprosa for barn og unge, og Innkjøpsordning for oversatt litteratur fra og med 2016 (Fosslie, 2016, s. 56). Kulturrådet fikk forlenget tilgangen for e-bøkene som ble kjøpt inn i løpet av prøveprosjektet til en lisensperiode på 5 år (Nasjonalbiblioteket, 2017a).

Ansvar for Nasjonalbiblioteket får gjennom Nasjonal bibliotekstrategi (2015-2018), førte til at Nasjonalbiblioteket i mai 2016 kom med et forslag om en ny modell for innkjøp og utlån av e-bøker (Kulturrådet, 2016; NRK Bok, 2016). Forfatterforeningen uttaler at denne modellen er en ny måte å selge bøker på, og forfatterne har ikke overdratt rettighetene til et slikt utlån (Løvåsen, 2016). Det nye forslaget berørte også Kulturrådets innkjøpsordning, da lisensperioden for innkjøpte e-bøker gjennom innkjøpsordningen ble redusert fra 5 til 2 år, mens retningslinjene til innkjøpsordningen sier tilgjengelighet på 5 år (Kulturrådet, 2016). Da det var klart at denne modellen ikke ville bli brukt, framholdt Nasjonalbiblioteket at deres utgangspunkt var at ordningen vil forbli inntil det kommer en ny avtale, og at de oppfordret

forlag til å forlenge nåværende avtaler til en ny kan igangsettes (Bibliotekutvikling, 2016). Foruten samtale om ny modell for innkjøp og utlån av e-bøker, var forlagene tilbake i sin kamp for å få fjernet merverdiavgiften for e-bøker (Einarsson, 2016; Forleggerforeningen, 2016). Som følge av at modellen ikke ble godtatt måtte Nasjonalbiblioteket ta en ny runde med samtaler, og i desember 2016 kom de med en anbefaling, *Anbefaling til innkjøp og utlån av E-bøker i folkebibliotek* (2016) som trådte i kraft 1. januar 2018 (Nasjonalbiblioteket, 2016). Da den nye modellen ble en blandingsmodell, gikk indikasjonene fra Rambøll-rapporten i oppfyllelse, og modellen består av de to utlånsmodellene som nevnt i kapittel 1.3, lisens og klikk. Etter denne modellen vil nye utgivelser komme under lisensmodellen, en videreføring av modellen fra prøveprosjektet, der e-bøkene i de første 2 år er lisenser, med begrensning på antall utlån (Nasjonalbiblioteket, 2016). En lisens gir 10 utlån og kan bare lånes av en låner av gangen. Lisensmodellen blir ofte omtalt som en pakke, ettersom en lisens gir 10 utlån. Etter 2 år går titlene over til klikk, hvor det blir betalt per klikk, og en tittel kan lånes av flere lånere samtidig, eller bare en låner, dette er opp til bibliotekene selv. Den anbefalte modellen vil ha en prøvetid på 3 år før den skal evalueres. Endt prøvetid er 1. januar 2021.

I løpet av prøveprosjektet og etter prøveprosjektet har flere bibliotek gått over til utlånsystemet eBokBib (Arendal bibliotek, 2018; Ellingsdalen, 2016). I tillegg ble utlånsystemet eBib lagt ned (Buskerud fylkesbibliotek, 2015). Troms fylkesbibliotek skiftet utlånsystem E-lån på grunn av den nye modellen, og gikk over til Biblioteksentralens Bookbites som ble lansert våren 2018 (Biblioteksentralen, 2017; Mellem, 2018). I november 2016 lanserte Stavanger folkebibliotek tjenesten Libby av Overdrive, en internasjonal distributør, som gjør at de kan tilby engelske e-bøker og e-lydbøker til sine brukere som (Stavanger kommune, 2017, kap. 8.2.1).

Ved annonseringen av den anbefalte modellen, ble det varslet at Bokbasen kom til å utvikle en teknisk løsning for e-bokutlån med modellen som utgangspunkt, for å distribuere e-bøker til folkebibliotek (Forleggerforeningen, 2017). I november 2017 gikk Biblioteksentralen ut i media, og tittelen var *Forlagene ønsker monopol for salg av e-bøker til bibliotek*, da Biblioteksentralen ikke fikk fornyet avtaler om levering av e-bøker (Letnes, 2017). Direktøren for Forleggerforeningen, Kristenn Einarsson, svarer til denne påstanden i artikkelen: *Forleggerforeningen blander seg ikke inn i distribusjonsformene for e-utlånslisenser*. Der Einarsson blant annet sier at den nye modellen stiller krav til tilbydere av

e-utlån, og det har vært nødvendig å drøfte tilleggsprotokoller og kravspesifikasjoner i Bransjerådet – et råd med to representanter fra Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen – og det er opp til forlagene og bibliotekene om hva som tilfredsstillende behovene i forhold til modellen (Einarsson, 2017; Forleggerforeningen, udatert a). Videre ble Fabel lansert i 2017, eid av Lydbokforlaget som igjen eies av Aschehoug og Gyldendal, med 50% hver (Lydbokforlaget, udatert; Neraal 2018b). Da Fabel ble annonsert, svarte Vigmostad & Bjørke at de kom til å lansere en strømmetjeneste gjennom ebok.no, ebok.no+ (Egeland, 2016a, 2016b). Disse to tar opp kampen mot Storytel. Det er Storytel og deretter Fabel som har kommet best ut av konkurransen. Bok365 gir et anslag på at Storytel har over 100 000 abonnenter, som antagelig er dobbelt så mange som Fabel (Neraal, 2019c).

På høsten 2017 informerte Nasjonalbiblioteket at de hadde startet opp samtaler med forleggerne om tilgang til e-lydbøker i folkebibliotek (Nasjonalbiblioteket, 2017b). Den 20. februar 2018 fikk Nasjonalbiblioteket igjen et oppdrag om å anbefale en modell fra Kulturdepartementet, som følger opp initiativet de tok med å ta opp e-lydbøker i folkebibliotek (Nasjonalbiblioteket, 2018). Dette arbeidet er per i dag pågående, men det ble lagt frem et forslag i oktober 2018 som ble behandlet av Forleggerforeningen uten en konklusjon (Korsvold, 2018).

I etterkant av en anbudsprosess gikk Akershus fylkesbibliotek fra eBokBib til Biblioteksentralens Bookbites i desember 2018 (Akershus fylkesbibliotek, udatert; Doffin, 2018). Mot slutten av januar 2019 varslet Bibliotek-Systemer at fra og med 1. januar 2020 er eBokBib lagt ned, ettersom det ikke lenger var økonomisk bærekraftig å drive utlånssystemet (Bergan, 2019c). Det vil si at Biblioteksentralens Bookbites er det eneste utlånssystemet som er på markedet, inntil Bokbasens Allvit åpner for folkebibliotek i begynnelsen av 2020.

Foruten dette har Kulturdepartementet satt i gang arbeid med Nasjonal bibliotekstrategi (2020-2023), der en av hovedområdene skal fortsatt være digitalt innhold som i Nasjonal bibliotekstrategi (2015-2018) (Kulturdepartementet, udatert c, 2019a, 2019b). Det har kommet innspill fra Norsk bibliotekforening om at tilbudet av e-bøker for barn er dårlig, og at innkjøp av litteratur til denne gruppen bør økes i innkjøpsordningen (Norsk bibliotekforening, 2019). Forfatterforeningen vektlegger også denne gruppen i forhold til å stimulere leselyst, men vektlegger og digitalt innhold i form av økonomiske konsekvenser da bøkene lånes i stedet for å kjøpes, og fremhever et økt vederlag til forfatterne når innkjøp av digitale lisenser

videreutvikles (Den norske Forfatterforeningen [Forfatterforeningen], udatert). Det er flere som påpeker at de ønsker enklere administrasjon av innkjøp av e-bøker (Fylkesbiblioteksjefkollegiet, 2019; Rogaland fylkesbibliotek og biblioteksjefer i Rogaland, udatert). Det er ikke til å unngå at det er kommet innspill vedrørende e-lydbøker i bibliotek (Biblioteksentralen, udatert c; Fylkesbiblioteksjefkollegiet, 2019; Norsk bibliotekforeningen, 2019; Rogaland fylkesbibliotek og biblioteksjefer i Rogaland, udatert). Bibliotekarforbundet kom med en politisk uttalelse i forbindelse med e-bøker og e-lydbøker i bibliotekene i januar 2019, som peker på de nevnte innspillene til Nasjonal bibliotekstrategi (2020-2023) – med unntak av administrasjon av innkjøp av e-bøker – som økt vederlag, mer til barn og unge, og ikke minst e-lydbøker (Røgler, 2019).

I februar 2019 ble søkelyset rettet mot e-lydbøker til folkebibliotekene i media. Det var flere artikler som manet bibliotekene og forlagene om å komme til enighet (Adresseavisen, 2018, 2019; Bergan, 2019a; Forfatterforeningen, 2019; Henriksen, 2019; Hovemoen, 2019; Nilsen, 2018; NRK, 2019; Storø, Tveit, Bae, Mundal & Furset, 2018; Vollan & Meyer, 2019). Biblioteksjefer for Deichman, Bergen folkebibliotek (Bergen offentlige bibliotek), Trondheim folkebibliotek, Tromsø folkebibliotek (Tromsø by og byarkiv), Stavanger folkebibliotek (Sølvberget bibliotek og kulturhus), Kristiansand folkebibliotek og Bærum folkebibliotek (Bærum bibliotek) gikk sammen i innlegget, *Begynnelsen på slutten for folkebibliotekene?*, der de ber kulturministeren om å bekymre seg for utviklingen (Skansen et al., 2019). 12. februar i Aftenposten svarer kulturminister Trine Skei Grande, og uttalte blant annet “Det er første gang jeg opplever at forleggerne synes at bibliotek hindrer lesning og interesse for litteratur”, og oppfordrer Forleggerforeningen og andre aktører å fortsette samtale med Nasjonalbiblioteket (Henriksen, 2019). Samme dag møttes kulturminister Grande og direktør for Forleggerforeningen, Kristenn Einarsson, for å diskutere e-lydbøker i folkebibliotek i Dagsnytt 18 (NRK, 2019). 18. februar var det en åpen høring i forbindelse med kulturmeldingen, der både Bibliotekarforbundet og Forleggerforeningen var blant de som hadde et innlegg med e-lydbøker som tema (Bergan, 2019b; Forleggerforeningen, 2019). Kristenn Einarsson pekte i høringen på:

“[P]roduksjon og distribusjon av e-lydbøker er annerledes enn for e-bøker. En lydbok har egne, store produksjonskostnader, det investeres betydelige beløp i strømmeinfrastruktur, og i motsetning til e-bøkene, inngår ikke e-lydbøkene i innkjøpsordningen til Kulturrådet. Får vi store mengder e-lydbøker som kan strømmes gratis i bibliotekenes løsninger, vil det true økonomien i dette vekstområdet i bokbransjen.” (Forleggerforeningen, 2019)

9. april 2019 fulgte Deichman etter Stavanger folkebibliotek, da de åpnet Libby for sine brukere (Aarseth, 2019). Deichman ble da det andre biblioteket i Norge som tilbyr engelskspråklig materiale gjennom Overdrive. 13. mai 2019 ble det klart at merverdiavgiften på e-bøker er fjernet (Helle, 2019).

3. Tidligere forskning og teori

3.1 Tidligere forskning

Det er lite forskning rundt og om e-bøker i norsk folkebiblioteksammenheng, da utlånet av e-bøker begynte først i 2012. Den tidligere forskningen som ansees mest relevant for oppgaven presenteres kronologisk.

Balke (2015) undersøker gjennom kvalitative intervjuer med Deichman og Biblioteksentralen, hvorfor det er et begrenset utvalg av e-bøker tilgjengelig for utlån. Hun drøfter videre utlånsmodellen som ble brukt under Kulturrådets prøveprosjekt, og konkluderer med at en utlånsmodell hvor man blander klikk og lisens kan være veien videre framover (Balke, 2015, s. 35). Det er forøvrig samme slutning som Rambøll trekker i deres *Utredning om e-bøker og utlån i bibliotek* (2015).

Rapporten fra Rambøll redegjør for hvordan utlån og innkjøp foregår, teknologiske løsninger, rammebetingelser, kryssende hensyn, brukergrupper og mer. Informasjonsinnhenting har foregått ved dokumentstudier, statistikk og kvalitative intervjuer (Rambøll, 2015, s. 76). I tillegg omfatter Kulturrådets rapport på *Prøveprosjekt med parallelt innkjøp av papir- og e-bøker til norske folkebibliotek rapport* (2016), resultater og erfaringer fra både Forfatterforeningen, Forleggerforeningen, Biblioteksentralen, vurderingsutvalgene i Kulturrådet og bibliotekene som deltok (Fosslien, 2016).

Grøn og Balling (2016) analyserte debatten rundt Danmarks eReolen, der de kom frem til seks forståelsesrammer som representerer debatten: den kulturpolitiske rammen, fødselshjelper-rammen, den kannibalistiske rammen, delegitimeringsrammen, monopolrammen og medierammen. Arnestad og Simenstad (2017) brukte rammeverket til Grøn og Balling da vi gjorde en litteraturstudie på debatten rundt e-bøker i Danmark, Sverige og Norge med et skandinavisk perspektiv, på bakgrunn av at Norge var det siste landet som kom i gang med utlån av e-bøker i folkebibliotek. Arnestad og Simenstad undersøkte i hvilken grad Danmark og Sverige var forbilder for Norge, og hvorvidt debatten i Norge fulgte de samme mønstrene som nabolandene. De konkluderte med at Norge har hatt Danmark og Sverige som forbilder, men heller brukt deres erfaringer og gått en egen vei. Debatten har heller ikke fulgt de samme mønstrene, men argumentasjon har vært i stor grad lik i alle tre landene.

3.2 Teori

Ved analysering av datagrunnlaget for oppgaven har jeg benyttet meg av to teorier, “network gatekeeping theory” av Barzilai-Nahon (2008; 2009) og forståelsesrammer av Grøn og Balling (2016). Disse teoriene hører til i henholdsvis “gatekeeping theory” (Shoemaker & Vos, 2009; Vos & Heinderyckx, 2015) og “framing theory” (Entman, 1993; Matthes, 2009; Reese, 2009). Det tidligere nevnte Grøn og Balling sine forståelsesrammer ble brukt som analyseverktøy i Arnestad og Simenstad (2017). I tillegg vil jeg presentere konseptet verdikjeder av Porter (1985), som en metode å illustrere nettverk og bevegelser i nettverket.

3.2.1 Framing

Entman (1993) beskriver “framing” som følgende i *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*:

“[T]he concept of framing consistently offers a way to describe the power of a communicating text. Analysis of frames illuminates the precise way in which influence over a human consciousness is exerted by the transfer (or communication) of information from one location—such as a speech, utterance, news report, or novel—to that consciousness” (Entman, 1993, s. 51-52).

“Framing” er et konsept som har blitt brukt i forskjellige fagfelt. En litteraturstudie tyder på at betydningen av “framing” er overlatt til leseren og forskerens tause forståelse (Entman, 1993, s. 52). Videre påpeker Entman at “framing” sammen med andre ord, “frame” og “framework”, har hatt noenlunde den samme konnotasjonen som vitenskapen, og ønsker dermed å gi en mer presis og universell forståelse av ordene, og samle en “fractured paradigm” (s. 51-52).

I følge Entman involverer “framing” to elementer; “selection” og “salience” i en kommunikasjonsprosess, der “selection” er å “select some aspect of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, casual interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation” for det man prøver å beskrive (Entman, 1993, s. 52, utheving fjernet). “Selection” består av fire punkter 1) definere problemet, 2) diagnostisere årsaker, 3) komme

med moralske vurderinger, og 4) foreslå løsninger (Entman, 1993, s. 52; Grøn & Balling, 2016, s. 55). Mens “salience” er å fremheve informasjon om objektet/subjektet til “framing”-en, og dermed blir den informasjonen “salient”, fremhevet. Entman definerer “salience” til å bety “making a piece of information more noticeable, meaningful, or memorable to audiences” (Entman, 1993, s. 53, utheving fjernet).

Kommunikasjonsprosessen i har minst fire stadier: kommunikatøren, teksten, mottakeren og kulturen; der kommunikatøren bevisst eller ubevisst gjør et “framing” valg i forhold til hva man skal si, guidet av “frames” som organiserer kommunikatørens trossystem (Entman, 1993, s. 52). Teksten inneholder “frames” og manifesteres i tilstedeværelsen eller fraværet av nøkkelord. Disse “frames” guider mottakerens tenkning og konklusjoner som resulterer i kulturen (s. 52-53). “Framing” i de fire stadiene inkluderer seleksjon og fremheving, “selection” og “salience” (s. 53). Matthes beskriver “framing” på følgende måte: “[i]n essence, frame analysis examines the selection and salience of certain aspects of an issues by exploring images, stereotypes, metaphors, actors, and messages” hvor “diversity of theoretical perspectives—cognitive, constructivist, and critical—has been beneficial in enabling a comprehensive understanding of all facets of the framing process” (Matthes, 2009, s. 349). En beskrivelse som strider mot Entmans påstand om at “framing” er en “fractured paradigm”. D’Angelo (2002) argumenterer også mot Entmans påstand om “fractured paradigm”, med at “there is not, nor should there be, a single paradigm of framing”, og påpeker at:

“[K]nowledge about framing has accumulated because the research program encourages researchers to employ and refine many theories about the framing process under the guidance of distinct paradigmatic perspectives on the relationship between frames and framing effects. Theoretical and paradigmatic diversity has led to a comprehensive view of the framing process, not fragmented findings in isolated research agendas” (D’Angelo, 2002, s. 871).

Verdien av “framing” er ikke avhengig av et samlet domene, og Reese (2007) er enig med D’Angelo om at “framing” er mer enn et forskningsprogram (Reese, 2007, s. 148).

“Fractured paradigm” er heller en styrke ved “framing”, når det er flere perspektiv og gir et helhetlig bilde av “frames” og effektene av “framing”, som Reese (2009) uttrykker, “The framing concept brings an intuitively appealing and provocative openness, a bridging model that resists being pinned down to any one paradigm, a program of research made useful by its

theoretical diversity.” (Reese, 2009, s. 17). Reeses egen definisjon for “frames” fanger i følge Reese selv, mangfoldet og brobygger-kvaliteten, “organizing principles that are socially shared and persistent over time, that work symbolically to meaningfully structure the social world” (Reese, gjengitt etter Reese, 2009, s. 17). Definisjonen som Reese presenterer er mer generell, og ikke like tilknyttet til journalistikken som Entmans definisjon, spesifikt når Entmans definisjon foreslår “news report”. Reese trekker frem at denne ideen foreslår at “frames” manifesterer seg på mange forskjellige måter og over mange domener. De andre definisjonene fokuserer på at i ideen om “framing” kan spesifikke aspekter av verdenen bli kommunisert, “in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation”, i henhold til Entmans “selection” (Entman, 1993, s. 52; Reese, 2009, s. 17). Reese trekker frem formuleringen “in such a way”, som spesielt interessant. Den handler om hvordan ting blir fremstilt og hvordan “frames” kan legge føringer på fremstillingen (Reese, 2009, s. 17).

Begrunnelsen for å benytte “framing” teorien, knyttes til Reeses definisjon, om at “frames” er organiseringsprinsipper som jobber symbolsk for å strukturere den sosiale verdenen på en meningsfull måte. Det er nøyaktig det Grøn og Ballings forståelsesrammer gjør, de strukturerer debatten rundt e-bøker i Danmark på en meningsfull måte.

3.2.1.1 Forståelsesrammer

I Grøn og Balling (2016) analyse av debatten rundt Danmarks eReolen, og ønsket de å besvare følgende problemstilling: “Hvilke gjennomgående frames anvendes af aktørerne i debatten om eReolen, og hvad kan det fortælle om aktørernes positioner på fremtidens bogmarked, herunder folkebibliotekenes legitimitet som litterær institution?” (Grøn & Balling, 2016, s. 54). For å besvare det har Grøn og Balling sett på mediedekningen rundt eReolen fra 2011 til mars 2016, der utvalget besto av 2715 artikler, som ble redusert til 156 artikler (s. 54). Materialet ble analysert i lys av framing theory. Grøn og Balling kom frem til seks frames – som Arnestad og Simenstad (2017) kalte for forståelsesrammer, også kjent som tolkningsrammer eller rammer – som impliserer definisjon, årsak, ansvar og løsning på det gitte problemet (Grøn & Balling, 2016, s. 57). Det er viktig å påpeke at disse rammene ikke er bundet til noen aktører, og at rammene kan bli benyttet av en og samme aktør, eller alle aktørene. De seks rammene er oversatt til norsk og er følgende: den kulturpolitiske rammen, fødselshjelper-rammen, den kannibalistiske rammen, delegitimeringsrammen, monopolrammen og medierammen. De seks rammene blir presentert i det følgende:

Den kulturpolitiske rammen handler om at bibliotekene skal kunne stille digitalt materiale til rådighet til lånere, slik at bibliotekene oppfyller sine kulturpolitiske funksjoner og støtter den litterære kulturen (Grøn & Balling, 2016, s. 58). Argumentasjoner i denne rammen handler om høye priser og restriksjoner på utlånet, som oppleves som en barriere for at bibliotekene skal oppfylle sine kulturpolitiske funksjoner (s. 58). Inkludert i rammen er indirekte og direkte oppfordringer til politikerne om å tvinge bokbransjen til å gi bibliotekene tilgang til markedet (s. 58). Rammen omfatter også henvisninger til at man mister unge brukere, dersom man ikke kan stille digitale tjenester til rådighet (s. 58).

En forsterket versjon av den kulturpolitiske rammen er fødselshjelper-rammen, der man argumenterer med at bibliotekene stimulerer boksalg og forbereder brukerne til det nye formatet (Grøn & Balling, 2016, s. 59). Bibliotekenes formidling er en service til bokbransjen, da man kan få en ny gruppe lesere gjennom e-bøker.

Som et svar til de to øvrige rammene, finner man på den andre siden den kannibalistiske rammen. Denne rammen representerer argumentasjonen om at bibliotekets utlån “spiser opp” muligheten for et bærekraftig kommersielt bokmarked, derav navnet (Grøn & Balling, 2016, s. 57). Argumentasjonen blir oftest benyttet av aktører i det kommersielle markedet. Dette kan manifestere seg i forslag om å moderere bibliotekenes utlån (s. 56-57).

I likhet med den kulturpolitiske rammen, finnes det og en forsterket variant av den kannibalistiske rammen, delegitimeringsrammen. Denne rammen inneholder argumentasjoner om at bibliotekene ikke oppfyller en relevant kulturpolitisk funksjon, og dermed ikke skal få særbehandling (Grøn & Balling, s. 59). De kommersielle aktørene protesterte mot avtalen som de selv hadde godkjent, og metaforen “bibliotek-som-gratis-butikk” var dominerende i denne rammen. Den skarpeste argumentasjonen, da debatten nådde sitt høydepunkt, var at bibliotekene var en trussel mot det kommersielle markedet (s. 59, 60, 64).

Monopolrammen ble brukt av både kommersielle aktører og bibliotekene, men på forskjellige måter. Bibliotekenes argumentasjon i denne rammen var at de anklaget forlagene for å sette kommersielle interesser høyere enn noe som ville komme alle til gode (den kulturpolitiske rammen), mens de kommersielle aktørenes argumentasjon var rettet innad i bokbransjen selv, mot dominans, og konsentrasjon av makt og penger (Grøn & Balling, 2016, s. 60)

Medierammen ble brukt av aktørene da de sammenlignet utviklingen av e-bøker med lignende medier som musikk og film. Rammen inkluderer argumentasjoner som indirekte eller direkte relaterer seg til den nye situasjonen med digitale medier (Grøn & Balling, 2016, s. 61). Erfaringer med strømmetjenester og abonnementstjenester viser at brukerne er mindre villige til å betale samme pris for digitale tjenester (s. 62).

Forståelsesrammene har blitt brukt til å identifisere posisjoner til aktørene i forbindelse med debatten om e-bøker. I denne oppgaven skal jeg ikke analysere en debatt, men jeg vil anvende forståelsesrammene som verktøy for å identifisere aktørens posisjoner i relasjonene dem i mellom.

3.2.2 Gatekeeping

Det var Kurt Lewin som først myntet begrepet “gatekeeper” gjennom sin teori om kanaler og “gatekeepers” for å forklare fokuspunkter for sosiale endringer i samfunn (Barzilai-Nahon, 2008, s. 1493). Konseptet “gatekeeping” har siden vært brukt i mange fagfelt, blant annet journalistikk, bibliotek og informasjonsvitenskap, kommunikasjon, jus, statsvitenskap og sosiologi (Barzilai-Nahon, 2009, s. 1). En definisjon av “gatekeeping” er følgende:

“Gatekeeping refers broadly to the process of controlling information as it moves through a gate or filter [...] and is associated with exercising different types of power (e.g., selecting news, enforcing the status quo in parliamentary committees, mediating between professional and ethnic groups, brokering expert information).” (Barzilai-Nahon, 2009, s. 1).

Definisjonen gir en bred forståelse av konseptet “gatekeeping”, som en prosess og utøvelse av makt på ulike måter. Definisjonen gir en god dekning da den ikke ekskluderer eller knytter seg mot et bestemt fagfelt, slik enkelte andre gjør.

Det er gjort til sammen tre systematiske litteraturstudier på “gatekeeping” i forskningslitteratur: Metoyer-Duran (1993), Shoemaker (1991) og Barzilai-Nahon (2009). Det sistnevnte studiet bygger på de to førstnevnte litteraturstudier og gjør et systematisk litteraturstudium fra 1995-2007 i åtte fagdisipliner (Barzilai-Nahon, 2009, s. 1). Det blir pekt

på at “gatekeeping” er assosiert til forskjellige typer makt som blant annet utvelgelse av nyheter i journalistikk; og forståelse av rollen “gatekeeper” har i utveksling og bruk av informasjon i bibliotek- og informasjonsvitenskap (Barzilai-Nahon, 2009, s. 1, 7). I tillegg er det flere rasjonale bak konseptualiseringer av “gatekeeping”. Den redaksjonelle konseptualiseringen av “gatekeeping” blir brukt innen journalistikk og kommunikasjon, hvor man gjennomgår en seleksjonsprosess for å identifisere hva som vil bli videre publisert og distribuert som eksempelvis nyheter (s. 17). Redaksjonell konseptualisering passer inn med Shoemaker og Vos’ (2009) definisjon av “gatekeeping”:

“Gatekeeping is the process of culling and crafting countless bits of information into the limited numbers of messages that reach people each day, and it is the center of the media’s role in modern public life. People rely on mediators to transform information about billions of events into manageable subset of media messages” (Shoemaker & Vos, 2009, s. 1).

Definisjonen kan knyttes tett tilbake til journalistikk og kommunikasjon, spesielt når definisjonen peker på medias rolle. Shoemaker og Vos trekker også frem betydningen av “gatekeeping”: “The gatekeeping process determines the way in which we define our lives and the world around us, and therefore gatekeeping ultimately affects the social reality of every person.” (Shoemaker & Vos, 2009, s. 3). Shoemaker har tidligere gitt en snevrere definisjon for “gatekeeping”: “Simply put, gatekeeping is the process by which the billions of messages that are available in the world get cut down and transformed into the hundreds of messages that reach a given person on a given day” (Shoemaker, som gjengitt i Barzilai-Nahon, 2009, s. 3). Denne definisjonen ble endret senere da Shoemaker ga en bredere definisjon av “gatekeeping”:

“[T]he gatekeeping process is also thought as consisting more than just selection. ... In fact, gatekeeping in mass communication can be seen as the overall process through which social reality transmitted by the news media is constructed, and is not just a series of ‘in’ and ‘out’ decisions” (Shoemaker, Eichholz, Kim & Wrigley, som gjengitt i Barzilai-Nahon, 2009, s. 3).

Den sistnevnte definisjonen av Shoemaker, Eichholz, Kim og Wrigley reflekterer Shoemaker og Vos' beskrivelse av "gatekeeping" teori, da begge definisjonene uttrykker at det er en prosess som er større enn bare seleksjon. Den redaksjonelle konseptualiseringen blir brukt mye i nyere litteratur, men i tillegg har konseptualiseringen av "gatekeeping" som handler om å bevare kultur blitt en drivkraft i samfunnsvitenskapelige fagfelt som statsvitenskap og sosiologi (Barzilai-Nahon, 2009, s. 17). Disse to konseptualiseringene for "gatekeeping" er de to dominerende av de til sammen fem konseptualiseringene av "gatekeeping" (s. 17). De andre rasjonalene handler om tilgang, beskyttelse og "change agent".

Bevaring av kultur-rasjonalet handler om å mediere eller kontrollere informasjon for å bevare kjerneverdier, normer og kontinuitet for et sosialt nettverk, samfunn og kultur (Barzilai-Nahon, 2009, s. 17). Tilgang-rasjonalet er å gi eller forhindre tilgang til en tjenestene, status eller posisjon der man kan vurdere om en er egnet, eller en plassert i en bestemt kategori (s. 17). Videre handler rasjonalet om å kontrollere deltakelse gjennom inkludering og eksklusjon. Konseptualiseringen av beskyttelse-rasjonalet, handler om å regulere informasjon som kommer utenfra og dens distribusjon for å beskytte medlemmene av et nettverk eller informasjonen (s. 17). Den siste konseptualiseringen er av "change agent"-rasjonalet, der en endringsagent griper inn eller har en atferd som resulterer i en sosiale-, kulturelle- eller atferds- endringer (Barzilai-Nahon, 2009, s. 17). En endringsagents inngrep er som regel gjort etter en agenda, for å forme eller endre preferanser og synspunkter. "Change agent"-rasjonalet blir uttrykt gjennom Rogers' (2013) "innovation gatekeeping", der "gatekeeping is controlling the flow of messages through a communication channel. One of the most crucial decision in the entire innovation-development process is the decision to begin diffusing an innovation to potential adopters." (Rogers, 2003, s. 155). I innovasjonen vil en "change agent" påvirke til sosiale, kulturelle- eller atferds- endringer, gjennom de potensielle nye brukerne.

Barzilai-Nahon mener at det er tendenser til en stagnering av utvikling av "gatekeeping"-teorier, da man fokuserer på hvem "gatekeeper" er og hva "gatekeeper" gjør (Barzilai-Nahon, 2009, s. 40). Det blir pekt på flere mulige årsaker, en av dem er måten "gatekeeping" blir anvendt innenfor et fagfelt ikke henger sammen med anvendelsen i andre fagfelt (s. 41). Videre påviser Barzilai-Nahon et gap i eksisterende litteratur, det er en mangel på analytiske verktøy for to viktige fenomener: dynamikken av "gatekeeping" og rollen til de som blir

utsatt for “gatekeeping” (Barzilai-Nahon, 2008, s. 1493, 2009, s. 43-44). I tillegg har det vært lite forskning på “gatekeeping” i kontekst av informasjon og nettverk. Som et svar til denne mangelen har Barzilai-Nahon utviklet et teoretisk rammeverk, “network gatekeeping theory”. Rammeverket har fire perspektiv: 1) “gatekeeping” som en informasjonskontroll prosess, som ikke bare er begrenset til en type kontroll som seleksjon i journalistikk og kommunikasjon; 2) nettverk er en viktig dimensjon i konseptualisering av “gatekeeping”; 3) identifisere “gatekeepers” og “gated” de som blir utsatt for “gatekeeping” prosessen”, og deres interaksjoner med hverandre; og 4) analysere dynamikken til og mellom “gatekeepers” og “gated”, og den “gated”s status og posisjon (Barzilai-Nahon, 2009, s. 44).

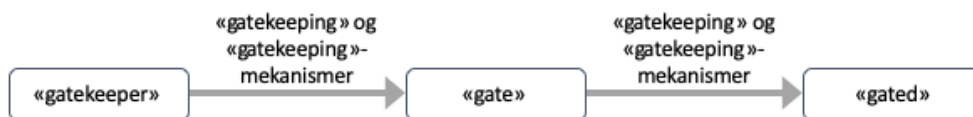
Vos (2015) sier at “gatekeeping” er i en utviklingsfase med utvikling av digitale media, som blant annet sosiale nettverk. Noe som eksempelvis gjør enhver Facebook-bruker til en potensiell “gatekeeper” (Vos, 2015, s. 12-13). Sosiale nettverk og søkemotorer spiller en stadig viktigere rolle, og påvirker hvordan nyheter blir mottatt av sluttbruker, og i den forbindelse blir den “[n]etworked nature of information becomes an important consideration in theorizing gatekeeping.” (s. 13). Vos peker mot Barzilai-Nahons (2008) teori om “network gatekeeping”, og sier at teorien tar inn spekteret av informasjonskontroll, som “selection addition, withholder, display, channeling, shaping, manipulation, repetition, timing, localization, integration, disregard, and deletion of information (Barzilai-Nahon, 2009, s. 1496; Vos, 2015; s. 13). Tilnærmingen er mer ekstensiv enn tidligere tilnærminger, men tar også høyde for “the networked nature of news constructions and movement” (Vos, 2015, s. 13). Samtidig peker Vos på at det er blitt gjort forskning med denne tilnærmingen, der Coddington og Holton konkluderer at “evolving practices serve to both subvert and reinforce the traditional gatekeeping role, but they do so by making it more relational, reflexive, permissive, and expansive” (Coddington & Holton, gjengitt i Vos, 2015, s. 13). Mens Bui har gjort forskning som ikke støtter deler av “network gatekeeping” modellen, og peker i stedet tilbake til den tradisjonelle “gatekeeping” tilnærmingen (Vos, 2015, s. 13).

Til tross for at Buis forskning viser at deler av “network gatekeeping” teorien ikke var anvendbar, mener jeg at “network gatekeeping” teorien gir meg et rammeverk for å sette aktørene i et nettverk hvor aktørenes posisjon kan bli avdekket. I tillegg kan teorien være et verktøy for å identifisere og vurdere relasjonene mellom aktørene, spesifikt når aktørene inntar samtlige roller.

3.2.2.1 Network gatekeeping theory

Barzilai-Nahons “network gatekeeping” teori fokuserer på de som blir utsatt for “gatekeeping”, de “gated”, og legger vekt på hvordan nettverk og informasjon påvirker relasjoner mellom “gatekeeper” og “gated” (Barzilai-Nahon, 2008, s. 1495). Nettverk i et system av relasjoner er en krets av aktører som har kontakt med hverandre (Nettverk, udatert). Teorien ser på informasjon som en helhet hvor nøkkelordet er informasjonskontroll, som en erstatning for begrepene: seleksjon, informasjonsformidling, informasjonsdistribusjon og -beskyttelse. Dette begrepet er fleksibelt nok til å inkludere flere måter å håndtere informasjon som har oppstått, og nye måter som oppstår på grunn av nettverk (s. 1495). Teorien konseptualiseres ved at en “gatekeeper” kontrollerer informasjonen når den går ut og inn av en gate i en nettverkssammenheng, der den har tre hovedmål: 1) låse “gated” inn i “gatekeeper”s nettverk; 2), beskytte normer, informasjon, “gated” og samfunn fra uønsket adgang utenfra; og 3) opprettholde pågående aktiviteter innenfor nettverket uten forstyrrelser (s. 1496). “Network gatekeeping” teorien er en dynamisk og kontekstuell tolkning av “gatekeeping”, hvor man tolker aktører i en kontekst eller situasjon i relasjon med teorien (s. 1494).

“Network gatekeeping” teorien består av to komplementære teorier: “network gatekeeping identification” og “network gatekeeping salience”. “Network gatekeeping identification” legger grunnlaget for identifisering av aktører i et nettverk ved hjelp av fem begreper: 1) “gatekeeper” (den som utfører “gatekeeping”); 2) “gate” (passasjepunktet); 3) “gated” (den som blir utsatt for “gatekeeping”); 4) “gatekeeping” (prosessen); 3); og 5) “gatekeeping mechanism” (midler for å utføre “gatekeeping”) (Barzilai-Nahon, 2008, s. 1493, 1496). Dette blir illustrert i figur 1.

Figur 1: Network gatekeeping identification. “Gatekeeper” kontrollerer informasjon som går gjennom “gate” til “gated”. Både “gatekeeper” og “gated” kan utfører “gatekeeping” gjennom “gatekeeping”-mekanismer mot hverandre.

Det første begrepet er “gatekeeper”, eller “network gatekeeper”, er definert som en entitet som kan være en person, organisasjon eller en regjering. En “gatekeeper” har muligheten til å utføre “gatekeeping” gjennom “gatekeeping”-mekanismer i nettverket, og kan velge å utføre det basert på hvor den “gated” står i forhold til “gatekeeper” (Barzilai-Nahon, 2008, s. 1497). Barzilai-Nahon foreslår to dimensjoner av “network gatekeeper”: 1) autoritet-dimensjon der “gatekeeper” har en form for autoritet, uansett om det er på et makro- eller mikronivå; og 2) funksjonalitet-dimensjonen som reflekterer den formelle og profesjonelle rollen en “gatekeeper” har, og posisjon i kontekst av den “gatekeeping” de utfører (s. 1947). Disse to dimensjonene er ikke gjensidig ekskluderende. En “gatekeeper” kan være i begge dimensjonene samtidig, i tillegg blir det påpekt at rollene i “gatekeeping” er dynamiske. En aktør kan skifte mellom “gatekeeping” rollene, eksempelvis i en situasjon er en aktør en “gatekeeper” og en annen aktør “gated”, i en annen kontekst kan situasjonen være omvendt (s. 1494). Det andre begrepet er passasjepunktet, “gate”, en inngang eller utgang fra et nettverk eller en nettverksdel, mens den “gated” er som sagt de som blir utsatt for “gatekeeping”, men det betyr ikke nødvendigvis at den som er “gated” er tvunget til å være “gated”, det kan være frivillig. Den andre teorien “network gatekeeping salience” utdyper attributter som karakteriserer aspekter av relasjonen de “gated” har med “gatekeeper”. Det fjerde begrepet handler om prosessen “gatekeeping”, hvor man kontrollerer informasjon når den går gjennom “gate”. Man kan kontrollere informasjon på flere måter, som å fremheve, legge til, fjerne, manipulere, integrere eller slette informasjon (s. 1496). Det siste begrepet er “gatekeeping” gjennom midler, derav “gatekeeping”-mekanismer, og handler om verktøy, teknologi eller metodikk for informasjonskontroll. Samtidig kan mekanismen også påvirke hvordan interaksjonen mellom “gatekeeper” og “gated” pågår ved å binde de til en kommunikasjonskanal. Det som skiller det fjerde og femte begrepet fra hverandre er at prosessen sikter mot den som utfører “gatekeeping”, mens “gatekeeping”-mekanismer er hvordan “gatekeeping” blir utført (s. 1497).

Den andre komplementære teorien er “network gatekeeping salience” som bygger på identifiseringen av aktørene (Barzilai-Nahon, s. 2008, s. 1493). Den blir brukt for å forstå relasjonene mellom “gatekeeper” og “gated” (s. 1493). Gjennom teorien skal man kunne identifisere “gated” og deres “salience” til “gatekeepers”, i denne konteksten betyr “salience” følgende: “salience refers to the degree in which gatekeepers give priority to competing gated

claims” (s. 1493). “Network gatekeeping salience” handler prioriteringsgraden til en “gatekeeper” sett opp mot en “gated” som baserer seg på antall attributter en “gated” har. Teorien består av fire attributter: 1) den “gated”s politisk makt i relasjon med “gatekeeper”, videre omtalt som politisk makt; 2) “gated”s evne til å produsere informasjon, heretter informasjonsproduksjon; 3) om den “gated” har en relasjon med “gatekeeper”, herved relasjon; og 4) alternativer til de “gated”, omtalt som alternativer (Barzilai-Nahon, s. 2008, s. 1498).

Barzilai-Nahon utdyper disse attributtene videre da det første attributtet, politisk makt, deles inn i tre dimensjoner og kan knyttes tilbake til informasjonskontroll (Barzilai-Nahon, 2008, s. 1499, 1501). Dimensjon 1) er en relasjon mellom sosiale aktører der en aktør kan få en annen aktør til å gjøre noe den aktøren ikke vanligvis ville ha gjort; 2) er avgjørelser som resulterer i undertrykkelse eller sperrer eksisterende eller manifesterende utfordringer til verdier og/eller interesser til beslutningstakeren; og 3) er passivitet som påvirker og former en aktørs preferanser og bevissthet (s. 1500-1501). Informasjonskontroll er en prosess som kan bli betraktet som en maktkamp mellom aktører for å oppnå deres politiske interesser, og som Barzilai-Nahon sier, “one cannot do an analysis without taking into account the political power of the stakeholders involved” (s. 1499). Attributt 2 informasjonsproduksjon, handler om evnen til å produsere informasjon og med dagens teknologi er det enklere å produsere og lage innhold, men det er fremdeles politiske, økonomiske og sosiale barrierer for “gated” når de skal nå sluttbrukere (s. 1500). De fleste “gated” bruker en plattform eller en distributør som er skapt av “gatekeeper”, dermed blir den “gated” avhengig av avtaler og rammer som “gatekeeper” bestemmer (s. 1500). Evnen til å produsere informasjon og innhold er ikke synonymt med makt, derfor er attributt 1 og 2 atskilt (s. 1500). Man kan også se attributt 1 i sammenheng med det tredje attributtet, relasjon, men politisk makt er ikke det eneste aspektet i en relasjon mellom en “gated” og “gatekeeper” (s. 1500-1501) Det tredje attributtet, relasjon med “gatekeeper”, handler om graden og effekten av direkte, gjensidig og varig forbindelse mellom “gated” og “gatekeeper” (s. 1501). Det fjerde og siste attributtet er muligheten for en “gated” å velge mellom en eller flere alternativer (s. 1501). Dette attributtet henger sammen med attributt 2, da en “gated” kan være avhengig av “gatekeeper”s plattform, men ved attributt 4, gir det “gated” et valg (s. 1500-1501).

Barzilai-Nahon peker på at tilstedeværelsen av et eller flere attributter er en konstruksjon, men ikke en objektiv konstruksjon (Barzilai-Nahon, s. 2008, s. 1501). De “gated” blir delt inn i forskjellige klasser basert på det antall attributter de har (Barzilai-Nahon, s. 2008, s. 1493, 1501). Antall attributter sier noe om “salience” til den “gated” i forhold til “gatekeeper”, og Barzilai-Nahon deler inn de “gated” inn i forskjellige nivåer basert på antall attributter, der antall nivåer gir en pekepinne på hvor “salient” en “gated” er til “gatekeeper” (s. 1506).

Nivå 0 representerer “gated” som ikke har noen attributter, og blir identifisert som tradisjonelle “gated”, mens de “gated” som har et attributt, er “dormant gated” hvor de “gated” har en lav “salience”. Deretter “potential gated” med to attributter og moderat “salient”, og “bounded gated” med tre attributter som har en høy “salience”. Det siste nivået “challenging gated” med fire attributter har en veldig høy “salience”. (s. 1501-1506). Barzilai-Nahon navngir typer av gated i nivå 2-3 basert på hvilke attributter de “gated” har, dette vises i tabell 1 (s. 1501-1506).

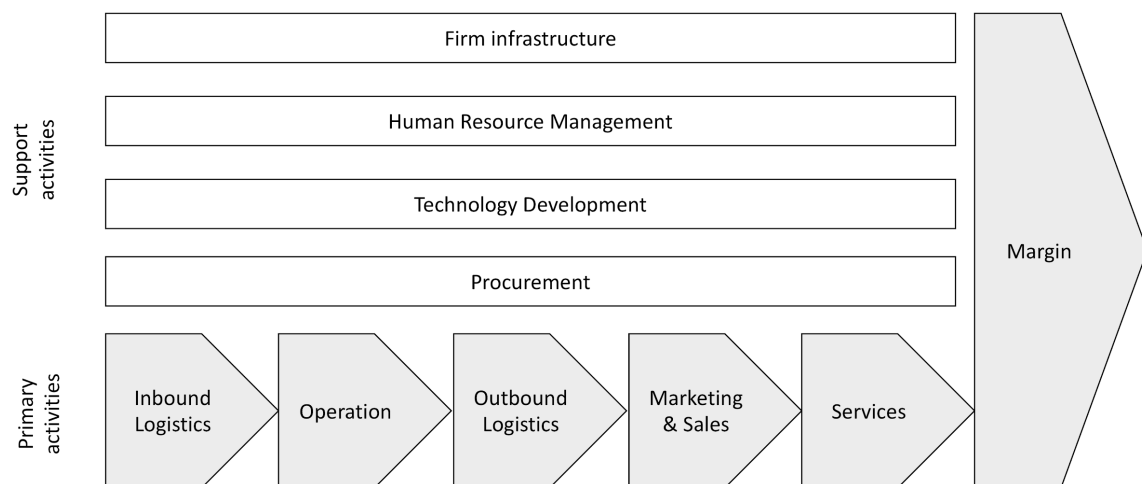
A1	A2	A3	A4	Nivå	Type
				0: Traditional gated	Traditional gated
		X		1: Dormant gated	Captive audience
	X				Lost voice
			X		Vagabond reader
X					Squanderer gated
	X	X		2: Potential gated	Exploited apprentice
		X	X		Demanding user
X		X			Potential change agent
	X		X		Illusive apprentice
X	X				Empowered gated
X			X		Vagabond user
	X	X	X	3: Bounded gated	Frustrated gated
X		X	X		Influence-bounded gated
X	X	X			Choice-bounded gated

X	X		X		Threatening gated
X	X	X	X	4: Challenging gated	Challenging gated

Tabell 1: Nivåer av "gated. A1 er attributt 1) politisk makt; A2 er attributt 2) informasjonsproduksjon; A3 er attributt 3) relasjon; og A4 er attributt 4) alternativer (Barzilai-Nahon, 2008, s. 1502, tab. 6).

3.2.3 Verdikjede

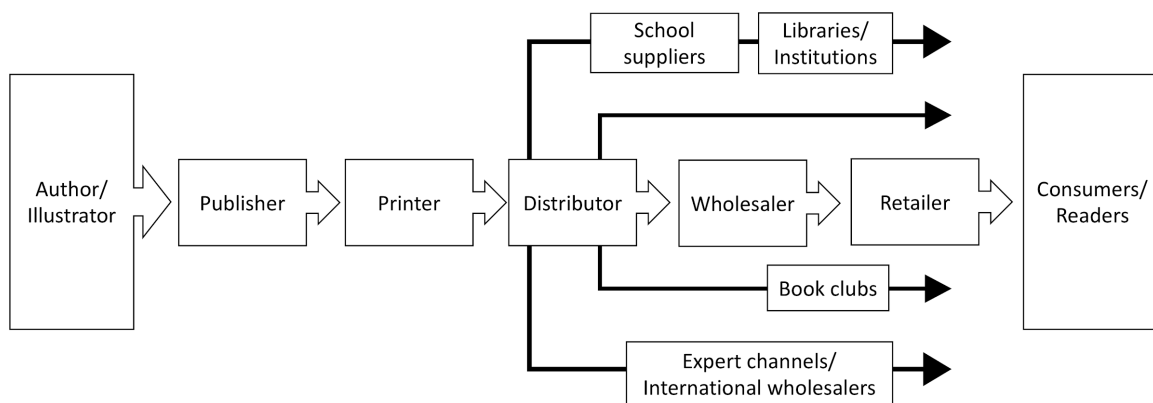
Porter (1985) beskrev en verdikjede som en sekvens av aktiviteter som skaper konkurransefortrinn og verdier (Martin & Tian, 2010, s. 133; Porter, 1985, s. 61). Porters verdikjede består av fem primæraktiviteter: 1) fra anskaffelse via, 2) bearbeiding til, 3) levering, 4) formidling (markedsføring) og, 5) service med kundestøtte, i tillegg til støttefunksjoner, eller sekundæraktiviteter, som fremstilt i figur 2 (Martin & Tian, 2010, s. 133; Pihl, 2014).

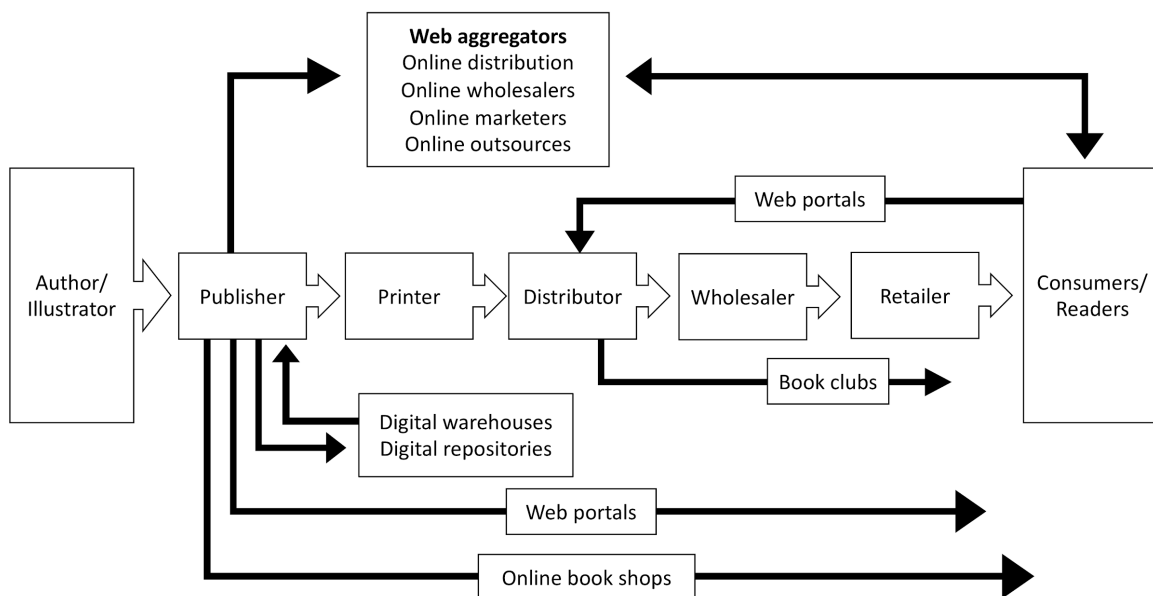
Figur 2: Porters originale verdikjede (som gjengitt i Martin & Tian, 2010, s. 133, fig. 7.1).

Verdikjeden til Porter er veldig generell, og Martin og Tian (2010) peker på at verdikjede og forsyningskjede kan bli brukt for å gi komplementære bilder av et foretak eller konsern, der produkter og tjenester går i en retning, og verdi som er representert av tilbud og etterspørsel i den andre retningen (Martin & Tian, 2010, s. 133). Begge kjedene er koblet til samme nettverk av aktører, og handler om å tilby produkter og tjenester, men det er forskjeller mellom en verdikjede og en forsyningskjede (s. 133). Ved forsyningskjeder er primærfokuset på kostnad og effektivitet og flyten av forsyninger fra forskjellige leverandører til produksjonsstedet, en effektiv forsyningskjede vil gi lavere kostnader (s. 133-134). Det

primære fokuset for en verdikjede er fordeler til sluttbruker, der gjensidig avhengige prosesser gir verdi, etterspørsel som gir midler, og en effektiv verdikjede som gir profitt (Martin & Tian, 2010, s. 134). Martin og Tian presenterer to figurer som gir et generelt bilde av en forsyningskjede i bokbransjen, der den ene er en tradisjonell forsyningskjede, mens den andre er en digital forsyningskjede.

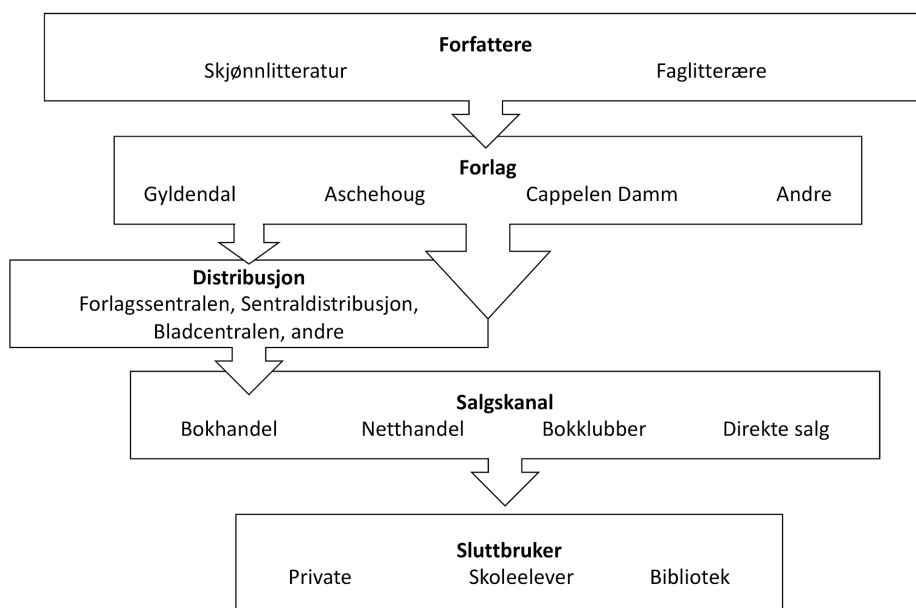
Figur 3: En tradisjonell forsyningskjede for bokbransjen (Martin & Tian, 2010, s. 134, fig. 7.2).

Figur 4: En digital forsyningskjede for bokbransjen (Martin & Tian, 2010, s. 135, fig. 7.3).

Disse figurene omfatter mange av de forskjellige leddene i en forsyningskjede og aktører i bokbransjen, men figur 4 tar ikke høyde for at forfattere kan selvpublikere, noe jeg har valgt å

ikke inkludere da forfattere ikke er blant aktørene som er relevant i oppgaven. Martin og Tians forsyningskjeder, viser hvordan man kan få en effektiv forsyningskjede. Oppgaven ser derimot på aktørene i en forsyningskjede og en verdikjede, og ettersom man heller ser på aktører i et perspektiv der profitt og balanse er viktig, vil jeg bruke verdikjeder i oppgaven. *Utredning om litteratur- og språkpolitiske virkemidler* (2012) viser en verdikjede av bokbransjen/bokmarkedet i 2012, figur 5 (Oslo Economics, Simonsens Advokatfirma & Oeconomica, 2012, s. 10). Verdikjeden viser en vertikal integrasjon i bokbransjen da de store forlagene har eierskap i flere av leddene i verdikjeden, som nevnt i kapittel 2.1.2.

Figur 5: Verdikjede av bokbransjen (Oslo Economics et al., 2012, s. 10, fig. 2-1).

Figuren håndterer p-bøker i en bokbransje med stor grad av vertikal integrasjon, og tar ikke høyde for påvirkningen fra e-bøker i verdikjeden. Til tross for at figuren peker mot direkte salg, men det kan tolkes til direkte salg der forlag selger direkte til sluttbruker (Oslo Economics et al., 2012, s. 82). Disse figurene viser den generelle verdikjeden som man finner i bokbransjen, men som beskrevet tidligere i kapittel 1.3, håndterer denne oppgaven et begrenset omfang av aktører i en forsyningskjede og en verdikjede. Jeg vil benytte meg av verdikjeder i løpet av oppgaven, fordi det vil gi et forenklet bilde av virkeligheten, og vise hvordan distribusjonen skjer mellom aktørene.

4. Metode

4.1 Metodologiske overveielser

Problemstillingen og hvordan man på best mulig måte kan belyse de underliggende forskningsspørsmålene knyttet til denne, vil selvsagt være utgangspunktet for valg av metode. Jeg ser det som vesentlig at aktørene får mulighet til å gi en mer fri beskrivelse og at disse kan følges opp med tilleggsspørsmål og eventuelt avklaringer, noe som ikke er mulig med et strukturert spørreskjema (Johannessen, Tufte & Christoffersen, s. 143). Det ville også være begrensninger med et åpent spørreskjema, da svarene ikke kan bli fulgt opp, uten en ny runde med datainnsamling. Denne ivaretagelse av informantenes uttrykksfrihet, samt mulighet for oppfølgingsspørsmål, kan gi flere nyanser og mer dybde, og således bidra til et best mulig datagrunnlag (s. 136, 139). Det finnes flere tilnærminger i kvalitativ metode, deriblant fokusgrupper og intervju. I denne sammenheng anser jeg fokusgrupper lite egnet. Både fordi aktørene som er relevant for oppgaven er i konkurranse og/eller i samarbeid med hverandre. Samtidig er det vanskelig å samle alle aktørene til samme tid og rom (s. 105-106). Jeg har på bakgrunn av dette valgt å bruke semistrukturerte dybdeintervju som metode.

Av praktiske årsaker er det blitt foretatt personlige intervjuer på informantenes arbeidssted. Teknologiske hjelpemidler som intervju gjennom Skype har ikke vært aktuelt. Jeg har forholdt meg til en intervjuguide under intervjuene (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 139).

4.2 Intervjuguide

Intervjuguiden er utformet med utgangspunkt i både problemstilling og forskningsspørsmålene slik at de kan bli besvart (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 143). Det er utformet en intervjuguide for alle informantene, til tross for at jeg kommer til å snakke med forskjellige typer organisasjoner. Intervjuguiden tar hensyn til dette gjennom en seksjon med spørsmål som blir stilt til alle informantene uavhengig av hvilken aktør de representerer. Deretter følger det ulike seksjoner som er relevant for de forskjellige aktørgrupper innen distribusjon av e-bøker. Det er lagt vekt på å stille spørsmål som skal belyse nettverket og relasjonene mellom aktørene (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 141-142; Kvale & Brinkmann, 2009, s. 135-136). Samtidig vil intervjuet være avhengig av informantenes svar og oppfølging av disse. Intervjuguiden ligger ved som vedlegg 2.

Det første forskningsspørsmålet “*Hvilke roller innehar aktørene?*” er et åpent spørsmål, og kan tolkes på mange måter. Til tross for denne tvetydigheten i tolkningen er det et interessant spørsmål å stille aktørene. Intervjuguiden legger opp til å stille et slikt spørsmål indirekte til aktøren, for å se hvordan aktøren selv oppfatter sin rolle, både i relasjon til bokbransjen og -markedet eller samfunnet, men også i kontekst av e-bøker og bibliotek. Samtidig vil intervjuguiden be aktøren om å beskrive relasjoner til andre aktører som er relevante i denne oppgaven. Dette er relevant for det andre forskningsspørsmålet “*Hvilke relasjoner har aktørene til hverandre?*”. Det tredje forskningsspørsmålet “*Hvordan blir aktørene påvirket av endringer i distribusjonen og utvikling av innhold?*”, er en kobling mellom de to foregående forskningsspørsmålene, men vektlegger hvordan aktørene har blitt påvirket av endringene i distribusjonen og e-lydbøker i forbindelse med utvikling av innhold.

Det er blitt gjort en pilottest av intervjuguiden på forhånd slik at man kan avdekke svakheter. Piloten ble gjennomført med tre testpersoner som ikke har noe forhold til distribusjonen av e-bøker og biblioteksektoren. Intervjuene er semistrukturerte og avhengig av respondentenes svar, derfor har jeg valgt å fokusere på at spørsmålene er forståelige for utenforstående, ettersom aktørene kan ha ulike yrkesbakgrunner. Gjennom pilottesten har spørsmålene blitt presisert og delt opp i flere spørsmål. Tidsbruken er satt til ca. en time, men kan variere noe avhengig av informant og om det er en eller flere informanter for samme aktør (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 104).

4.3 Utvalg av informanter

Man kan ha ulike innfallsvinkler til problemstillingen som vil legge føringer på utvalg av informanter. Jeg har gjort en vurdering der jeg får et utvalg som kan representere et utsnitt på mesonivå, som er et utsnitt mellom mikro- og makronivå. Med et utvalg på mesonivå har jeg valgt å inkludere følgende aktører: Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket, distributører, bibliotek og forlag. Distributørgruppen består av Biblioteksentralen, Bokbasen og eBokNorden. Bibliotekgruppen inkluderer både fylkes- og folkebibliotek. Utvalget omfatter dermed forlagene som produserer og leverer e-bøker, distributørene som står for distribusjonen av e-bøker, og bibliotekene som mottakere og kunder for e-bøker, samt de som legger rammene rundt distribusjonen: Nasjonalbiblioteket og Kulturrådet. Hadde jeg valgt et utsnitt på et mikronivå ville jeg kanskje bare valgt å se på bibliotekgruppen, eller forlagsgruppen eller et

utvalg bestående av bare de to gruppene. Mens med et utsnitt på makronivå ville jeg ha inkludert flere aktører som eksempelvis Forleggerforeningen, Forfatterforeningen, Bibliotekarforbundet og flere, for å få et større utsnitt av distribusjonen. Jeg har valgt noe som jeg oppfatter som en mellomting mellom makro- og mikronivå, altså et utvalg på mesonivå. Videre må jeg begrense utvalget, da det er omfattende.

Utvalget av informanter består av aktører, altså ikke personer. Det er derfor hensiktsmessig å tenke på informantene som elitekilder, ettersom de kjenner sine arbeidsområder og arbeidsoppgaver best (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 175-176). Det er ikke nødvendig med et videre utvalg for Bokbasen, Biblioteksentralen, eBokNorden, Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket. For bibliotek og forlag er det nødvendig å gjøre et utvalg. Det er gjort et strategisk utvalg av informanter for bibliotek, og et kriteriebasert utvalg av forlag, som jeg kommer tilbake til (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 106, 109). Aktørene har blitt rekruttert gjennom e-post med forespørsel om deltakelse og informasjon om forskningsprosjektet som kan sees i vedlegg 1. Informasjonen som kom frem gjennom intervjuene fikk forskjellig status i analysen, da noen informanter er mer sentrale enn andre (s. 104). Dette ble bestemt ut fra datagrunnlaget, tid og ressurser. Samtidig har det vært hensiktsmessig med et balansert utvalg av de ulike aktørene.

4.3.1 Utvalg: Bibliotek

Det var 9 deltakende bibliotek i prøveprosjektet: Akershus fylkesbibliotek, Buskerud fylkesbibliotek, Troms fylkesbibliotek, Deichman, Kristiansand folkebibliotek, Stavanger bibliotek, Ryfylkebiblioteket, Bergen Offentlige bibliotek og Trondheim folkebibliotek (Fosslien 2016, s. 22). Med utgangspunkt i hvordan innkjøpet ble administrert i prøveprosjektet, som nevnt i kapittel 2.2.2, er det sannsynlig å anta at det kan være noenlunde lignende strukturer for innkjøp av e-bøker i dag, derfor er både fylkesbibliotek og folkebibliotek inkludert i denne grupperingen. Det kan være variasjoner av hvordan innkjøp foregår blant de forskjellige fylkene og i folkebibliotekene, spesifikt folkebibliotek i storbyer. I den forbindelse er det hensiktsmessig å rekruttere bibliotekene som var deltakende i prøveprosjektet, ettersom de bibliotekene har lengst erfaring med e-bøker.

Samtidig har, den per i dag pågående, prosessen med regionreformen blitt et aspekt av rekrutteringen, ettersom 15 fylker blir til 7 (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2018, 2019). Jeg har valgt å la regionreformen påvirke den strategiske utvelgelsen av

bibliotekene, samtidig legger metodevalget med personlige intervjuer store føringer på utvalget. Ut fra regionreformen er følgende regioner aktuelle, med utgangspunkt i de deltagende bibliotekene under prøveprosjektet: Hordaland og Sogn og Fjordane som blir Vestland, Aust- og Vest-Agder som blir Agder, Sør- og Nord-Trøndelag har blitt Trøndelag, Troms og Finnmark som blir hetende Troms og Finnmark, Buskerud, Akershus og Østfold som blir Viken. Det var nødvendig å undersøke hvilke fylker og storbyer som lot seg besøke mest kostnadseffektiv, med hensyn til reisetid og ressurser. Med hensyn til dette ble det gjort en kartlegging av reisetid og ressursbruk, og det ble satt et tak på maks 4 timer reisetid ved transport som tog eller buss. For fly måtte det være mer enn 4 flyvninger for strekningen i løpet av en dag. Med denne begrensningen ble regionene Telemark og Vestfold og Agder, og Ryfylkebiblioteket ekskludert. De aktuelle regionene ble Vestland, gjennom Hordaland, Troms og Finnmark gjennom Troms, Viken gjennom Buskerud og/eller Akershus, Trøndelag, Rogaland gjennom Stavanger og Oslo. Fylkes- og folkebibliotekene i de nevnte fylkene ble kontaktet og rekruttert per e-post.

4.3.2 Utvalg: Forlag

Etttersom det var flere forlag som var deltagende i prøveprosjektet er det hensiktsmessig å se på disse, da man kan få perspektiv på utlånsmodellen under prøveprosjektet sammenlignet med dagens utlånsmodell. Det var 29 forlag med i prøveprosjektet med minst en tittel, av disse er 25 navngitt i rapporten til Kulturrådet (Fosslie, s. 25, 28). 22 av disse forlagene eksisterer i dag, og er følgende: Aschehoug, Bokvennen, Cappelen Damm, Communicatio, Gyldendal, Humanist forlag, Kagge, Kolofon forlag, Kolon forlag, Forlaget Oktober, Orkana, Pax forlag, Pelikan forlag, Forlaget Press, Publicom forlag, Samlaget, Solum forlag, Tiden, Transit, Vidarforlaget, Vigmostad & Bjørke, Wigestrands forlag. Av disse 22 forlag, står Kolofon forlag og Publicom forlag utenfor Den norske Forleggerforeningen. Med 22 aktuelle forlag er det nødvendig å begrense omfanget ytterligere. I den forbindelse ble det satt opp seks kriterier:

1. være basert i Oslo;
2. forlaget må ha en redaksjon;
3. forlaget kan ikke være et imprint for et annet forlag;
4. forlaget kan ikke eies av et annet forlag;
5. om forlaget eies av en forlagsgruppe, og ikke spesifikt forlag, kan et forlag av denne gruppen velges, men ved usikkerhet, strykes disse forlagene;
6. forlagets utgivelser må være en blanding av skjønnlitteratur og sakprosa

Det første kriteriet ble laget med hensyn til metodevalget, personlige intervjuer i Oslo. Dersom forlaget hadde flere adresser, ble forlaget ekskludert fra utvalget, fem forlag ble ekskludert ved dette kriteriet. Det andre kriteriet krever at forlaget har en redaksjon med redaktører, her ble et forlag ekskludert. De tre etterfølgende kriteriene, kriterie 3-4, er laget med hensyn til at forlagene er enten selvstendige, i konsern eller forlagshus, målet er å få det forlaget som er det primære, der hovedtyngden ligger. Eksempelvis blir det oppgitt at Aschehoug eier 91% av Forlaget Oktober, i dette tilfellet ser jeg at forlaget Aschehoug er hovedtyngden i forlagshuset Aschehoug, og dermed ble Forlaget Oktober ekskludert fra utvalget (Forlaget Oktober, udatert). Et annet eksempel på forlag som ble ekskludert gjennom dette kriteriet var Forlagshuset Solum | Bokvennen som består av samtlige forlag som er med i utvalget. Siden jeg kunne ikke peke ut hvilket av disse forlagene som var det primære, ble alle ekskludert. Totalt var det 7 forlag som ble ekskludert. Det siste og femte kriteriet ble satt for å sikre at forlaget har et bredt utvalg av utgivelser som kan være tilgjengelig i e-bok-appene for utlån i bibliotekene, noe som ekskluderte et forlag. Vedlegg 3 viser hvordan omfanget ble begrenset gjennom et kriteriebasert utvalg til 8 aktuelle forlag: Aschehoug, Cappelen Damm, Gyldendal, Kagge, Pax, Forlaget Press, Samlaget og Vigmostad & Bjørke. Rekruttering ble gjennomført gjennom e-post.

4.4 Ethiske aspekter

Ved kvalitative intervjuer med eliteinformanter gjelder særlig de punktene i *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora* (2016) som omhandler hensyn til personer. Punkt 5-7 omhandler informantene som mennesker og deres rett til personvern, og at forskeren har et ansvar for å informere og utvise aktsomhet i forbindelse med forskningen. Punkt 7 viser til offentlige personer, elitekilder, som er relevant for meg da jeg forsker på aktører. Elitekildene kan regne med å være av interesse for forskning, men det betyr ikke at de ikke har krav på informasjon om og formål med forskningen (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora [NESH], 2016).

Punkt 8 er samtykke og informasjonsplikt og punkt 9 er konfidensialitet. Som forankret i Personopplysningsloven er oppgaven meldt inn til Norsk Senter for forskningsdata (NSD), etter punkt 8, da jeg har behov for noen personopplysninger fra informantene. I informasjonsskrivet som ble sendt ut ved rekruttering informerer jeg potensielle informanter

blant annet om forskningens formål, hva resultatene går til, at informantene når som helst kan trekke seg og hvordan materialet blir lagret. Vedlagt i informasjonsskrivet ligger også samtykkeerklæringen, vedlegg 1, hvor det klargjøres hva informantene samtykker til.

Punkt 9 om konfidensialitet gjelder særlig da jeg har informanter som til sammen utgjør et smalt omfang av aktører. Ettersom store deler av forlagsbransjen jobber sammen gjennom Forleggerforeningen og at det er samarbeid og utveksling i biblioteksektoren, er det imidlertid vanskelig å garantere fullstendig anonymitet til informantene. Dette er presisert i informasjonsskrivet og samtykkeerklæringen, og blir påpekt ved innhenting av skriftlig samtykke for intervjuene. For å verne om informantenes anonymitet vil de i løpet av oppgaven blir omtalt ved informant X eller aktørens navn. Dette vil være det eneste som identifiserer og viser tilhørigheten til informanten.

4.5 Gjennomføring

Ettersom mine informanter kommer fra aktører som jeg hadde et begrenset kjennskap til, i forhold til organisering av organisasjonen, etterspurte jeg i rekrutteringen hvilke personer aktørene selv mente egnet seg best og var mest relevant i forbindelse med forskningen min. Det betyr at det er aktøren selv som vurderer hvem som er best egnet som informant til forskningsprosjektet. Jeg har dermed ikke hatt kontroll på hva slags tilknytning informanten har til e-bøker. Informantene kan eksempelvis ha det tekniske, administrasjonsmessige eller overordnet ansvar i forbindelse med e-bøker. Dette gjør at informantene i varierende grad var i stand til å besvare alle spørsmålene mine. Uansett rolle hos aktøren de representerer, ble informantene mine betraktet som elitekilder i oppgaven. Samtidig blir dette en problemstilling som blir aktuell i møte med elitekilder som informanter: “you can never be entirely sure that what you’re hearing is what this person really thinks, or merely what they want you to think” (Thompson, 2010, s. 409). Basert på inntrykk gjennom innledende spørsmål og kroppsspråk, hendte det at jeg reformulerte noen spørsmål. Dette var en metode jeg brukte for få flere svar, for å bedre kunne tolke svarene.

Jeg foretok 19 semistrukturerte dybdeintervjuer med 21 aktører. Intervjuene hadde en varighet fra 30 min til 1 ½ time, der en overvekt var på 1 time eller mer. Ved intervju med Bokbasen og Biblioteksentralen ble det brukt noe lenger tid enn 1 ½ time, da jeg fikk en gjennomgang av Bokbasen Bibliotek og BS e-bok. Noen av intervjuene ble gjort med flere

aktører, som har gitt en skjev fordeling mellom antall intervjuer og aktører. Intervjuene ble transkribert ved hjelp av HyperTranscribe, og informantene fikk det transkriberte intervjuet tilsendt for gjennomlesing, ettersom de snakket på vegne av sin arbeidsgiver. I tillegg var det mulighet for å presisere eller konkretisere utsagn. Det ble også sendt med supplerende og/eller oppfølgende spørsmål til intervjuet med transkriberingen. Informantene ble spurt på slutten av intervjuene om oppfølgende spørsmål var akseptabelt med hensyn til at dette er et dynamisk felt, noe alle informantene sa ja til. Underveis trakk en aktør seg, dermed består utvalget av følgende 20 aktørene; Kulturrådet, Nasjonalbiblioteket; 3 distributører: Biblioteksentralen, Bokbasen og eBokNorden; 5 forlag: Aschehoug, Gyldendal, Forlaget Press, og Kagge Vigmostad & Bjørke; og 10 bibliotek: Akershus fylkesbibliotek, Bergen offentlige bibliotek (omtalt i oppgaven som Bergen folkebibliotek), Buskerud fylkesbibliotek, Deichman bibliotek (Oslo kommunes folkebibliotek), Hordaland fylkesbibliotek, Rogaland fylkesbibliotek, Sølvberget (omtalt i oppgaven som Stavanger folkebibliotek), Troms fylkesbibliotek, Trondheim folkebibliotek og Trøndelag fylkesbibliotek. Opptak av intervjuene har en samlet varighet på nesten 19 timer.

Siden noen intervjuer var med flere aktører, tok jeg utgangspunkt i de 18 intervjuene som munner ut i 18 informanter i oppgaven. Jeg vil omtale aktørene gjennom informant nummer eller aktørnavn, som nevnt tidligere, som jeg har informert informantene om. Det er de to eneste måtene jeg vil identifisere aktørene i oppgaven. Nummereringen av informantene er gjort basert på hva slags gruppering de ble satt inn i utvalget, og deretter alfabetisk, og er følgende: Informant 1 er Kulturrådet, Informant 2 er Nasjonalbiblioteket, 3 er Biblioteksentralen, 4 er Bokbasen, 5 er eBokNorden, 6 er Akershus fylkesbibliotek, 7 er Bergen folkebibliotek, 8 er Buskerud fylkesbibliotek, 9 er Deichman bibliotek, 10 er Hordaland fylkesbibliotek, 11 er Rogaland fylkesbibliotek og Stavanger folkebibliotek, 12 er Troms fylkesbibliotek, 13 er Trondheim folkebibliotek og Trøndelag fylkesbibliotek, 14 er Aschehoug, 15 er Gyldendal, 16 er Forlaget Press, 17 er Kagge og 18 er Vigmostad & Bjørke.

Videre gjennomførte jeg en systematisk og induktiv gjennomgang av transkriberingene, og indekserte materialet i forskjellige kategorier. Den kategoribaserte inndelingen ble gjort i form av relasjonsforhold mellom aktører og i tematikker (Johannessen et al., 2010, s. 166). Eksempler på tematikker som følgende: e-bøker, e-lydbøker, utlånsmodell, innkjøpsordningen og bokbransjen/bokavtalen. Eksempelvis når bibliotekene snakker om å

stimulere kjøp av e-bøker og e-lydbøker gjennom utlån for forlagene, da er relasjonen lagspiller mellom aktørene bibliotek og forlag, og tematikken berører både e-bøker og e-lydbøker. Det var særlig interessant der aktørene uttalte seg likt, og ulikt om samme tematikk. Man får et innblikk i tematikker aktørene står sammen i, men og tematikker der aktørene er uenige.

Samtidig viste materialet at den inndelingen jeg tidligere har skissert med 3 distributører, 5 forlag og 10 bibliotek, ikke var presis nok for å fremstille relasjonene. Jeg hadde ikke tatt høyde for det i analysen, men i intervjuene spurte jeg distributørene om de andre distributørene, og forlagene om de andre forlagene. For bibliotekene ble fylkesbibliotekene spurt om de samarbeidet godt med sine folkebibliotek og storbybibliotekene om de, i den grad det var mulig å gjøre det, samarbeidet godt med fylkesbiblioteket. Aktørenes relasjoner gikk da både utover til andre aktører i andre grupper, men også innad i gruppen. Ut fra materialet satte jeg sammen fem relasjonsgrupper der relasjonene til aktørene ble fordelt inn, noen gjaldt utover og andre innad, og noen begge deler. De fem overordnede relasjonene er døråpner, leverandør og kunde, konkurrent, lagspiller og observatør. Tabell 2 viser hvordan disse relasjonene fordeler seg mellom aktørene og grupper av aktører, og om det er relasjoner som går utover til andre aktører og/eller innad i gruppen. Dette blir videre utdypet i kapittel 5. Det er viktig å påpeke at analysen og tolkningen av materialet er gjort av en person, noe som kan være en svakhet da det bare foreligger en tolkning av materialet.

Aktør (-grupper)	R1	R2	R3	R4	R5
Kulturrådet	U	U		U	U
NB	U			U	U
Distributør		U + I	I	U	
Bibliotek	U	U + I	U	U + I	
Forlag		U + I	U + I	U + I	

Tabell 2: Inndeling av aktørene. R1 står for døråpner-relasjonen, R2 står for leverandør og kunde-relasjonen, R3 står for konkurrent-relasjonen, R4 står for lagspiller-relasjonen og R5 står for observatør-relasjonen, mens U består relasjoner som går utover til andre aktører, og I betyr relasjoner som går innad i den aktør-gruppen. NB står for Nasjonalbiblioteket.

5. Analyse

Jeg hadde som nevnt i kapittel 4.3, delt inn de 18 informantene i grupper med tanke på hvilken rolle de har i distribusjonen. Der distributørene er i en gruppe, bibliotekene er i en annen gruppe, og tilsvarende for forlagene. Jeg har i tillegg valgt å bruke en ytterligere gruppering der jeg skiller ut de kommersielle aktørene, altså distributørene og forlagene. Dette er gjort for å kunne referere til det kommersielle markedet hvor begge disse gruppene er aktører.

Det er imidlertid flere muligheter for andre grupperinger av informantene. Jeg kunne ha en annen inndeling, der jeg skilte mellom de offentlige og kommersielle informantene, hvor bibliotekene, Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket ville ha vært i den offentlige gruppen. Disse grupperingene kunne videre blitt inndelt. Da hadde Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket vært i en gruppe og bibliotekene i en annen gruppe, begge gruppene under den offentlige gruppen. Og tilsvarende for forlag og distributørene. Denne inndelingen fører tilbake til den opprinnelige grupperingen av aktørene som er basert på hvilken rolle aktørene har i distribusjonen.

Jeg har gitt et kort eksempel på hvordan jeg har kodet materiale, i kapittel 4.5, og vil i dette kapitlet presenterer analysen etter rekkefølgen som forskningsspørsmålene blir stilt. Kapitlet består av tre deler, en del for hvert forskningsspørsmål, hvor jeg begynner med aktørens rolle, deretter relasjoner og til slutt påvirkning og utvikling.

5.1 Aktørens rolle

I kapittel 2.1 beskrev jeg aktørene på et overordnet nivå, og har til dels kommet inn på aktørens rolle. I dette delkapitlet vil jeg gå nærmere inn på aktørens rolle tilknyttet virksomheten rundt e-bøker, og det som er relevant for oppgaven. Etersom rollene har kommet delvis frem gjennom kapittel 2.1, vil det bli pekt tilbake til det kapitlet. Mange av aktørene har flere roller foruten det som er relevant i forbindelse med e-bøker, og andre mandater, disse vil jeg ikke komme inn på, ettersom det er distribusjonen av e-bøker som er fokuset til oppgaven.

5.1.1 Kulturrådet

Som presentert i kapittel 2.1.1 er Kulturrådet underlagt Kulturdepartementet, og forholder seg til Kulturrådsloven som sier følgende: “Norsk kulturråd har som formål å stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk og å bidra til at kunst og kultur skapes, bevares, dokumenteres og gjøres tilgjengelig for flest mulig.” Som blant annet gjennomføres ved hjelp av innkjøpsordningene (Kulturrådsloven, (2013), §1).

Kulturrådet sier at de har et formelt ansvar for å være et utviklingsorgan, og derav et ansvar for å gå inn i utviklingstrekk og se hva Kulturrådet kan gjøre.

“Det var nok en nøkkel når vi gjorde det, og vi opplevde jo på en måte at folk, at når vi først tok den rollen, så var folk konstruktive, men de trengte en sånn type aktør som kom inn, det er derfor jeg sier riksmeglingsmann, fordi du kom jo inn som en litt sånn, slags nøytral tredjepart som kunne løse litt opp i flokene.” (Informant 1).

Kulturrådets virksomhet blir utført gjennom ulike utvalg, komiteer og råd, der fagpersoner fra kulturfeltet kommer inn og vedtar hvordan pengene skal brukes. Til tross for at Kulturrådet er en statlig virksomhet, legges makten i stor grad ut til fagfeltet selv, en slags fagfelle vurdering (Informant 1). I oppgavens kontekst er det Kulturrådets fire av fem innkjøpsordninger som er relevant,

- Ny norsk skjønnlitteratur: 773 eksemplarer av bøker for voksne (703 p-bøker og 70 e-bøker), 1550 eksemplarer av bøker for barn og unge (1480 p-bøker og 70 e-bøker)
- Omsett litteratur: 542 eksemplarer (502 p-bøker og 40 e-bøker)
- Ny norsk sakprosa: 773 eksemplarer (703 p-bøker og 70 e-bøker)
- Ny norsk sakprosa for barn og unge: 1550 eksemplarer (1480 p-bøker og 70 e-bøker) (Kulturrådet, 2019b)

Innkjøpsordningenes formål er at det blir skapt, utgitt, spredt og lest norske bøker, og er en av de sentrale virkemidlene i litteraturpolitikken (Fosslien, 2016, s. 13; Kulturdepartementet, 2017). “Innkjøpsordningene er en av grunnpilarene i norsk litteraturpolitikk, i tillegg til fastprisen, momsfriskatt og sånne ting. Det samlede rammeverket bidrar til dette, faktisk litteratur på norsk, som holder veldig høy kvalitet” (Informant 1). Kulturrådet har ikke

formelt et ansvar for e-bøker, men valgte å ta en sterk rolle, som peker tilbake til Kulturrådets formål, når de gikk inn for å innlemme e-bøker i innkjøpsordningene.

“Vi så at her er det noe som ikke bransjen helt klarer å regulere selv, vi ser at med de midlene og den rollen Kulturrådet har, en slags riksmeglingsmann, kunne vi sitte i midten av veldig mange ulike aktører, så kunne vi ta det ansvaret i den forbindelse. Vi så at e-bøker kan nå frem til nye lesergrupper, vi var litt usikre på hvordan det skal gå i markedet, vi var litt usikre på hvordan det ville ta seg ut til leserne, men vi så at det ligger noen muligheter her, så vi var nødt til å gå inn og ikke stenge dørene”
(Informant 1).

5.1.2 Nasjonalbiblioteket

Nasjonalbibliotekets virksomhet er forankret i Pliktavleveringsloven, og Nasjonalbiblioteket definerer dette som sin viktigste arbeidsoppgave, å bevare den norske kulturarven. I tillegg har de et oppdrag om å være nasjonal biblioteksmyndighet, og er kulturdepartementets forlengede arm når det gjelder bibliotekutvikling, statistikkinnsamling og oppfølging (Informant 2; Kulturdepartementet, 2017b; Nasjonalbiblioteket, udatert). I Den nasjonale bibliotekstrategien (2015-2018), står det følgende:

“Departementet mener det vil være hensiktsmessig at staten tar en mer aktiv rolle for å bidra til å videreutvikle e-bokutlånet. I en situasjon der mange fylkesbibliotek har tatt et ansvar for å gjennomføre forhandlinger på vegne av folkebibliotek, er det ikke et behov for at det etableres en sentral ordning for forhandlinger for kjøp og utlån av e-bøker. E-bokutlån utgjør en svært marginal del av folkebibliotekenes virksomhet, og en er fremdeles inne i en periode med prøveordninger. Det vil være en støtte, særlig for mindre folkebibliotek, at et bibliotekorgan inngår i samtaler med representanter fra bokbransjen med sikte på å enes om en anbefalt modell for e-bokutlån. Denne modellen vil erstatte Forleggerforeningens prøveordning som går ut i 2015. Nasjonalbiblioteket skal etter samtaler med Forleggerforeningen og andre relevante aktører anbefale en modell for bruk av e-bøker i folkebibliotekene Nasjonalbiblioteket vil forankre sitt arbeid i folkebibliotekene og dette vil være tema i Nasjonalbibliotekets formaliserte dialog med bibliotekene.” (s. 25).

Som et utviklingsorgan i biblioteksektoren, får Nasjonalbiblioteket i oppgave gjennom bibliotekstrategien fra staten, om å anbefale en modell for kjøp og utlån av e-bøker (Bibliotekstrategien, s. 24-25). Og fikk i februar 2018 igjen oppdrag om å anbefale en modell, denne gangen for kjøp og utlån av digitale lydbøker av Kulturdepartementet (Kulturdepartement, 2018). Dette arbeidet er per i dag pågående.

Nasjonalbiblioteket beskriver rollen de hadde i forbindelse med modell for e-bøker som følgende: “Roller vår var helt opplagt, vi skulle få til en anbefalt forretningsmodell for innkjøp og utlån av e-bøker i bibliotek, som både bibliotek og forleggerne kunne leve med” (Informant 2). De var veldig glad for at departementet var tydelig i sitt språk i bibliotekstrategien og ga et tydelig oppdrag (Informant 2). I tilfellet med bibliotekstrategien og oppdraget om modell for e-lydbøker, er det viktig for Nasjonalbiblioteket at det kom politiske forankringer, som igjen er politiske avgjørelser, da Nasjonalbiblioteket er underlagt Kulturdepartementet (Informant 2). Og på grunnlag av bibliotekstrategien gikk Nasjonalbiblioteket i samtaler med partene, og beskriver at litt av jobben var å få en forståelse for å finne en løsning som både forleggerne og bibliotek kunne leve med (Informant 2).

“Vi hadde mange samtaler, der vi prøvde å finne ut hvor aktørene sto i forhold til hverandre, og hva slags fakta som lå på bordet. Det var helt klart stor redsel fra forlagenes side om at det skulle skje et markedstap gjennom utlån på bibliotekene. Forlagene hadde signalisert tidlig at modellen fra prøveprosjektet hadde vært for raus med bibliotekene.” (Informant 2)

Til den anbefalte modellen sier Nasjonalbiblioteket at det ikke er deres oppgave å være fornøyd eller misfornøyd, de var fornøyd med at de kom frem til en løsning som både forleggerne og Nasjonalbiblioteket synes er bra (Informant 2).

I *Rapport for evaluering av Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018* (2019), uttaler bibliotekledere at det er viktig at Nasjonalbiblioteket er pådrivere i forbindelse med det digitale tilbudet, slik at det ikke blir opp til hvert bibliotek å finne en løsning (Ringstad, 2019b; Rasmussen, 2019, s. 8; Tinnesand, 2019). I den forbindelse er det viktig å poengtere at det er ikke Nasjonalbiblioteket som bestemmer hva de skal overta, det er politisk, når man

ønsker at Nasjonalbiblioteket skal gjøre en jobb for bibliotekene, bør man vite hvor adressaten er (Informant 2).

5.1.3 Bibliotek

Folkebibliotekloven legger føringer for hva slags rolle både folke- og fylkesbibliotekene skal ha i samfunnet. For folkebibliotekene gjelder det følgende:

“Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent. Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.” (Folkebibliotekloven, (1985), §1).

For fylkesbibliotekene står det følgende:

“Fylkeskommunen skal ivareta regionale bibliotekoppgaver og regional bibliotekutvikling, herunder gi råd til lokale myndigheter, yte bibliotekfaglig veiledning og assistanse, og arrangere møter og kurs om bibliotekspørsmål. Fylkeskommunen kan opprette avtaler om felles bibliotekdrift og lånesamarbeid med en eller flere kommuner.” (Folkebibliotekloven, (1985), §6).

Folkebibliotekloven gir tydelige føringer for hva folke- og fylkesbibliotekene sine oppgaver og roller er, disse blir i stor grad reflektert i svarene. Akershus fylkesbibliotek sier at deres rolle er “først og fremst til folkebibliotekene, som en ressurs for folke- og skolebibliotek”, hvor målet er å kunne gi den beste bibliotektiltjenesten for sluttbrukerne (Informant 6).

Trøndelag fylkesbibliotek og Trondheim folkebibliotek beskriver hverandres posisjon som foran og bak kulissene for brukerne (Informant 13). Troms fylkesbibliotek peker på at det kan være vanskelig for enkelte folkebibliotek å ta tak i ansvaret for e-bøker, derfor har de valgt å gjøre det som et konsortium (Informant 12). Bibliotekene peker på behovet for å få tilgang til andre medier slik at de oppfyller sin kulturpolitiske funksjon, og som nevnt i kapittel 2.2.3 har samtlige biblioteksjefer ved storbybibliotekene gått ut i mediene for å understreke dette behovet, for e-lydbøker i folkebibliotek (Ringstad, 2019b; Skansen et. a., 2019). Som

Deichman sier, “vi skal jo tilby medier til lånerne våre, vi har jo ansvar for å tilby e-bøker for det er noe lånerne vil ha, men samtidig kan vi ikke tilby ting som ikke tilbys oss som kunde” (Informant 8).

5.1.4 Forlag

Kapittel 2.1.2 gir en overordnet beskrivelse av forlagens rolle. Som nevnt blir forlagene tydelig støttet fra politisk hold, med blant annet merverdiavgiftsfritak for p- og e-bøker, og unntak for konkurranselovgivningen for avtaler mellom aktører i bokbransjen (Kulturdepartementet, 2017). Man kan ikke unngå å vektlegge at forlagene er kommersielle aktører, og samtidig kulturpolitiske, litteraturpolitiske og språkpolitiske aktører. Vigmostad & Bjørke definerer rollen sin som følgende; “vi har en rolle som alle forlag, vi konkurrerer om å gi ut gode bøker og få solgt bøkene” (Informant 18). Det blir også understreket hvor viktig det er for forlag å ha et godt distribusjonsnettverk slik at sluttbruker kan få enten kjøpt eller lånt bøkene som stimulerer lesing og potensielt salg (Informant 16). I den forstand er det viktig å kunne tilgjengeliggjøre katalogen av bøker hos forlagene, slik at bøkene kan bli tilgjengelig for mange, uavhengig format og plattform leserne velger. Det er viktig for forfatterne og virksomheten at man sørger for flest mulige lesere, som Aschehoug sier e-boka er nåtidens medium (Informant 14; Informant 18).

I forbindelse med de store forlagenes rolle i forlagsbransjen med vertikal integrasjon, fremhever Gyldendal den negative makten de har som en av de store. Dette kan gjelde løsninger Gyldendal ikke går med på, som vil oppleves til å ha store mangler ettersom man ikke finner Gyldendals forfattere eller titler i løsningen (Informant 15). Gyldendal beskriver dette som en maktutfoldelse, men etter tradisjon i bransjen etterstreber de en konsensus (Informant 15).

5.1.5 Distributørene

De tre distributørene står forskjellige i forhold til eiere, Bokbasen blir eid av konsernet Gyldendal, Aschehoug, Vigmostad & Bjørke og Cappelen Damm og andre aktører, mens Biblioteksentralen er eid av blant annet kommuner og fylkeskommuner. Mens eBokNorden er en uavhengig aktør uten eiere.

Kapittel 2.1.4.1 beskriver Biblioteksentralens monopol-posisjon for distribusjonen av e-bøker under prøveprosjektet. Biblioteksentralen beskriver det som et oppdrag på det tidspunktet.

Om de ikke gikk inn, så gjør ingen andre det (Informant 4). Det var et naturlig steg videre i utviklingen, og posisjonen de fikk under prøveprosjektet var et resultat av at det ikke var noen andre aktører som tilbyr noe (Informant 4). Biblioteksentralen vektlegger at de utvikler løsninger som de tror er bra for bibliotekene, det er en verdiskapning de gjør for kommuner med å utvikle produkter og tjenester som er nyttig eller inspirerende for bibliotekene, sånn at bibliotekene gjennom våre produkter og tjenester skaper verdier (Informant 4). Det blir også påpekt at Biblioteksentralen har tatt en kamp med bokbransjen, da de er den eneste aktøren i distribusjonen til folkebibliotek som ikke er eid av et eller flere forlag eller er et forlag selv (Informant 4). Biblioteksentralen anser at de har hatt en del i at e-bøker nå er i folkebibliotek (Informant 4). I dag har Biblioteksentralen BS e-bok som tilsvarer Bokbasen Bibliotek, og utlånssystemet Bookbites, som blir brukt av blant annet Akershus og Troms fylkesbibliotek.

Bokbasen kom inn som en distributør på et senere tidspunkt enn Biblioteksentralen, og Biblioteksentralen falt fra. Bokbasen beskriver at de tok på seg en rolle som distributør i 2009 da de startet et samarbeid med eierne sine, rundt det som ble digital distribusjonssentral (DDS) som var da rettet mot forlag og forhandler, altså bokhandlere, som nevnt i kapittel 2.1.4.2 (Informant 3). Ettersom DDS fungerte veldig bra, var det en kort vei å åpne det opp for distribusjon til bibliotek, spesielt siden Bokbasen hadde filene og nesten alle metadataene allerede (Informant 3). Bokbasen Bibliotek ble dermed etablert, og er en markeds plass for forlag å selge og administrere sine e-boklisenser til bibliotek. Bokbasen peker på at de er et mellomledd mellom bibliotek og forlag (Informant 3). Markeds plassen blir beskrevet på den måten at forlagene i praksis selger direkte til bibliotekene, og kan velge å la Bokbasen ta faktureringen på vegne av de, til bibliotekene, eller at de fakturerer selv (Informant 3). De fleste velger å bruke Bokbasen, men det er tre aktører som har valgt å fakturere selv, Cappelen Damm, Gyldendal og eBokNorden (Informant 3). Bokbasen skal som nevnt i kapittel 2.2.3, lansere utlånssappen Allvit januar 2020.

eBokNorden distribuerer, som sagt i kapittel 2.1.4.3, e-bøker på vegne av kundene sine, til digitale salgskanaler. De distribuerer til salgskanaler som iBooks, Amazon og Google, og en del forlag som kunder, som eksempelvis, Bastion, Spartacus, Res Publica, Pelikanen forlag og flere (Informant 5). Det er per i dag over 400 forlag eller publisiteter som eBokNorden har avtaler med, om det er for distribusjon av e-bøker eller produksjon av e-bøker eller begge deler (Informant 5). Blant salgskanalene er Bokbasen og Biblioteksentralen, og eBokNorden beskriver at de har hatt en avtale med Biblioteksentralen ganske lenge, som mest sannsynlig

var på plass sommeren 2014, om å levere e-bøker til Biblioteksentralen for salg til bibliotekene (Informant 5). Denne avtalen har blitt oppdatert etter den anbefalte modellen kom inn (Informant 5). På siden har de levert bøker til Bokbasen hele tiden i forbindelse med DDS, og Bokbasen da de begynte å distribuere til bibliotekene (Informant 5).

5.2 Aktørenes relasjoner

I likhet med roller har relasjoner mellom aktørene blitt implisert gjennom kapittel 2.1, i dette delkapitlet vil jeg gå dypere i relasjonene mellom aktørene. Da aktørene befinner seg sammen i et kulturfelt i Norge er det sannsynlig at aktørene har relasjoner til hverandre på forskjellige nivå og i forskjellige forbindelser. Aktørene har allerede eksisterende relasjoner til hverandre i forbindelse med samarbeidsprosjekter, distribusjonen av papirbøker, og/eller i distribusjonen av p- og e-bøker til kommersielle utsalgssteder. I oppgaven har jeg i hovedsak fokusert på relasjoner tilknyttet distribusjonen rundt e-bøker, og e-lydbøker, samtidig som jeg har vært interessert i aktørene på et generelt grunnlag i forhold til hvilken rolle de har. Det kommer derfor frem noen relasjoner som ikke direkte er tilknyttet distribusjonen av e-bøker og e-lydbøker.

Distribusjonen av e-bøker går gjennom to løp: det kulturpolitiske løpet og markedsløpet. Disse to løpene tilsvarer ikke et litterært kretsløp, da de bare omhandler distribusjonsdelen av e-bøker og e-lydbøker i et litterært kretsløp. Videre har relasjonene mellom aktørene blitt gruppert inn i forskjellige grupper, der aktørene har relasjoner med hverandre innenfor den relasjonsgruppen. Det er altså to relasjonsnivåer jeg vil presentere i dette delkapitlet, der den overordnede relasjonen legger føringer for hvordan relasjonene mellom aktørene blir presentert. Det andre nivået, det underordnede relasjonen er aktørforhold, hvordan forholdet mellom to spesifikke aktører er, eller en gruppe aktører mot en spesifikk aktør. Den overordnede relasjonen kan være konkurrenter, lagspillere eller et annet begrep som beskriver et aspekt av denne relasjonen, mens den underordnede relasjonen er rett og slett en aktør satt opp mot en annen aktør. Etersom den overordnede relasjonen beskriver et aspekt av en relasjon mellom to eller flere aktører, vil man se det samme aktørforhold under flere relasjoner. Det er til sammen fem overordnede relasjoner: døråpner, leverandør og kunde, konkurrent, lagspiller og observatør. De to distribusjonsløpene og de overordnede relasjonene vil strukturere presentasjon av relasjonene.

5.2.1 Det kulturpolitiske løpet

Dette løpet omhandler distribusjonen av e-bøker til bibliotekene, som blir kjøpt inn gjennom Kulturrådets innkjøpsordninger. Løpet er en videreføring av den første avtalen i fase to, som beskrevet i kapittel 2.2.2.

5.2.1.1 Relasjon 1: Døråpner

Mange aktører i utvalget ser på Kulturrådets rolle i forbindelse med e-bøker som en døråpner. Bergen folkebibliotek sier følgende: “Kulturrådet har kanskje vært den viktigste biten på innholdssiden når det kommer til e-bøker i folkebibliotekene.” (Informant 7). Oppstarten av e-bøker i folkebibliotek kom i forbindelse med Kulturrådets prøveprosjektet, og er en rolle Kulturrådet peker på at de selv tok på seg, til tross for at de ikke hadde et formelt ansvar for e-bøker, med hensyn til utvikling og å være et utviklingsorgan. De så det var viktig, både for bokbransjen og for å bevare innkjøpsordningene da e-bøker kunne endre verdikjeden for bokbransjen (Informant 1). Deichman valgte å ikke gjøre egne innkjøp i prøveprosjektet, og fikk dermed bare e-bøker gjennom innkjøpsordningene (Informant 8). Bergen folkebibliotek gjorde det samme som Deichman inntil høsten 2017, like før den anbefalte modellen trådte i kraft (Informant 7). Nasjonalbiblioteket peker på at det var et viktig tidspunkt da Kulturrådet gjorde det, ettersom det var vanskelig å komme frem til en løsning på det tidspunktet (Informant 2).

5.2.1.2 Relasjon 2: Leverandør og kunde

For det kulturpolitiske løpet har Kulturrådet hatt tilbud for innkjøpsordningene, der Bokbasen og Biblioteksentralen var konkurrenter, og Biblioteksentralen vant tilbudet. Bokbasen var kritiske til anbudsprosessen, ettersom papirbøker og e-bøker var samlet i tilbudet. Bokbasen mener at disse to formatene kunne ha vært delt i to ulike tilbud, noe både Kulturrådet og Biblioteksentralen har andre synspunkter på. Biblioteksentralen peker på at det er “klare administrative fordeler med å ha et felles tilbud”. Kulturrådet peker og på at når de kjøper inn titler for innkjøpsordningen, handler de fra tittel-nivået, finnes tittelen i papir- og e-formatet, blir begge kjøpt inn, finnes det bare papirformatet, blir det bare kjøpt inn papirbøker (Informant 1). Innkjøp av bøker i innkjøpsordningen skjer på tittel-nivå og ikke format-nivå. Samtidig påpeker Biblioteksentralen at de har inntrykk av at “Kulturrådet er opptatt av at deres ordning skal påvirke det kommersielle markedet i minst mulig grad” (Informant 4). Biblioteksentralens forhold til Kulturrådet er et aktørforhold som bygger på det kulturpolitiske løpet ettersom Biblioteksentralen per i dag har tilbud for å distribuere p- og e-

bøker i Kulturrådets innkjøpsordninger. Kulturrådet har en kontrakt med Biblioteksentralen, og angir at de har en jevnlig og god dialog med Biblioteksentralen; hvis det skjer ting snakker de sammen og finner løsninger. De opplever Biblioteksentralen som kompetente og profesjonelle (Informant 2). Ved spørsmål om leveranser tilknyttet innkjøpsordningen referer Kulturrådet bibliotekene til Biblioteksentralen.

5.2.1.3 Relasjon 3: Konkurrent

Det er hensiktsmessig å plassere Bokbasen og Biblioteksentralen i konkurrent-relasjonen, da de konkurrerte om å vinne anbudet. Ettersom det var Kulturrådet som satte i gang anbudsprosessen blir denne relasjonen implisert gjennom leverandør og kunde-relasjonen.

5.2.1.4 Relasjon 4: Lagspiller

Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket er begge underlagt Kulturdepartementet, noe som betyr at det foregår et formelt styringssamarbeid på tvers av etater på toppnivået, med flere strukturelle bindinger. På det nivået i Kulturrådet som håndterer innkjøpsordningene, blir det innkalt til et kontaktutvalg for innkjøpsordningene en til to ganger i året. Møtet er et uformelt utvalg der ulike bransjeaktører møtes, som eksempelvis Forleggerforeningen, Forfatterforeningen og Nasjonalbiblioteket (Informant 1). Nasjonalbiblioteket og Kulturrådet samarbeider om distribusjonen av innkjøpsordningene, av begge formatene papir og e-bøker. Nasjonalbiblioteket er en rådgivende part, og med utgangspunkt i at de er biblioteksmyndigheten lager de lister over hvor bøkene skal, mens Kulturrådet vedtar distribusjonen, som igjen blir gitt videre til Biblioteksentralen (Informant 1; Informant 2). Kulturrådet beskriver at de har jevnlig og god kontakt med Nasjonalbiblioteket i forhold til de spørsmålene som er gjensidige relevant. Kulturrådet vet hvem de skal kontakte og forholder seg til Nasjonalbiblioteket på en ukomplisert måte (Informant 1).

Kulturrådet beskriver videre sitt aktørforhold til forlagene som varierende, avhengig av forlagene. Det nevnte kontaktutvalget er en arena hvor Kulturrådet møter representanter fra forlag. Men har også formell kontakt i forbindelse med at forlagene søker bøkene sine til innkjøpsordningene (Informant 1). Da er det ofte mer kontakt med redaktører og enkeltforlag. Forlagene har da ansvar for å følge opp vedtak fra Kulturrådet og utgi bøkene. Ved siden av dette har også forlagene vært med i utformingen av retningslinjer og utvikling av ordningene, der Kulturrådet forholder seg forlagene, Forleggerforeningen og andre relevante aktørene. Foruten det er det betydningen av innkjøpsordningene for Kulturrådet og forlagene.

Kulturrådet tror det har en stor betydning for at det finnes en stor bredde av litteratur i ulike sjangre og at man kan rekruttere nye forfattere, ettersom innkjøpsordningene sikrer både forfatterne og forlagene, slik at man kan satse både på nye og etablerte forfatterskap (Informant 1). Kagge sier at de er store fans av innkjøpsordningen, og Vigmostad & Bjørke sier den er veldig viktig og positivt for utvikling av norsk skjønnlitteratur (Informant 16; Informant 18). Gjennom innkjøpsordningene blir ny norsk litteratur tilgjengeliggjort gjennom et sterkt bibliotekvesen (Informant 1). Flere bibliotek er klare på at bøkene fra innkjøpsordningene er viktige for dem. Bøkene legger en grunnstamme for samlingen, og uansett økonomi mottar bibliotekene et utvalg av nye bøker (Informant 7; Informant 11).

5.2.1.5 Relasjon 5: Observatør

Da Kulturrådet begynte prøveprosjektet med e-bøker hadde de over lengre tid fulgt situasjonen, og angir som beskrevet i kapittel 5.1.1 og 2.2.1 at de kunne nå potensielt nye lesergrupper, og samtidig gå inn i strukturendringen som følge av e-bøker. Også for å sikre innkjøpsordningenes videre legitimitet. Den eneste aktive handling Kulturrådet har foretatt er å innlemme av e-bøker inn i innkjøpsordningene. De har derimot stilt seg avventende i forhold til e-lydbøker, og inntar der den overordnede relasjonen som observatør. Kulturrådet uttaler at de ikke ser e-lydbøker som en naturlig del av innkjøpsordningene. De regner det som et sekundært format, da det er litteratur som er lest inn og ikke “urlitteratur” (Informant 1). Kulturrådet ser ikke at de kan ta den samme rollen som med e-bøker til e-lydbøker, siden e-bøker var et parallelt format til litteratur i skrift. Det er ikke noe i veien for at Kulturrådet i prinsippet kunne ha støttet e-lydbøker, men i så fall ville det blitt skilt fra innkjøpsordningene, fordi jo mer som er i omløp, jo større sjanse er det for at det kan bli for stort og u håndterlig (Informant 1).

5.2.2 Markedsløpet

Dette løpet referer til distribusjonen av bibliotekenes egne innkjøp av e-bøker og e-lydbøker, og er en videreføring av den andre avtalen i fase to som nevnt i kapittel 2.2.2, men med andre premisser.

5.2.2.1 Relasjon 1: Døråpner

Døråpner-relasjonen i markedsløpet er en videreføring av relasjonen fra det kulturpolitiske løpet. Kulturrådets prøveprosjekt var også døråpneren for markedsløpet og har hatt stor betydning.

5.2.2.2 Relasjon 2: Leverandør og kunde

Leverandør og kunde-relasjonen omfatter flere aktørforhold. Relasjonen henger sammen med distribusjon og levering av filer, både e-bøker og e-lydbøker, altså forretningsavtaler mellom aktørene. Noen av disse relasjonene inneholder en del spenning som manifesterer seg mellom aktørene.

Det er bare Biblioteksentralen og Bokbasen av distributørene som har denne relasjonen med bibliotekene. Bokbasen sier at de tror bibliotekene er fornøyd med dem ettersom de er lydhøre, har rask respons og tilpasser ønskene til bibliotekene så langt det lar seg gjøre. Bokbasen er veldig opptatt av at Bokbasen Bibliotek skal fungere for bibliotekene, og har vært innom storbybibliotekene og de store fylkene, nesten alle plasser, for å teste forslagene og ideene på bibliotekene (Informant 3). Bergen folkebibliotek sier at Bokbasen har gjort en god jobb med å få på plass avtaler med mindre utgivere av e-lydbøker (Informant 7). Hordaland fylkesbibliotek sier at de har en positiv relasjon med Bokbasen til tross for at de stadig klager på ting. Noe de opplever er en del av rollen deres som kunde, siden man klager når ting ikke fungerer (Informant 10). Deichman beskriver at de har et godt samarbeid med Bokbasen (Informant 8). Trondheim folkebibliotek og Trøndelag fylkesbibliotek opplever at Bokbasen hadde samme tankegang med dem i forbindelse med nye ønsker siden det gjelder ting Bokbasen selv har tenkt de skal forbedre (Informant 13). Videre peker Trondheim folkebibliotek og Trøndelag fylkesbibliotek på at det er veldig viktig for dem at de kan ha en styring gjennom Bokbasen Bibliotek. Noe Bokbasen er veldig bevisst på, bibliotekene skal få kontroll til å styre og administrere lånene og mer selv (Informant 3). Biblioteksentralen tror at bibliotekene er mer misfornøyd med dem, sammenlignet med leveringen av p-bøker som Biblioteksentralen gjør i tillegg. Biblioteksentralen peker på at BS Weblån ikke akkurat styrket omdømmet deres, samtidig prøver de nå å fornye seg gjennom BS e-bok og Bookbites, fordi Biblioteksentralen ser at bibliotekene trenger det (Informant 4). Til tross for dette sier Hordaland at de har opplevd at de har hatt en positiv relasjon med Biblioteksentralen, på samme linje som med Bokbasen (Informant 10).

Relasjonene mellom distributørene er til dels komplekse da e-bøkene går gjennom kanaler som kan krysse over hverandre. Bokbasen og Biblioteksentralen som distributører konkurrerer om å ha bibliotekene som kunder for innkjøp av e-bøker og e-lydbøker til sine samlinger. Bokbasen sier at Biblioteksentralen er konkurrenter, samtidig er

Biblioteksentralen en av kundene til Bokbasen, og de forholder seg profesjonelt i den relasjonen (Informant 3). Biblioteksentralen oppfatter at de er både kunden og konkurrent til Bokbasen, noe som gjør det problematisk (Informant 4). Dette blir utdypet videre i konkurrent-relasjonen.

Samtidig inntar eBokNorden en leverandør/kunde-posisjon i relasjonen til både Biblioteksentralen og Bokbasen. De samarbeider og eBokNorden ser på Bokbasen og Biblioteksentralen som butikker, og bibliotekene som sluttkunden. De uttrykker at de er den eneste distributøren på markedet som leverer til begge to, og distribuerer til de to butikkene som i dag finnes for bibliotekmarkedet (Informant 5).

Når forlagene snakker om distributørene er det forskjellig avhengig om det er Bokbasen eller Biblioteksentralen det er snakk om. Mellom forlag og Bokbasen er det forretningsavtaler som Bokbasen beskriver som “veldig ryddig og avklart” (Informant 3). Det er avtaler mellom forlagene og Bokbasen på alt de gjør, og Bokbasen beskriver at de har tett kontakt med dem. Ettersom Bokbasen har en avtale som handler om registrering av metadata og alle typer bøker, og de leverer til alle typer nettbokhandlere (Informant 3).

Både Gyldendal og Vigmostad & Bjørke beskriver Bokbasen som en ren distributør, et mellomledd, da de sier at de egentlig selger direkte til bibliotekene (Informant 15; Informant 18). Vigmostad & Bjørke beskriver at Biblioteksentralen og Bokbasen har ulike roller og verdikjeden for dem er forskjellig (Informant 18). Gyldendal kaller Bokbasen “en direkte salgskanal og Bokbasen Bibliotek er tilrettelagt for direkte salg fra oss til bibliotekene, og forlagene kan fakturere bibliotekene direkte”. De omtaler Biblioteksentralen som en vanlig forhandler, og da er det Biblioteksentralen som har all kundekontakt, og forteller forlagene hva de har solgt, sånn at de kan fakturere forlagene (Informant 15). Bokbasen sier at Biblioteksentralen i tillegg er en kunde av dem, ettersom de får metadataene og filene levert fra Bokbasen (Informant 3). Dette blir videre utdypet i konkurrent-relasjonen.

Som beskrevet i kapittel 2.2.3 fikk ikke Biblioteksentralen inngått nye avtaler med forlag da den anbefalte modellen kom, noe Aschehoug mener at de tok litt lett på da Biblioteksentralen var monopolister. Aschehoug uttrykker at de blant annet fikk ansvaret for å oppdatere filer og fikk dårlige rapporter tilbake. Da Bokbasen kom på banen måtte Biblioteksentralen skjerpe seg, og det har de gjort (Informant 14). Forlaget Press peker på at de ønsker flest mulige

aktører som kan de gi de best mulige betingelser, og sier videre at Biblioteksentralen ga de en dårlig modell og da nektet de å levere til dem (Informant 17). Gyldendal sier at fra deres side var det aldri noe snakk om å nekte å selge bøker til Biblioteksentralen, de ble ikke enig om vilkårene, pris, rammevilkår og rabatt (Informant 15). Biblioteksentralen sier selv at de har forskjellige relasjoner til forlagene, den daglige kommunikasjonen og dialogen oppfatter de som god (Informant 4). I andre sammenhenger kan det være litt større spenninger. Dette vil også bli videre utdypet i konkurrent-relasjonen.

Den tredje distributøren, eBokNorden, som ikke har noe særlig kontakt med bibliotekene, har derimot kontakt med de to andre distributørene, ettersom de leverer e-bøker til begge distributørene av e-bøkene videre til bibliotek. eBokNorden sier at de synes de har et veldig godt forhold til Bokbasen og Biblioteksentralen, “vi samarbeider så vi konkurrerer vel egentlig ikke på noen måte”, da de er en leverandør til Bokbasen og Biblioteksentralen (Informant 5). eBokNorden sier de har hatt avtaler med Biblioteksentralen siden den gamle modellen.

5.2.2.3 Relasjon 3: Konkurrent

Aktørforholdet mellom bibliotek og forlag er komplekst, konkurrent-aspektet av denne relasjonen blir presentert her. Som Gyldendal påpeker, man prøver å finne ut hvordan man skal ta vare på forlagsbransjen, bokhandlersektoren, det hele kommersielle feltet rundt litteratur og bibliotekfeltet i en digital framtid (Informant 15). Vigmostad & Bjørke peker på at det må være en fornuftig deling mellom det kommersielle og det som er gratis, utlån, fordi de får mindre per lesing gjennom bibliotek, enn hva de får gjennom kommersielt salg (Informant 18). Både Nasjonalbiblioteket og Vigmostad & Bjørke trekker frem at det er gjort undersøkelser som viser at lånerne ikke blir kjøpere (Informant 2; Informant 18; Boknett, 2018a, 2018b, 2018c).

Flere bibliotek uttrykker at de føler at forlagene er distansert fra dem. Bibliotekene har ingen interesse i å ødelegge livsgrunnlaget til forlagene, og stiller seg kritisk til at bibliotekene ødelegger for forlagene. Stavanger folkebibliotek og Rogaland fylkesbibliotek viser at de opplever en mangel på forståelse fra forlagene, “det vil koste, og vi må betale for det tilbudet som blir gitt til publikum, og vi må betale for forlagene, om forlagene ikke tjener penger blir det dårligere tilbud” (Informant 11). Buskerud fylkesbibliotek påpeker at de ikke har noen interesse av å undergrave livsgrunnlaget til forlagene, men at det er uheldig at forlagene alene

setter premissene for tilbudet på e-medier er i norske folkebibliotek (Informant 9). Akershus fylkesbibliotek er forundret over holdningene til forlagene, fordi med utlånet og markedsføringen av e-bøker er de og en viktig aktør i markedsføring av litteratur og lesing. De er overrasket over at forlagene ikke ser dette, spesielt når bibliotekene bruker mye ressurser på innkjøp av e-bøker (Informant 6).

Vigmostad & Bjørke peker på at de er skuffet over at bibliotekene er påfallende bestselgerorientert i forhold til utlånslistene, og mener at bibliotekene også må formidle bredden, da dette er en viktig oppgave for bibliotekene (Informant 18). Det kan være det krim eller populære oversatte romaner som bibliotekene referer til "løkkeskriftromaner", eller "damer med ryggen til" (Informant 2). I den forbindelse sier Bergen folkebibliotek at den anbefalte modellen er lagt opp til at bibliotekene skal holdes unna de nye titlene og presentere backlist og bredden, de eldre e-bøkene, og oppfatter at forlagene har en forventning om det (Informant 7). Videre peker Bergen folkebibliotek på bransjeavtalen, Bokavtalen, som gjør at nye e-bøker ikke kommer inn i strømmetjenester før etter utløpt fastprisperiode, og det kan være problematisk om bibliotekene ikke får tilgang til de nye e-bøkene.

Dette inntrykket blir forsterket når man går fra e-bøker til e-lydbøker. Som Bergen folkebibliotek sier,

"Forlagene er mer forsiktig med å gi oss tilgang. Vi skjønner at det er store penger det er snakk om, særlig med strømmetjenestene og at forlagene eier strømmetjenestene. Vi ser det ikke er en lett problemstilling og de er forsiktig med å slippe oss inn, sånn at vi ikke ødelegger økonomisk for forlagene. De er veldig tilbakeholdne, både når det gjelder e-bøker, og nå når det gjelder e-lydbøker. Vi er opptatt av at folkebibliotekene ikke skal ta for mye av utlånet særlig av de nyeste titlene, men vi ser også en manglende villighet til å inngå avtaler med oss." (Informant 7).

Stavanger folkebibliotek og Rogaland fylkesbibliotek sier at inntrykket deres er at forlagene er overbevist over at det ikke er noe penger å hente ved å tilby e-lydbøker til bibliotekene, men at de er overbevist over at det er det motsatte. I tillegg er de frustrert over at de ikke får sjansen til å vise at de vil bruke penger (Informant 11). Bibliotekene påpeker også at e-lydbøker er et format som barn og unge ofte bruker, og det er viktig at man kan kunne opprettholde et tilbud for denne målgruppen (Informant 6; Informant 13). Akershus

fylkesbibliotek viser spesielt til at det er viktig å beholde på disse brukergrupper, for å ha fremtidige lesere og for det norske språket. I tillegg til dette er det viktig for bibliotekenes samfunnsutjevne funksjon, og at ikke barn og unge har foreldre som har råd til å betale for strømmetjenester for å få det tilbudet (Informant 6).

Det er noen forlag som har åpnet for utlån av e-lydbøker gjennom de samme kanaler som e-bøker lånes gjennom, men da foregår utlånet av e-lydbøkene på forlagenes egne premisser. Vigmostad & Bjørke er en av forlagene som har åpnet for utlån av e-lydbøker og sier følgende “Vi selger veldig bra med lydbøker, det er også fordi det er så få” (Informant 18). Dette har Nasjonalbiblioteket kommentert, samtidig som de viser til at e-lydbøker er et nytt terreng:

“Vi har i liten grad prøvd ut e-lydbøker. Vi vet ikke hva slags økonomiske konsekvenser det får. I dagens e-bokløsning er det to forlag som har valgt å legge inn e-lydbøker. Det er Samlaget og Vigmostad & Bjørke, og det er artig fordi de har valgt to ulike forretningsmodeller, med en ganske prisforskjell. Vi vet at dette er mye brukt i forhold til andelen i tjenesten og det er klart at den erfaringen som gjøres på dette området vil være nyttig når vi skal lande en anbefaling for e-lydbøker” (Informant 2).

Videre peker Nasjonalbiblioteket på hvordan det gikk med musikken, og at det for bibliotekene kan bli vanskelig å ta opp konkurransen med en eller flere strømmetjenester (Informant 2). Gyldendal sier at det er stor vekst i e-lydboklytting, men uttrykker skepsis til e-lydbøker i folkebibliotek: “Vi er veldig skeptisk til e-lydbøker i bibliotekene. Vi er usikker på om det er en naturlig ting for bibliotekene å drive med” (Informant 15).

Innad i forlagsbransjen er det konkurranse mellom forlagene selv. Vigmostad & Bjørke kaller det en beinhard konkurranse, men påpeker i likhet med andre forlag at konkurranse er positivt, da alle skjerper seg (Informant 14; Informant 15; Informant 18). Det er positivt for bokmarkedet og legge til rette for konkurranse (Informant 18).

Det er også spenninger mellom distributørene Bokbasen og Biblioteksentralen som nevnt i leverandør og kunde-relasjonen. Biblioteksentralen har ikke noe i mot konkurranse, siden det er bedre for kunden, men opplever det litt vanskelig å oppfatte Bokbasens rolle i distribusjonen (Informant 4). De viser til den vertikale integrasjonen i bokbransjen, hvor de

store forlagene får kontroll på nesten hele verdikjeden, og har spurt Bokbasen om deres rolle i dette, da Biblioteksentralen har problemer med å forstå formålet med Bokbasen (Informant 4). Bokbasen har svart til at de er ikke noe butikk, dette er direktesalg mellom forlag, og at de bare er en markedsplass hvor alle kan komme og selge (Informant 4). Biblioteksentralen påpeker at Bokbasens utvikling av lisenshåndteringsplattform og utlånssystem, gjør at de oppfattes som en reell markedsaktør. I tillegg må Biblioteksentralen hente ut blant annet e-bokfiler og metadata fra Bokbasen, da forlagene krever det, noe Bokbasen krever betaling for. “Dette er verken en lite kostbar eller rasjonell løsning, og vi mener det er konkurransevridende” (Informant 4). Videre må også Biblioteksentralen sende inn salgsinformasjon til Bokbasen som er problematisk når Bokbasen er en konkurrent i tillegg til en leverandør (Informant 4).

5.2.2.4 Relasjon 4: Lagspiller

Denne relasjonen går på at aktørene samarbeider, er lagspillere i form av at de har felles mål, og ønsker å oppnå et resultat som gagnar aktørene.

Distributør og bibliotekene er i tillegg til leverandør og kunde-relasjonen, også lagspillere da begge jobber for å få tjenesten for distribusjon av e-bøker best mulig for bibliotekene. Bergen folkebibliotek sier følgende om distributørene som kan illustrerer hvordan bibliotekene og distributørene har vært lagspillere:

“Vi har sagt oss villig til å teste ut de løsningene de har og gi tilbakemelding på hvordan det ser ut, hvordan det fungerer og prøvd å gi de noen tilbakemeldinger. De har vært på besøk til oss før, og mange andre bibliotek, for å få tilbakemeldinger på hvordan løsningen ser ut og hva vi har behov for av informasjon og hvordan de kan gjøre det lettere for oss å håndtere de løsningene. Begge de to distributørene har brydd seg om oss og bedt om tilbakemeldinger, og vi har prøvd å hjelpe de der vi kan” (Informant 7).

Videre er distributørene sympatiske til bibliotekene i spørsmålet om e-lydbøker til bibliotekene. Der har Bokbasen argumentert for at forlagene skal stille sine lydbøker til utlån gjennom Bokbasen Bibliotek, da kan forlagene velge hvordan de vil gjøre utlånet, ettersom det ikke foreligger en modell ennå (Informant 3). Biblioteksentralen er bekymret for at bibliotekene ikke får tilgang til å kjøpe e-lydbøker, da de mener at tilbakeholdelsen av e-

lydbøker gjør det vanskelig å oppfylle formålsparagrafen i Folkebibliotekloven (Informant 4). Samtidig viser Biblioteksentralen til rekkefølgen av formatene, det kommersielle markedet hadde ikke kommet i gang med e-bøker da prøveprosjektet startet opp, til sammenligning er markedet for e-lydbøker nå i vekst (Informant 4). Begge distributørene er interessert i å få til avtaler med utenlandske forlag (Informant 3; Informant 4). Bokbasen har fått på plass en del avtaler med mindre utgivere av e-lydbøker (Informant 7). I tillegg har Bokbasen fått til en avtale med Pottermore Publishing som gjør at de kan tilby blant annet bøkene fra Harry Potter-serien både på norsk og engelsk, og som e-bøker og e-lydbøker til bibliotekene (Informant 3).

Aktørforholdet mellom forlagene manifesterer seg og i lagspiller-relasjonen. Som Forlaget Press sier: “Det er ganske spesielt med bokbransjen at man har alltid stått sammen og fått til å lage bransjeavtalen, fordi vi har jobbet veldig godt politisk. Vi gjør veldig mye politisk sammen.” (Informant 17). Gjennom bransjeavtalen, Bokavtalen, har forlagene stått sammen når det gjelder overordnede politiske spørsmål (Informant 18). Det blir påpekt hvor viktig Bokavtalen er for forlagene siden fastprisavtalen er en av elementene i den (Informant 17). Det er stimulerende for bransjen og forlagene kan konkurrere mot hverandre og samtidig har en inntjening, og man får tilgang til alle salgspunkter i bokhandelen gjennom skaffeplikt (Informant 14; Informant 17). Vigmostad & Bjørke står utenfor, men sier i praksis at det ikke har så stor betydning da de følger de vilkår og avtaler som gjelder bransjen (Informant 18).

Forlagenes relasjon til bibliotekene er som Vigmostad & Bjørke sier, “litt ambivalent”. De viser til at bibliotekene er fantastisk for lesningen, men det er ikke så positivt at lesere av e-bøker i bibliotek ikke blir kjøpere av e-bøker (Informant 18). Gyldendal ønsker at e-bøkene skal være tilgjengelig i bibliotekene (Informant 15). Stavanger folkebibliotek og Rogaland fylkesbibliotek mener at bibliotekene hjelper forlagene i å bruke e-bøker og e-lydbøker, da de kan stimulere bokmarkedet ved å lære brukerne i å bruke disse formatene (Informant 11). Noe som Gyldendal anerkjenner. Videre sier Akershus fylkesbibliotek at de skulle ønske at forlagene så på dem som mer medspillere enn konkurrenten, i den grad de opplever begge deler, ettersom de begge to er en del av et felles boksystem i Norge (Informant 6). Både Deichman og Bergen folkebibliotek har en egen avtale med Cappelen Damm i forhold til rabatter for innkjøp av pakkelisenser som Deichman har forhandlet frem (Informant 7; Informant 8).

Aktørforholdet mellom bibliotek og bibliotek, oppstår når man ser dypere på gruppen, ettersom den består av både fylkes- og folkebibliotek. Det er opp til folkebibliotekene å være med på samarbeidet om e-bøker gjennom deltakelse i konsortiet som fylkesbiblioteket administrer (Informant 9). Akershus fylkesbibliotek sier at det er kjempeviktig å ha med folk fra de ulike folkebibliotekene inn i et sånt type samarbeid, sånn at engasjementet som skapes gjennom samarbeidet blir med videre ut i folkebibliotekene i fylket (Informant 6).

I forbindelse samtalen om modell for utlån og innkjøp av e-bøker, uttrykker flere bibliotek at de oppfatter at Nasjonalbiblioteket har gjort sitt beste i samtalen med blant annet Forleggerforeningen om den anbefalte modellen (Informant 8; Informant 10; Informant 11). De tror det har vært vanskelige og tøffe forhandlinger (Informant 8). Samtidig peker Deichman på at Nasjonalbiblioteket har vært veldig flinke til å få rettigheter til norske folkebibliotek og peker på Bokhylla (Informant 8). Nasjonalbiblioteket følger opp oppdraget om å finne en modell for e-lydbøker, men viser samtidig til at staten ivaretar de brukergruppene som trenger dette tilbudet gjennom Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB), dermed er det et spørsmål hvor tungt staten skal gå inn i e-lydbok-spørsmålet, og det blir et politisk spørsmål (Informant 2). I tillegg sier Forlaget Press at de samarbeider med Nasjonalbiblioteket om noen arrangementer (Informant 17).

5.2.3 Relasjoner utenfor distribusjonsløpene

Foruten de nevnte relasjonene som har forekommet gjennom det kulturpolitiske løpet og markedsløpet. De relasjonene kunne potensielt ha blitt plassert i en av distribusjonsløpene, men da de ikke er direkte tilknyttet løpene har de blitt holdt utenfor.

5.2.3.1 Relasjon 4: Lagspiller

Nasjonalbiblioteket er en aktør forlagene må forholde seg til gjennom Pliktavleveringsloven, men leveringen av pliktavlevert materiale går automatisk. Som biblioteksmyndigheten har Nasjonalbiblioteket møter med fylkesbibliotekene en gang i året, og storbybibliotek-gruppen, som består av folkebibliotekene i Oslo, Bergen, Bærum, Kristiansand, Stavanger, Tromsø og Trondheim, to ganger i året (Informant 2; Informant 7). I forbindelse med arbeid med nasjonal bibliotekstrategi setter Nasjonalbiblioteket sammen et råd som skal representere sektoren, der storbybibliotekene, fylkesbibliotek, universitet- og høyskolerådets biblioteksutvalg og biblioteksammenslutningen av små fagbibliotek til sammen utgjør 7 representanter i rådet. Det er ytterligere flere representanter i rådet, som representerer

biblioteksjefer fra forskjellige biblioteker rundt om i landet, slik at det er en sammensetning som representerer hele biblioteksektoren (Informant 2).

5.2.3.2 Relasjon 5: Observatør

Denne overordnede relasjonen inntas av både Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket i forhold til de andre aktørene, i den grad at de er tilbakeholdne og observerer utenfra utviklingen mellom aktørene. Begge aktørene er underlagt Kulturdepartementet som tar politiske avgjørelser som dem gir ansvar og oppgaver. Med tanke på rekkevidden disse to aktørene dekker med sitt ansvar og sine oppgaver, har det en ringvirkning for både bibliotek og forlag. Derfor har begge disse aktørene inntatt en avventende posisjon i flere tilfeller.

Et eksempel på observatørrollen er i forhold til en nasjonal plattform for innkjøp av e-bøker. Noe Akershus fylkesbibliotek har uttrykt et ønske om og blir nevnt i en av innspillene til Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 (Informant 6; Fylkesbiblioteksjefkollegiet, 2019). Bergen folkebibliotek sier at man “bør se på organiseringen av innkjøp, om det fungerer eller om man bør ha nasjonale løsninger”, og det trenger ikke nødvendigvis å være for alt innhold (Informant 7). Samtidig påpeker de på at det er bra å ha kompetanse og opplæring lokalt, men om det kan være muligheter for et bedre samarbeid på et regionalt eller nasjonalt nivå, det er også noe man bør se på. Videre viser Bergen folkebibliotek til Danmark som har hatt en nasjonal løsning for innkjøp og utlån av e-bøker, eReolen, og at Sverige også har gått over til en nasjonal løsning gjennom Overdrive (Informant 7). Det har imidlertid ikke vært aktuelt for Nasjonalbiblioteket å blande seg opp i løsninger for å få nasjonalt utlånsystem, med hensyn til markedet og fornyelse i markedet (Informant 2). Samtidig peker Trondheim folkebibliotek og Trøndelag fylkesbibliotek på regionale forskjeller og hvordan fylkene og regionene prioriterer, og at “man skal ha konsensus i konsortiet på hvordan vi fordeler utgifter her” (Informant 13).

Nasjonalbiblioteket gir følgende beskrivelse av samspillet mellom aktørene:

“I Norge har vi veldig lang tradisjon for at det er et samarbeid mellom departementet eller myndigheter og forlagsbransjen, og for såvidt lesere gjennom bibliotekene og denslags, med innkjøpsordningene, med momsfritak, med ulike støtteordninger, unntak fra konkurransebestemmelser og så videre” (Informant 2).

De peker på at Kulturdepartementet er redd for å gjøre endringer som gjør at vi ikke har bokproduksjon i Norge, og de er nødt til å ta hensyn til dette, med tanke på samarbeidet. Ettersom det underbygger at vi faktisk har et litterært system med ulike aktører, samtidig så understreker forleggerne og forsåvidt politikerne, at det skal være en forretningsmessig bit i dette (Informant 2).

5.3 Påvirkning og utvikling

Jeg har i kapittel 1.3 redegjort for det tredje forskningsspørsmålet. I denne delen vil jeg kort redegjøre funnene tilknyttet påvirkning av endring i distribusjonen og utvikling av innhold, e-lydbøker.

5.3.1 Påvirkning av endringer i distribusjonen

Som redegjort i kapittel 2.2.2 og 2.2.3 gis det en bakgrunn for hva som har skjedd siden Kulturrådets prøveprosjekt. Den største endringen siden prøveprosjektet er hvordan markedsløpet foregår siden den anbefalte modellen fra Nasjonalbiblioteket har endret utlån og innkjøp av e-bøker for bibliotekene. Som nevnt tidligere i kapittel 5.1.2 hadde forlagene signalisert tidligere med at modellen fra prøveprosjektet var for raus med bibliotekene (Informant 2). Noe de videre utdyper, bruken av venteliste gjennom lisensmodellen har vært et ønske fra både bibliotek og forlag, men i forskjellig grad (Informant 2). For forlagene var det ikke et like stort ønske, da de er opptatt av å få rimelig betalt for utlån. Bibliotekene har vært redd for den, med tanke på hvordan det gikk i Sverige med Zlatan-eksemplet med en ren klikkmodell (Informant 2; Informant 11; Informant 13). Zlatan-eksemplet referer til utlånet av Zlatan Ibrahimovićs selvbiografi i november 2011, som førte til et e-bokutlån som kostet de svenske bibliotekene rundt en million svenske kroner. Noe som sprengte budsjettene, og avsluttet den daværende svenske låneordningen med en ren klikkmodell uten begrensninger (Rambøll, 2015, s. 61). Det ble antydnet i samtalene med bibliotekene og forleggerne at man ikke skulle ha begrensninger i utlånet, til motsetning fra bibliotekene siden de ønsket at det skulle være styrbart gjennom eksemplarbasert utlån (Informant 2). Forlagene er fornøyd med den anbefalte modellen. Gyldendal sier:

“Dagens modell er bedre. Den er bedre tilpasset formatet. Som alltid med ny teknologi. Man kommer inn og møter ny teknologi med analogier fra gammel teknologi. Og den mekanikken rundt analoge bøker var veldig veletablert,

bibliotekene kjøpte et eksemplar og hadde lov til å låne det ut så lenge eksemplaret holdt. Også gikk de i stykker på et eller annet tidspunkt, også var det begrenset hvor mange eksemplarer de kjøpte inn og sånn. Og da e-boka kom gikk bibliotekene inn i dette her med en forventning om at dette skulle være akkurat som papirbøker, man kjøpte e-boka også kunne man låne ut så mye man ville, mens vi fra forlagsiden mente at man måtte ha andre typer friksjoner, så når vi nå har gått over til en modell hvor bibliotekene betaler per utlån, så er vi veldig fornøyd. Det er en modell som er mye bedre tilpasset media, og bedre egnet til å opprettholde balansen mellom gratis tilbudet som bibliotekene er, og den kommersielle løsningen.” (Informant 15).

Vigmostad & Bjørke påpeker at det som er annerledes med modellen er at man får tilgang til hele katalogen i forhold til tidligere. Det er en modell som gjør at noen bøker blir litt dyrere å kjøpe, men samtidig tilbyr man hele katalogen og det er klart positivt for bibliotekene (Informant 18).

“Som et forlag, så har vi to hensyn, det ene hensynet er at norske folk skal lese bøker, og det andre hensynet er at det genereres inntekter til forlag og rettighetshavere altså forfattere. Og der er det et spenningsfelt i forhold til bibliotek, som formidlinger lesing som er positivt gratis, og vi er opptatt av at ikke den andelen blir altfor høy, men at vi fortsetter med en fornuftig deling mellom det kommersielle og det gratis; utlån. For det er klart at vi får mindre per lesing gjennom bibliotek, enn hva vi får gjennom et kommersielle salg.” (Informant 18)

Aschehoug på sin side påpeker at den anbefalte modellen har en prøveperiode på tre år, og at det er nødvendig å evaluere ordningen når den når sin slutt. Det er viktig at man snakker sammen og ikke blir motparter og at forståelsen må gå begge veier, et kompromiss og en balansegang (Informant 14).

Nasjonalbiblioteket er fornøyd med at de kom frem til en løsning og at bibliotekene benytter seg av ordningen, og siden utlånet av e-bøker fortsetter å stige i norske folkebibliotek, må de tenke at det er ihvertfall ikke en dårligere ordning (Informant 2). Bergen folkebibliotek uttrykker at de føler at forlagene kom best ut av den anbefalte modellen, da forlagene har fått større kontroll på nyere titler, og at forlagene fikk stort sett gjennomslag for både fri prissetting og e-boka er priset som en trykt bok pluss moms (Informant 7). Biblioteket betaler

da samme pris for papirboka som for e-boka, og kommer gjerne opp i 50 kr per utlån som er i overkant (Informant 7; Informant 13).

Noen av bibliotekene uttrykker at modellen har blitt mer komplisert, men gir bedre utvalg for brukerne av biblioteket, som blant annet blir nevnt i innspill til bibliotekstrategien 2020-2023 som nevnt i kapittel 2.2.3 (Informant 11; Informant 12). Andre bibliotek uttrykker at de tilpasser seg til den modellen som blir valgt (Informant 13). Det er derimot uenigheter rundt hvordan utlån av lisensmodellen i den anbefalte modellen blir håndtert. Bokbasen har etter ønske fra noen bibliotek forhandlet med forlag om å åpne utlån av en pakkelisens til å bli flere samtidige utlån, istedenfor et og et utlån (Informant 3). Noen bibliotek opplever det som feil i forhold til den anbefalte modellen og opplever at de mister muligheten for kontroll og å kunne regulere (Informant 12). Mens andre bibliotek uttrykker at de er skeptisk til at utlånet av en pakkelisens som en og en, og ønsker at det skal være samtidige utlån slik at man kan besvare etterspørselen, og at de da vil kjøpe inn en pakke til (Informant 13).

5.3.2 Utvikling av innhold: E-lydbøker

Når det gjelder modell for e-lydbøker sier Nasjonalbiblioteket at de har hatt samtaler med partene, og kjenner på en frustrasjon da de har gitt en anbefaling uten å få et konkret svar (Informant 2). Videre karakteriserer samtaleene som gode samtaler, men enkelte ganger har det vært veldig stille og vanskelig som kan skyldes uenighet eller manglende forståelse (Informant 2).

Som nevnt i løpet av markedsløpet er det ulike synspunkt på e-lydbøker mellom forlag, bibliotek og distributørene. Med utgangspunkt i at det er såpass usikkert i Norge, lanserte Deichman Overdrive i april 2019 (Aarseth, 2019). Både e-bokmarkedet og e-lydbokmarkedet er såpass usikkert, og for å kunne tilby e-lydbøker har Deichman inngått en avtale med Overdrive, for å kjøpe inn, hovedsakelig engelskspråklig materiale (Informant 8). Deichman blir da det andre biblioteket i Norge som tilbyr engelskspråklig materiale gjennom Overdrive.

6. Drøfting

Barzilai-Nahons “network gatekeeping” teori er et rammeverk for å diskutere det jeg har fremlagt i analysekapitlet. Teorien setter distribusjonsnettverket i en nettverkssammenheng hvor man gjør en dynamisk og kontekstuell tolkning. “Network gatekeeping”-teorien kan vise aktørenes posisjoner og roller i nettverket. Begge teoriene, “network gatekeeping” og forståelsesrammene til Grøn og Balling kan belyse relasjonene mellom aktørene. Materialet gir et utsnitt av distribusjonsnettverket av e-bøker og e-lydbøker til norske folkebibliotek avhengig av kontekst og situasjon inntar aktørene forskjellige roller i relasjon til hverandre, som eksempelvis leverandør og kunde som presentert i analysekapitlet. I dette kapitlet vil jeg redegjøre min tolkning av aktørenes posisjoner og relasjoner med og til hverandre, og trekke linjer mellom disse ved hjelp av teoriene.

I følge “network gatekeeping” har “gatekeeper” tre hovedmål; 1) låse “gated” inn i “gatekeeper”s nettverk, 2) beskytte normer, informasjon, “gated” og samfunn fra uønsket adgang utenfra, og 3) opprettholde pågående aktiviteter innenfor nettverket uten forstyrrelser. I resultatene kan jeg bare observere mål 1) og 3) blant aktørene. Hovedmål 1) kan tolkes som en uintendert handling av “gatekeeper”, men blir i praksis en realitet for de “gated”, da de er avhengig av “gatekeeper” i forskjellige situasjoner. Samtidig er det en posisjonering av aktørene i nettverket, der aktørene inntar de forskjellige rollene som munner ut i et komplekst nettverk. Aktørene fungerer som “gatekeeper”, utfører “gatekeeping”, er “gate” og “gated”, til tross for posisjoneringen er uansett målet at distribusjonen av e-bøker skal fortsette. Videre har Barzilai-Nahon vist at det er flere rasjonaler bak konseptualisering av “gatekeeping”. Det er spesifikt tre rasjonaler som jeg vil trekke frem som jeg mener blir særlig uttrykt i min anvendelse av “network gatekeeping”-teorien. Dette gjelder: tilgang, bevaring av kultur og “change agent”. Tilgang handler om å gi eller forhindre tilgang til en tjeneste, status eller posisjon og blir brukt til å kontrollere deltakelse gjennom inkludering eller eksklusjon. Bevaring av kultur handler i denne sammenheng om å mediere og kontrollere informasjon for å ta vare på kontinuitet. Og til slutt er “change agent” en bevisst handling eller atferd som påvirker til sosiale, kulturelle eller atferdsendringer.

Gjennom drøfting vil jeg tilegne aktørene roller avhengig av kontekst, hvor aktørene kan være en “gate” i relasjon med en aktør, men en “gated” i relasjon med en annen aktør. Tidligere presenterte jeg de forskjellige attributtene som identifiserer de “gated” sin

“salience” til sin “gatekeeper”. Jeg vil nå redegjøre kort hvordan jeg anvender dem og hva jeg legger i de fire attributtene i kontekst med distribusjonsnettverket, da attributtene er en konstruksjon og en tolkning. Jeg mener at attributt 1, politisk makt i relasjon med “gatekeeper”, herved politisk makt, kan tolkes på forskjellige måter da Barzilai-Nahon presenterer tre dimensjoner av attributtet; 1) en aktør kan få en annen aktør til å gjøre noe den vanligvis ikke ville ha gjort, 2) avgjørelsen undertrykker eller sperrer eksisterende eller manifesterer utfordringer til verdier eller interesser til beslutningstakeren, og 3) passivitet som kan påvirke og forme en aktørs preferanser og bevissthet (Barzilai-Nahon, 2008, s. 1500-1501). Jeg tolker at politisk makt eksempelvis kan være gjennom aktørens beslutning om å godta, avstå eller holde seg nøytral til avtaler. I tillegg anser jeg at attributt 1 kan være et uttrykk for “change agent”-rasjonalet i “gatekeeping”. Ved attributt 2 den “gated”s evne til å produsere informasjon, herved informasjonsproduksjon, har jeg i hovedsak tolket det til å gjelde forlagenes utgivelser av e-bøker, og ikke til å gjelde eksempelvis Bokbasen Bibliotek og BS e-bok, da jeg vurderer de til å være en “gate”. Attributt 3 “gated”s relasjon med “gatekeeper”, herved relasjon, vil oppstå konsekvent gjennom drøfting da det komplekse nettverket medfører at aktørene har relasjoner til hverandre, som vist i de overordnede relasjonene har de relasjoner med hverandre gjennom forskjellige kontekster. Da attributt 3 forekommer ved nærmest alle “gated”, vil jeg i liten grad redegjøre attributt 3, da relasjonene kommer til uttrykk gjennom tolkning av de andre attributtene. Det siste attributtet, nummer 4 handler om de “gated”s alternativer til “gatekeeper”, det vil si at “gated” har mulighet til å velge mellom to eller flere løsninger.

Jeg vil begynne med en grunnleggende relasjon, statens interesser i litteratur, som vil være overordnet gjennom de videre relasjonene. Deretter vil jeg, med hensyn til at nettverket og videre relasjoner er komplekse, ta utgangspunkt i de to løpene som jeg har delt distribusjonen inn i, det kulturpolitiske løpet og markedsløpet. Disse distribusjonsløpene tilsvarer ikke et litterært kretsløp, de er et utsnitt av distribusjonen av e-bøker og e-lydbøker til folkebibliotek i et litterært kretsløp. Deretter vil jeg komme inn på relasjoner som ikke blir dekket av disse to løpene.

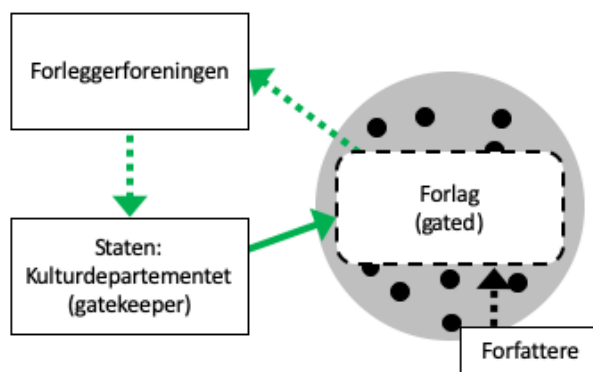
6.1 Statens interesser i litteratur

	Gated	A1	A2	A3	A4
1	Forlag	X	X	X	X

Tabell 3: De “gated” i statens interesser i litteratur. A1 er attributt 1) politisk makt; A2 er attributt 2) informasjonsproduksjon; A3 er attributt 3) relasjon; og A4 er attributt 4) alternativer.

Til tross for at staten gjennom Kulturdepartementet ikke er en av aktørene i utvalget, har jeg valgt å begynne med dem, da de befinner seg i en “gatekeeper”-”gated”-relasjon med forlagene. I tillegg er denne relasjonen en av de overordnede i det litterære kretsløpet. På vegne av staten er Kulturdepartementet “gatekeeper” overfor forlagsbransjen. Det foreligger en litteraturpolitikk som staten legger til grunn for kvalitet, bredde og mangfold i innhold og sjangre. Forlagene har som “challenging gated” fått utøvd stor politisk makt overfor “gatekeeper” på flere måter. Statens litteraturpolitikk er et uttrykk for to av de tre nevnte rasjonalene i “gatekeeping”, staten ønsker at forlagene skal delta og drive med forleggeri, som er et uttrykk for tilgang og bevaring av kultur. Det er i statens interesse å støtte opp om bredde og mangfold i forlagenes utgivelser som er en av grunnene til at forlagene utøver stor politisk makt overfor sin “gatekeeper”. Dette har munnet ut i flere virkemidler, som merverdiavgiftsfritak for både p- og e-bøker, og ikke minst unntak fra konkurranselovgivningen for avtaler mellom aktører i bokbransjen.

Som en gruppe av “gated” har forlagene stått sammen, vært lagspillere, gjennom Forleggerforeningen. Forlagene utøver stor makt gjennom attributt 2 da det er de som avgjør hva som blir utgitt: om det er noe som munnar ut i bredde og mangfold, eller utgivelser som er bestselger-orientert. Applikasjonen av politisk makt kan være et uttrykk for “change agent”-rasjonalet, når forlagene aktivt bruker attributt 2 for å påvirke “gatekeeper” til endringer som tjener forlagenes interesser. Dette blir reflektert i beskrivelsen Nasjonalbiblioteket ga av samspeillet mellom aktørene i bokbransjen, og spesifikt når Nasjonalbiblioteket peker på at Kulturdepartementet må ta hensyn til samarbeidet når de griper inn. Derfor innehar forlagene alle fire attributtene og er en “challenging gated”.

Figur 6: Statens litteraturpolitikk gjennom "network gatekeeping". Statens litteraturpolitikk gjennom "network gatekeeping". Staten gjennom Kulturdepartementet er "gatekeeper" overfor forlag som er "gated", illustrert gjennom den grønne pilen. Den grå sirkelen bak forlag indikerer forlag som en gruppe av flere forlag. Videre viser de grønne prikkete pilene en måte forlagene har utøvd attributt 1, gjennom Forleggerforeningen, tilbake til "gatekeeper".

Ved å godta utøvelsen av den politiske makten fra "gated" som et resultat av samspillet mellom aktørene i bokbransjen, viser både forleggerne og politikerne at det skal være en forretningsmessig bit i dette, som Nasjonalbiblioteket uttrykker. I tillegg kan unntaket for konkurranselovgivningen sees på som et uttrykk for monopolrammen, da forlagene får monopol og kan selv styre både pris og tilbud. Dette kan tilbakeføres til litteraturpolitiske virkemidler for å styrke norsk språk og litteratur sett i et internasjonalt perspektiv.

6.2 Nettverk for distribusjon av e-bøker: Det kulturpolitiske løpet

#	Gated	A1	A2	A3	A4
1	Biblioteksentralen (under prøveprosjektet, og per dags dato): Bounded gated, influence-bounded gated	X		X	X
2	Bibliotek (under prøveprosjektet, og per dags dato): Bounded gated, influence-bounded gated	X		X	X
3	Forlag (under prøveprosjektet): Challenging gated	X	X	X	X
4	Forlag (per dags dato): Bounded gated, choice-bounded gated	X	X	X	

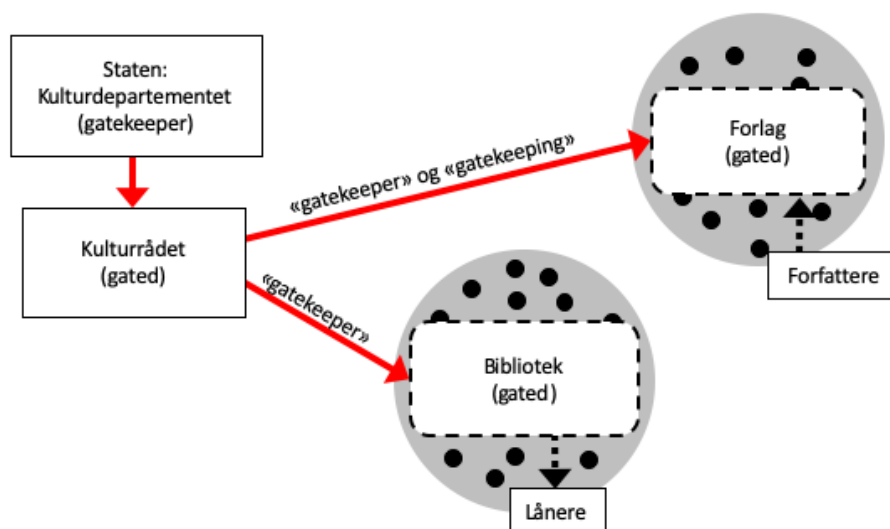
Tabell 4: De "gated" i nettverket rundt det kulturpolitiske løpet. A1 er attributt 1) politisk makt; A2 er attributt 2) informasjonsproduksjon; A3 er attributt 3) relasjon; og A4 er attributt 4) alternativer.

I det kulturpolitiske løpet er det Kulturrådet som avgjør hvilke e-bøker som blir kjøpt inn gjennom innkjøpsordningen. Dermed er Kulturrådet den utøvende “gatekeeper” for distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek gjennom innkjøpsordningen. Jeg velger å bruke begrepet utøvende, fordi staten gjennom Kulturdepartementet er den teoretiske “gatekeeper” da det er staten som bevilger penger til innkjøpsordningene. Men det er Kulturrådet som forvalter innkjøpsordningene, og utøver sitt mandat gjennom en stor grad av autonomi når de inntar rollen som “gatekeeper”. Prøveprosjektet er tilknyttet relasjonen døråpner, med tanke på Kulturrådets funksjon for å få e-bøker ut i bibliotekene. Kulturrådets forsøk og deretter inkludering av e-bøker, kan sees i sammenheng med fødselshjelper-rammen og døråpner-relasjonen, da handlingen stimulerte både bibliotekene og forlagene. Bibliotekene fikk e-bøker å låne ut, og forlagene fikk et insentiv til å øke produksjonen av e-bøker. Inngrepet kan også knyttes til den kulturpolitiske rammen, da Kulturrådet ønsket å komme den teknologiske utvikling i møte, og styrke innkjøpsordningenes legitimitet som et kulturpolitisk virkemiddel.

Innkjøpsordningene, og distribusjonsløpet det skaper, fungerer i tråd med “gatekeeping” rasjonalene, tilgang og bevaring av kultur. Gjennom innkjøpsordningene styrker og bevarer man norsk språk og litteratur, en kontinuerlig bevaring av norsk kultur. Videre gies man tilgang til norsk litteratur og kultur gjennom innkjøpsordningene, da e-bøkene blir fordelt mellom bibliotekene i Norge. Det er Nasjonalbiblioteket, som også er underlagt Kulturdepartementet, i sin kapasitet som biblioteksmyndighet som bestemmer hvordan e-bøkene blir fordelt. Nasjonalbiblioteket kan fungere som en “gatekeeper” sammen med Kulturrådet, men jeg tolker heller Nasjonalbibliotekets rolle i dette distribusjonsløpet til å være en “gatekeeping” rolle. “Gatekeeping” er ikke bundet til “gatekeeper” alene, og det er Kulturrådet som forvalter innkjøpsordningene.

Ettersom Biblioteksentralen har tilbudt for distribusjonen for innkjøpsordningene som leverandør, fungerer de som “gate” samtidig som en “gated”. Både bibliotek og forlag er “gated” i forbindelse med det kulturpolitiske løpet, da bibliotek er mottakerne av bøkene som en aktør i statens litteratur- og kulturpolitikk. Forlag er “gated” gjennom faktumet at det ikke finnes noen tilsvarende ordninger som innkjøpsordningen. Imidlertid har jeg inntrykk av at Biblioteksentralen, bibliotek og forlag er frivillig “gated” i det kulturpolitiske løpet. Biblioteksentralen gjennom inntektene de får som følge av distribusjonen av innkjøpsordningene, bibliotekene ved at de får nye bøker til samlingen uten at det påvirker

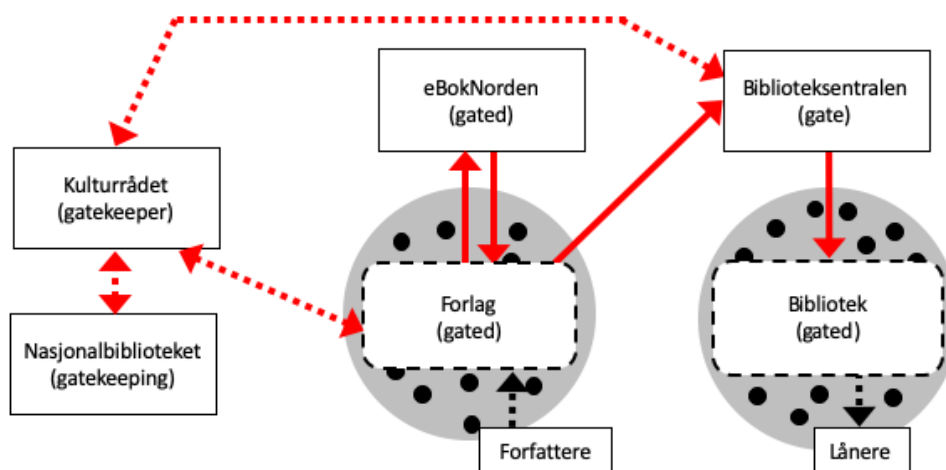
innkjøpsbudsjettet. Forlagene kan på sin side ta større risiko ved å utgi mer smal litteratur, samtidig sikrer innkjøpsordningene også forfatterne en viss inntekt.

Figur 7: "Network gatekeeping" ved innkjøpsordningene. Staten gjennom Kulturdepartementet er den teoretiske "gatekeeper" overfor Kulturrådet, derav posisjonen som "gated". Kulturrådet har forvaltningsansvaret for innkjøpsordningene og er den utøvende "gatekeeper" overfor både bibliotek og forlag som "gated". Den grå sirkelen bak bibliotek og forlag, indikerer at det gjelder flere forlag og flere bibliotek. Både forlag og Kulturrådet utfører "gatekeeping" da forlag velger hvilke titler de skal sende inn søknader for til innkjøpsordningene, mens Kulturrådet vurderer hvilke titler som blir inkludert i innkjøpsordningene.

Når jeg ser på de "gated" hver for seg, har jeg avdekket at alle tre har tre attributter. Samtidig viser tabell 4 rad 4, at forlagene hadde et attributt mer under prøveprosjektet. Jeg vil først redegjøre for de "gated" under prøveprosjektet, og deretter hvordan de "gated" er i dag. Under prøveprosjektet var Kulturrådet som "gatekeeper" avhengig av at alle de "gated" ble enige gjennom avtaler, attributt 1, samtidig hadde alle de "gated" valget om å bli med på prøveprosjektet eller ikke, derav attributt 4. Både attributt 1 og 4 henger sammen da de "gated" er avhengig av "gatekeeper". Men ettersom det var snakk om et prøveprosjekt om e-bøker, og ikke en endring av den eksisterende innkjøpsordningen for papirbøker, oppfatter jeg det som at de "gated" hadde et legitimt valg om å være med eller ikke. Det var et prøveprosjekt for et nytt format, og satte ikke de "gated" i en situasjon hvor de ikke hadde hatt et reelt alternativ. I tillegg hadde Biblioteksentralen, bibliotekene og forlagene en

relasjon med Kulturrådet som munner ut i attributt 3. Forlagene på sin side var, og er de som produserte e-bøker, derav attributt 2. Som en “challenging gated” under prøveprosjektet hadde forlagene mulighet til å påvirke distribusjonen. De brukte sin posisjon i prøveprosjektets overgangsfase fra fase en til fase to. Forlagene utøvde da stor politisk makt, da de og Kulturrådet først ikke ble enig om en forlengelse av prøveprosjektet. I etterkant av prøveprosjektet oppfatter jeg at forlagene ikke lenger besitter attributt 4, da et alternativ i denne konteksten ikke oppleves som reelt. Forlagene kan fremdeles velge å sende en bok til vurdering for innkjøpsordningene, men jeg oppfatter det lite hensiktsmessig at et forlag ikke skal sende inn titler for innkjøpsordningene. Spesielt nå som e-bøkene er en del av innkjøpsordningene i motsetning til når de ikke var inkludert. Jeg har vurdert at forlagene i dag ikke har alternativ, da det ikke gir mening å la være å melde inn e-boktitler som kvalifiserer til innkjøpsordningene. Det finnes ingen tilsvarende ordninger til innkjøpsordningene. Jeg mener at det kulturpolitiske løpet viser tydelige tendenser fra tilgang og bevaring av kultur-rasjonalene, da innkjøpsordningene gir tilgang til ny litteratur og er inkluderende for befolkningen. I tillegg er det et virkemiddel for å formidle den nye litteraturen til lånerne. Inkluderingen av e-bøker inn i innkjøpsordningene er også et uttrykk for “change agent”-rasjonalet, da det påvirker forlagene til å satse mer på e-bøker. I etterkant av prøveprosjektet tok Nasjonalbiblioteket opp rollen som en “gatekeeper” gjennom samtaler om en ny anbefalt modell. Det første forslaget berørte det kulturpolitiske løpet som var noe av grunnen til at forslaget falt gjennom. Den anbefalte modellen fra Nasjonalbiblioteket berører kun markedsløpet.

Figur 8: Distribusjonsløpet i det kulturpolitiske løpet. De grå sirklene viser til at det gjelder flere enn et forlag og et bibliotek. De solide pil-linjene er hvordan e-bøker går mellom aktørene. De prikkete pil-linjene viser relasjoner som påvirker det kulturpolitiske løpet, men det går ingen e-bøker i de relasjonene.

6.3 Nettverk for distribusjon av e-bøker: Markedsløpet og påvirkning av endringer i distribusjonen

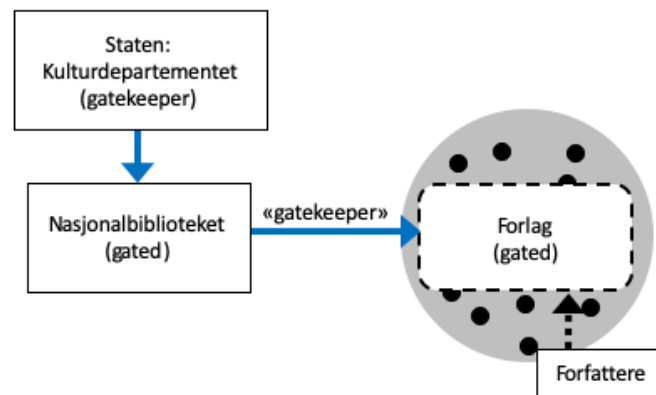
#	Gated	A1	A2	A3	A4
1	Forlag (under prøveprosjektet): Challenging gated	X	X	X	X
2	Bibliotek (under prøveprosjektet): Potential gated, demanding user			X	X
3	Nasjonalbiblioteket (i forhold til Kulturdepartementet): Potential gated, potential change agent	X		X	
4	Forlag (i forhold til å komme frem til en modell): Challenging gated	X	X	X	X
5	Biblioteksentralen (i forhold til forlag, ala 2017): Dormant gated, captive audience			X	
6	Biblioteksentralen (i forhold til forlag, per dags dato): Potential gated, potential change agent	X		X	
7	Bokbasen (i forhold til forlag, per dags dato): Potential gated, potential change agent	X		X	
8	eBokNorden (i forhold til forlag, per dags dato): Bounded gated, influence-bounded gate	X		X	X

9	Biblioteksentralen (i forhold til eBokNorden, per dags dato): Bounded gated, influence-bounded gate	X		X	X
10	Bokbasen (i forhold til eBokNorden, per dags dato): Bounded gated, influence-bounded gate	X		X	X
11	Biblioteksentralen (i forhold til Bokbasen, per dags dato): Potential gated, potential change agent	X		X	
12	Bibliotek (i forhold til forlag, gjennom Biblioteksentralen og/eller Bokbasen, per dags dato): Potential gated, demanding user			X	X
13	Bibliotek (i forhold til flere forlag som "gatekeeper"): Bounded gated, influence-bounded gated	X		X	X
14	Fylkesbibliotek (i forhold til folkebibliotek): Bounded gated, influence-bounded gated	X		X	X
15	Fylkesbibliotek (i forhold til konsortium): Bounded gated, influence-bounded gated	X		X	X
16	Folkebibliotek (i forhold til fylkesbibliotek): Bounded gated, influence-bounded gated	X		X	X
17	Folkebibliotek (i forhold til fylkesbibliotek ved konsortium, per dags dato): Bounded gated, influence-bounded gate	X		X	X

Tabell 5: De "gated" i nettverket rundt markedsløpet. A1 er attributt 1) politisk makt; A2 er attributt 2) informasjonsproduksjon; A3 er attributt 3) relasjon; og A4 er attributt 4) alternativer.

Markedsløpet referer til distribusjon og innkjøp av e-bøker som er utenfor innkjøpsordningene. Dette løpet springer ut av den ene av de to avtalene fra prøveprosjektets andre fase. I likhet med det kulturpolitiske løpet var forlagene "challenging gated", men i større grad i markedsløpet. Ettersom det er lagt føringer for hvor mange lisenser bibliotekene må kjøpe basert på innbyggertall. Til forskjell fra forlagene, hadde bibliotekene to attributter, relasjon og alternativ. Man kunne ha inkludert attributt 1, siden bibliotekene kan utøve makt gjennom deltakelse i avtaler eller ikke. I prøveprosjektet oppfattet jeg bibliotekene mer som deltakende aktører enn utformede aktører i forbindelse med prosjektet. Derfor blir ikke bibliotekene tilegnet attributt 1. Samtidig kan attributt 4 diskuteres da jeg oppfatter at bibliotekene hadde et reelt alternativ under prøveprosjektet i markedsløpet, da de kunne velge om de ville delta. Om de valgte å ikke delta i markedsløpet, fikk de likevel e-bøker gjennom det kulturpolitiske løpet, som eksempelvis Bergen folkebibliotek og Deichman bibliotek.

Disse bibliotekene kjøpte ingen e-bøker i markedsløpet og hadde bare e-bøker gjennom det kulturpolitiske løpet under prøveprosjektet.

Figur 9: Nasjonalbibliotekets oppdrag om å finne en modell for utlån og innkjøp av e-lydbøker. Det staten gjennom Kulturdepartementet er “gatekeeper” overfor Nasjonalbiblioteket som er “gated” med oppdraget. Videre er Nasjonalbiblioteket “gatekeeper” overfor forlag, da de må finne en modell.

Kulturdepartementet gjorde det klart i Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018 at de forventet en modell for e-bøker utenfor det kulturpolitiske løpet. I dette tilfellet blir Nasjonalbiblioteket “gated” for Kulturdepartementet, og utførte det gjennom den anbefalte modellen.

Nasjonalbiblioteket var en “potential change agent”, med to attributter, politisk makt og relasjoner med “gatekeeper”. Attributt 3 gir seg selv, men jeg vurderer at Nasjonalbiblioteket har attributt 1, da de bare fikk i oppgave om å finne en modell og at modellen skulle være fleksibel. Nasjonalbiblioteket har da ganske stort handlingsrom til å sette sammen en anbefalt modell som igjen vil påvirke “gatekeeper”. Med utgangspunkt i at Nasjonalbiblioteket skulle ha dialog med blant annet forlagene, ble også forlagene “gated” på lik linje med Nasjonalbiblioteket. Spesifikt når Kulturdepartementet la føringer for at forlagene måtte komme frem til noe sammen med Nasjonalbiblioteket. I den forbindelse oppfatter jeg forlagene som en “gated” med fire attributter, “challenging gated”, med tilnærmet samme argumentasjon som jeg brukte for det kulturpolitiske løpet under prøveprosjektet. Forlagene har utøvd attributt 1, spesifikt i forhold til at de synes modellen under prøveprosjektet var for raus med bibliotekene, som peker mot den kannibalisme rammen. Det er forlagene som produserer e-bøkene, har relasjon med Kulturdepartementet, og alternativet er at man ikke kommer frem til en modell for innkjøp og utlån.

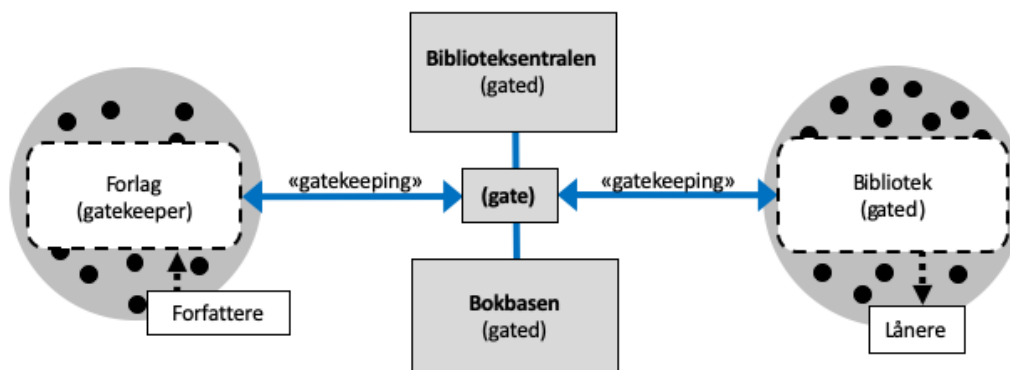
Det er i statens interesser å få på plass en modell for innkjøp og utlån som ble nevnt i kapittel 6.1. Disse interessene er ikke mindre tydelig i det kulturpolitiske løpet, men kanskje uttrykt på en annen måte. Når Nasjonalbiblioteket fikk i oppgave å finne en modell for innkjøp og utlån, kan man tolke at rasjonalene; tilgang, bevaring av kultur og “change agent” er bak dette. Ettersom en modell for innkjøp og utlån gir mulighet til tilgang til tjenesten og mulighet til deltakelse, en inkludering, samtidig som man formidler litteratur, som er en av de kulturpolitiske funksjonene til et bibliotek. Nasjonalbibliotekets oppgave kan sees på som et “change agent”-rasjonale, da de må påvirke andre relevante aktører til å komme til enighet om en modell som alle kan godta. Jeg mener at tilgang og bevarings-rasjonalene ligger til grunn i formålsparagrafen i Folkebibliotekloven, og det oppleves ikke som et spørsmål om at bibliotekene ikke skal få tilgang til e-bøker, men at de er avhengig av forlag og andre aktører for å komme til enighet. Anbefalingen om en utlånsmodell som er en blanding av klikk- og lisensmodellen følger vurderinger og indikasjoner gitt av både Balke (2015) og Rambøll (2015).

Som tabell 5 rad 5 viser, er Biblioteksentralen plassert som en “captive audience” i 2017, da de ikke fikk noen avtaler med forlagene. De hadde på det tidspunktet bare attributt 3, relasjon med “gatekeeper”. Man kan argumentere for at Biblioteksentralen kunne ha hatt attributt 1 og 4, men situasjonen tyder på at det er “gatekeeper” som hadde stor grad av makten. Det er ikke et alternativ for Biblioteksentralen å ikke tilby e-bøker til bibliotek når e-boktilbudet har kommet i gang. Biblioteksentralen ble en “gated” med bare relasjon med “gatekeeper”.

I dag fungerer forlagene som “gatekeeper” med bibliotekene som kunder og “gated”, og forlagene setter distributørene i en posisjon som “gated”, samtidig som at distributørene er en “gate”. Bokbasen og Biblioteksentralen har to attributter i sin relasjon med forlag og er “potential change agent”. Attributt 1 gjennom avtaler med forlag, og attributt 3, relasjon med “gatekeeper”. Biblioteksentralen har altså fått et attributt mer siden de var “captive audience” i 2017. eBokNorden har til forskjell fra Biblioteksentralen og Bokbasen tre attributter til “gatekeeper”, og er en “influence-bounded gated” gjennom attributt 1, 3 og 4. Jeg anser at eBokNorden stiller med attributt 4, alternativer, ved å gjøre seg selv mer attraktive for “gatekeeper” da de distribuerer til andre digitale utsalgssteder enn bare bibliotek. Samtidig skiller eBokNorden seg fra de andre distributørene i dette løpet ved at de ofte opptrer på vegne av forlagene sine, som eksempelvis Bastion forlag, Spartacus Forlag og Res Publica, i relasjon med Biblioteksentralen og Bokbasen. eBokNorden fungerer både som “gatekeeper”

og “gate” på vegne av forlagene sine til de andre distributørene. I relasjon med eBokNorden som en “gatekeeper” stiller Biblioteksentralen og Bokbasen med de samme attributtene som eBokNorden stiller til forlagene som “gatekeeper”. Attributt 1 er tilegnet Biblioteksentralen og Bokbasen som utøver sin makt gjennom avtaleinngåelser med eBokNorden. Ved attributt 4 er ikke distributørene avhengig av å få til en avtale med eBokNorden, da de kan inngå avtaler med andre forlag enn dem eBokNorden representerer.

Det er i tillegg en leverandør og kunde-relasjon mellom Bokbasen og Biblioteksentralen, da forlag som “gatekeeper” krever at Biblioteksentralen henter ut e-bøkene gjennom Bokbasen. I denne relasjonen blir både forlag som den teoretiske og Bokbasen som den utøvende, en “gatekeeper”, mens Biblioteksentralen er “gated” som en “potential change agent” med to attributter. Attributt 1 og 3, der attributt 1 er gitt fordi Biblioteksentralen må inngå avtale med Bokbasen. Man kan diskutere hvor makten er plassert mellom disse to aktørene i denne relasjonen, men min tolkning er at om det er en avtale mellom aktørene har Bokbasen hatt mulighet til å utøve en form for politisk makt. Biblioteksentralen blir dermed satt i en slags dobbelt “gated” posisjon av både forlag og Bokbasen. At Biblioteksentralen må hente ut produkt fra Bokbasen som en kunde og konkurrent, kan knyttes til delegetimeringsrammen. Til tross for at rammen ble brukt mest om bibliotek, mener jeg at den kan knyttes til en svekkelse av Biblioteksentralens posisjon som en distributør. Da Biblioteksentralen ikke kan være en konkurrent på like vilkår med Bokbasen. Biblioteksentralen har selv pekt på den vertikale integrasjonen i bokbransjen og at posisjonen de blir satt i som “gated” til Bokbasen er konkurransevridende. Den vertikale integrasjonen i bokbransjen der Biblioteksentralen er den eneste aktøren som ikke er eid av forlag kan også være et uttrykk for monopolrammen.

Figur 10: Forlag - distributør – bibliotek. Forlag som “gatekeeper” overfor “gate” som er Biblioteksentralen og/eller Bokbasen, som også blir “gated”, til bibliotekene som er “gated”. Videre utøver både bibliotek og forlag “gatekeeping” overfor hverandre gjennom forskjellige “gatekeeping”-mekanismer.

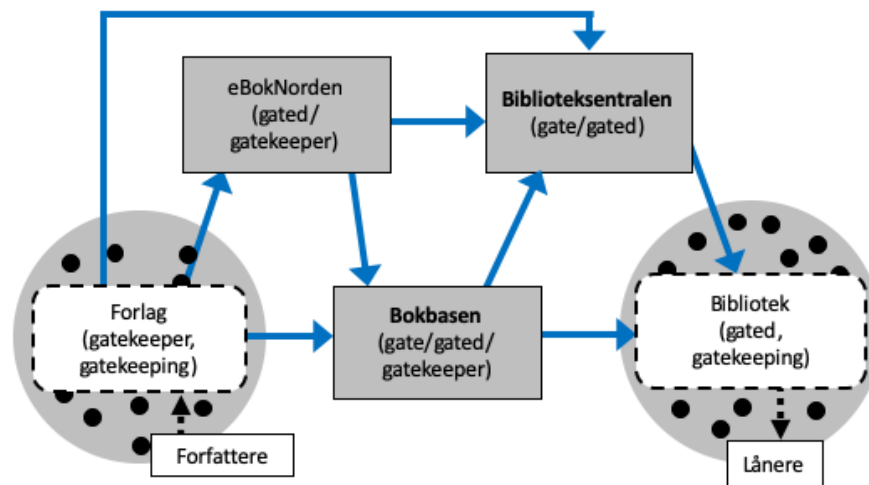
Distributørene er etterfulgt av kunden, bibliotekene, som er “gated” til forlagene gjennom “gate”: Biblioteksentralen og/eller Bokbasen. Bibliotekene kjøper inn e-bøker på egen regning og stiller som en “demanding user”, da jeg observerer at bibliotekene har attributt 3, og attributt 4 ved at de kan utøve “gatekeeping” gjennom “gatekeeping”-mekanismer som finnes i “gate”-en. Det samme gjelder “gatekeeper”, forlagene utfører “gatekeeping”-mekanismer ved å legge en e-bok rett ut i klikk og følger da ikke den anbefalte modellen, eller at de justerer prisen for e-bøkene uavhengig av at e-boken er tilgjengelig som lisens eller klikk. Nasjonalbibliotekets anbefalte modeller legger rammer for distribusjon og innkjøp av e-bøker. Men siden det er en anbefalt modell trenger man ikke å følge modellen, som fører til variasjoner i både utlån og innkjøp for bibliotekene. Bibliotekene som “gated” overfor forlagene ble tydeligere med endringen av formålsparagrafen i Folkebibliotekloven, da den kulturpolitiske rammen ble solid forankret hos bibliotekene. Med formålsparagrafen kunne bibliotekene tydeliggjøre sitt kulturpolitiske ansvar. E-bøker er en del av materialet som bibliotekene må kunne stille gratis til disposisjon. Samtidig kan man argumentere for at bibliotekene kan oppfylle sine kulturpolitiske funksjoner, da de allerede mottar et utvalg av nye e-bøker gjennom det kulturpolitiske løpet. Videre kan man diskutere hvorvidt dette utvalget representerer allsidighet og aktualitet, som også er et element i formålsparagrafen i Folkebibliotekloven.

Vigmostad & Bjørkes gir en passende beskrivelse av forlagets relasjon til biblioteket: “litt ambivalent”. Både Gyldendal og Vigmostad & Bjørke anerkjenner bibliotekene som en viktig kulturpolitisk aktør. Jeg oppfatter at forlagene er fornøyde med den anbefalte modellen, og jeg er enig med forlagene i at det for tidlig å trekke noen konklusjoner, ettersom dette er bare den første runden med en anbefalt modell og markedet for e-bøker fremdeles er et “moving target”. Samtidig har Akershus fylkesbibliotek vært overrasket over forlagenes holdninger, med tanke på at de bruker mye ressurser på innkjøp av e-bøker. Det er et spenningsforhold mellom bibliotekene og forlagene, med hensyn til at de to aktørene har sine interesser og hensyn å ta. Forlagene må ta hensyn til at folk skal lese og at de skal få en inntekt. Bibliotekene ønsker mer fleksibilitet. Bibliotekene på sin side er fornøyd med større utvalg, men noen uttrykker at det urovekkende at forlag har så stor kontroll i modellen. Som “gatekeeper” har forlagene fått en perfekt posisjon, hvor de kan utøve “gatekeeping” overfor bibliotekene gjennom “gatekeeping”-mekanismer slik at prissettinger kommer på et nivå hvor det blir i overkant høyt for bibliotekene. Innspill til Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 peker på enklere administrasjon av utlån og innkjøp, noe som kan tyde på at den anbefalte modellen er for komplisert for bibliotekene (Fylkesbiblioteksjefkollegiet, 2019; Rogaland fylkesbibliotek og biblioteksjefer i Rogaland, udatert). Samtidig uttrykker andre bibliotek at de vil tilpasse seg de utlånsmodeller som blir valgt.

Bibliotekene på sin side kan bruke “gatekeeping”-mekanismer til å begrense omfanget av tilgjengelige titler for utlån via klikkmodellen, ved å sette en maksgrænse for pris for klikkutlån, eller begrense antall samtidige utlån av en tittel. Med andre ord utøver både “gatekeeper” og “gated” forskjellige “gatekeeping”-mekanismer over e-bøkene. Vigmostad & Bjørke har uttrykt skuffelse over at utlånslistene er påfallende bestselgerorientert. Man kan diskutere hva som er bestselger, men det er mest sannsynlig krim eller oversatte romaner som de omtalte “løkkeskriftromaner”. Bergen folkebibliotek viser til at den anbefalte modellen er lagt opp til at bibliotekene skal holdes unna de nye titlene og presentere backlist og bredde. Til tross for at bibliotekene styres mot backlisten, mener jeg at det også er viktig å peke på at bibliotekene kan formidle og “markedsføre” backlisten og prøve å påvirke lånerne dit. Det er lånerne som bestemmer hva de ønsker å låne og bruke tiden sin på. Bibliotekene kan begrense lånernes tilgang til nye e-bøker, både med hensyn til at det ikke skal gå utover forlagene og økonomi. Samtidig kan bibliotekene få mindre kontroll når titlene er eldre enn to år og e-bøkene går over til klikkmodellen. Videre viser også bibliotekene til at det er viktig at man kan tilby de formatene som lånerne etterspør, spesifikt barn og unge, da de er

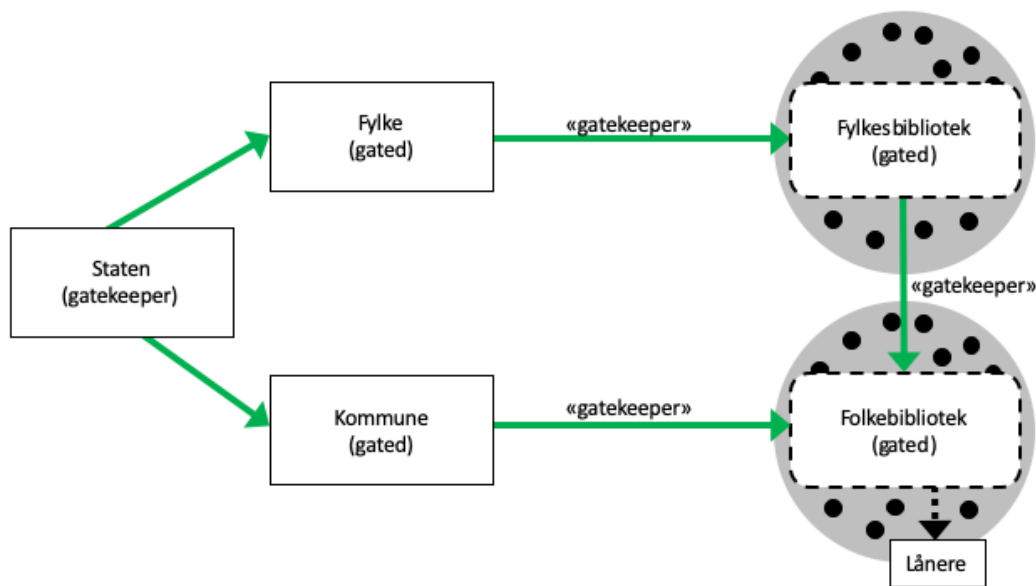
fremtidens lesere. De blir ikke lesere når de ikke opplever et tilbud som passer dem. Jeg tror dette er et viktig poeng, for både bibliotek og forlag er avhengig av at barn og unge vil være fremtidige brukere. Samtidig er det bekymringsverdig at undersøkelser viser at lånerne ikke blir kjøpere, men forhåpentligvis kan fjerningen av merverdiavgiften på e-bøker være et virkemiddel for å øke sannsynligheten for at lånerne blir kjøpere. Undersøkelsene viser at bibliotekene ikke har hjulpet det kommersielle markedet som fødselshjelper, men samtidig kan man argumentere for at bibliotekene gjør lånerne kjent og bedre i stand til å kunne ta i bruk e-bøker gjennom kommersielt salg.

Når bibliotekene forholder seg til “gate” betaler de ikke nødvendigvis for bruken av Bokbasen Bibliotek og BS e-bok, men noen bibliotek har hatt tilbud som har forpliktet dem til å bruke BS e-bok. I tillegg har noen av bibliotekene i sin kapasitet som “gated” påvirket “gate”, Bokbasen, til å forhandle med “gatekeeper” på deres vegne, slik at noen e-boktitler er åpnet for samtidige utlån i lisensen. Den anbefalte modellen beskriver at en lisens består av ti utlån som bare kan lånes ut en-og-en. Dette har bibliotekene fått endret for noen titler ved utlån av en lisens, da utlånet kan være tre-av-ti eller ti-av-ti samtidige utlån. Noen av bibliotekene er mindre begeistret for dette, da de opplever at de mister muligheten til å kontrollere og regulere utlånet med hensyn til økonomien. Her stiller bibliotekene seg ulikt til hvordan lån av lisensene foregår.

Figur 11: Distribusjonen av e-bøker i markedsløpet. Forlag er “gatekeeper” og bibliotek er “gated”. Biblioteksentralen og/eller Bokbasen fungerer som en “gate”, samtidig er de “gated” overfor forlag og eBokNorden. eBokNorden fungerer som en “gatekeeper” på vegne av sine forlag, som de er “gated til”, når de distribuerer e-bøkene videre til “gate”. I tillegg er Bokbasen “gatekeeper” overfor Biblioteksentralen, da Biblioteksentralen må hente ut blant annet e-bokfiler fra Bokbasen for å kunne tilby de titlene i sin “gate” til bibliotekene. Videre utøver både forlag og bibliotek “gatekeeping” overfor hverandre gjennom forskjellige “gatekeeping”-mekanismer.

Man kommer ikke bort ifra at forlagene befinner seg i “gatekeeper”-rollen, men man må også påpeke at forlagene er konkurrerende “gatekeeper” overfor bibliotekene. Dette er en situasjon som bibliotekene kan tjene på. Deichman bibliotek og Bergen folkebibliotek har inngått en avtale med Cappelen Damm som gir dem rabatter på kjøp av e-bøker i lisensmodellen. Avtalen er selvfølgelig avhengig av at “gatekeeper” åpner opp for en situasjon hvor “gated” kan tilegne seg attributt 1. Deichman og Bergen har i den forbindelse blitt en “influence-bounded gated”, da de har hatt politisk makt til å få til avtalen og alternativet hadde vært å ikke hatt den avtalen. Avtalen har sannsynligvis ført til at det blir kjøpt inn flere lisenser fra Cappelen Damm enn andre forlag.

Figur 12: Bibliotekene som "gated". Staten er "gatekeeper" overfor fylker og kommuner, som igjen er "gatekeeper" overfor henholdsvis fylkesbibliotek og folkebibliotek som "gated". Videre kan fylkesbibliotek være en "gatekeeper" for et eller flere folkebibliotek, "gated", gjennom eksempelvis et konsortium for innkjøp og utlån av e-bøker.

Staten kommer inn som en overordnet "gatekeeper" overfor fylkeskommuner og kommuner. Videre er fylkeskommuner og kommuner "gatekeeper" overfor de regionale og lokale bibliotekene etter Folkebibliotekloven. Fylkesbibliotekene kan fungere som en "gatekeeper" for folkebibliotekene. Jeg sier kan, ettersom fylkesbibliotekene er en ressurs for folkebibliotekene og det kan være en varierende grad av samarbeid mellom fylkesbibliotek og folkebibliotek. Som "gated" overfor fylkeskommuner og kommuner, ser jeg at fylkes- og folkebibliotek blir satt i en "gated"-posisjon hvor de er "influence-bounded gated". Både fylkesbibliotek og folkebibliotek har et mandat gjennom Folkebibliotekloven, og arbeider for å utøve disse best mulig. Derfor mener jeg at de har attributt 1, da de har politisk makt til å påvirke "gatekeeper", enten fylkeskommunen eller kommunen, til tiltak eller avgjørelser som kan styrke deres posisjon for å utøve mandatet. Uansett er fylkes- og folkebibliotekene bundet til "gatekeeper" som oppfyller attributt 3. Videre mener jeg at de har alternativer da "gatekeeper" ikke detaljstyrer dem, bibliotekene har en viss grad av autonomi til å utføre sitt samfunnsoppdrag.

I distribusjonen av e-bøker og e-lydbøker fungerer fylkesbiblioteket som en "gatekeeper", da administrasjonen og innkjøp av e-bøker og e-lydbøker er oftest organisert gjennom et

konsortium. Folkebibliotekene får igjen en posisjon som en “influence-bounded gated” for fylkesbibliotekene. Folkebibliotekene utøver politisk makt ved å bestemme om de vil være en del av konsortiet eller ikke. Samtidig har de et alternativ i å håndtere innkjøp og utlån av e-bøker selv. Jeg oppfatter dette alternativet som et reelt alternativ, til tross for at det er påpekt at de fleste folkebibliotek er bedre tjent med å være i et konsortium.

En nasjonal plattform har vært et tema for noen av informantene. Jeg skjønner argumentasjonene og fordelene ved å ha et nasjonalt utlånssystem, men viser til at det kan være regionale og lokale forskjeller mellom innkjøp og utlån slik det gjøres i dag. Jeg er enig med Bergen folkebibliotek at man bør se på organiseringen, men jeg er foreløpig avventende til en nasjonal løsning, især med at det er flere kommersielle aktører i dette markedet. Det er som Nasjonalbiblioteket har påpekt, et hensyn til fornyelse og utvikling i det kommersielle markedet.

6.4 Utvikling av innhold: E-lydbøker og nettverket rundt e-lydbøker

#	Gated	A1	A2	A3	A4
1	Nasjonalbiblioteket (i forhold til Kulturdepartementet): Potential gated, potential change agent	X		X	
2	Forlag: Challenging gated	X	X	X	X
3	Bokbasen: Potential gated, demanding user			X	X
4	Biblioteksentralen: Potential gated, demanding user			X	X
5	Bibliotek: Bounded gated, influence-bounded gated	X		X	X

Tabell 6: De "gated" i nettverket rundt e-lydbøker. A1 er attributt 1) politisk makt; A2 er attributt 2) informasjonsproduksjon; A3 er attributt 3) relasjon; og A4 er attributt 4) alternativer.

I spørsmålet om e-lydbøker kan man forestille seg et tilnærmet kulturpolitisk løp, da noen forlag har åpnet for utlån av e-lydbøker, som Vigmostad & Bjørke. Disse e-lydbøker distribueres gjennom de samme kanalene som ved det kulturpolitiske løpet, da e-lydbøkene går fra forlaget som “gatekeeper” til “gate” Bokbasen og/eller Biblioteksentralen, til bibliotek som “gated”. Det som er den grunnleggende forskjellen mellom e-lydbøker og e-bøker er at det foreligger en anbefalt modell for utlån og innkjøp av e-bøker.

Staten som den teoretiske “gatekeeper” har gitt Nasjonalbiblioteket i oppdrag å finne en modell for e-lydbøker. Nasjonalbiblioteket blir både en “gated” og en utøvende “gatekeeper” da de må komme frem til en modell med de relevante aktørene deriblant forlagene. I likhet med det markedsløpet er oppdraget et uttrykk for tilgang, bevaring av kultur og “change agent”-rasjonalene. I posisjonen som “gated” står forlagene igjen som en “challenging gated” med fire attributter. Forlagene utøver stor politisk makt da de innehar attributt 2, og har makt til å styre informasjonsproduksjonen som både “gatekeeper” Nasjonalbiblioteket, og “gated” bibliotek er interessert i. Videre har forlagene attributt 4 ved at de fire store forlagene har sine egne strømmetjenester, hvor e-lydbøker gjøres tilgjengelig, som er et reelt alternativ til bibliotekene. Tilgjengeliggjøring av e-lydbøker gjennom strømmetjenestene og ikke bibliotekene er et uttrykk for monopolrammen, da det kan tolkes som at forlagene setter sine kommersielle interesser høyere. Samtidig har Nasjonalbiblioteket pekt på e-lydbøker i sammenheng med musikk og strømmetjenester, og at det kan være vanskelig for bibliotekene å ta opp konkurransen mot disse. Dette er et uttrykk for medierammen.

Utsagnet “Vi er veldig skeptisk til e-lydbøker i bibliotekene. Vi er usikker på om det er en naturlig ting for bibliotekene å drive med”, er et uttrykk for delegetimeringsramme, når et forlag uttrykker skepsis til at bibliotekene har noe med e-lydbøker å gjøre. Jeg synes det er viktig å påpeke at det er tre aspekter som gjør at e-lydbøker skiller seg fra e-bøker for aktørene, da særlig de kommersielle. Posisjonelt står e-lydbøker bedre stilt i det kommersielle markedet sammenlignet med e-bøker, og særlig da prøveprosjektet ble startet opp. Bruken av e-lydbøker er i vekst og har blitt mer populært de siste årene. Noe som også vises i debatten rundt e-lydbøker og hvordan strømmetjenestene står i markedet. Et annet aspekt er at e-lydbøker er det formatet som koster forlagene mest å produsere, det er store produksjonskostnader tilknyttet en e-lydbok, og flere personer involvert i en produksjon sammenlignet med e-bøker. Det siste og tredje aspektet henger sammen med det første, men handler om at de kommersielle aktørene har fått de kommersielle løsningene ut i markedet. En introduksjon av tilgang til gratis e-lydbøker gjennom bibliotek, kan true strømmetjenestene og vekst tilknyttet e-lydbøker i bokbransjen. Dette er aspekter som har blant annet blitt kommentert av bibliotek, Nasjonalbiblioteket og direktør av Forleggerforeningen Kristenn Einarsson. Veksten tilknyttet e-lydbøker gjelder og for såvidt e-bøker, da ofte begge formatene er tilgjengelig gjennom strømmetjenestene, kan kobles tilbake til Asbjørnsens begrep om “moving target”. Markedet for e-bøker og e-lydbøker, spesifikt det

kommersielle markedet for e-lydbøker er i bevegelse. Noe som gjør at aktørene befinner seg i en prekær situasjon. Flere aktører har uttalt at det er en selvfølge at bibliotekene skal få e-lydbøker, men at det er vanskelig å finne balansegangen. Jeg opplever at e-lydbøker medfører større risiko for forlagene, med tanke på de tre aspektene til sammenligning med e-bøker, spesielt når formatet opplever vekst.

Til tross for at det ikke foreligger noen modell for e-lydbøker per dags dato, har noen forlag åpnet for utlån av e-lydbøker. Deriblant Vigmostad & Bjørke, ettersom det ikke foreligger noen anbefalt modell, står de fritt til å sette pris for e-lydbøker og velge om e-lydbøker havner i lisens eller klikkmodellen. E-lydbøker havner som regel rett ut i klikk. Vigmostad & Bjørke utfører i sin kapasitet som “gatekeeper”, både “gatekeeping” og “gatekeeping”-mekanismer, da de kan velge hvilke e-lydbøker som tilgjengeliggjøres og står fritt til å sette og endre pris.

Biblioteksentralen og Bokbasen er både en “gate” og en “gated” overfor forlagene, da de ønsker å kunne tilby e-lydbøker til bibliotekene. Som “gated” er disse to distributørene sympatisk til bibliotekene, og ønsker at “gatekeeper” skal kunne tilby e-lydbøker gjennom dem. Distributørene er tildelt to attributter og er en “demanding user” da de har relasjon med “gatekeeper” samtidig som de har et alternativ. Distributørene kan inngå avtaler med utenlandske forlag, noe jeg tolker som et reelt alternativ for dem. Bokbasen har for eksempel inngått en avtale med Pottermore som gjør at de kan tilby e-bøker og e-lydbøker fra derifra.

Bibliotekene på sin side blir værende som en “gated” i spørsmålet om e-lydbøker, men får tildelt et attributt til, og blir en “influence-bounded gated” ved attributt 1, 3 og 4. Jeg mener at bibliotekene kan utøve politisk makt, noe jeg oppfatter at de har gjort da samtlige biblioteksjefer gikk ut i media i februar 2019. Bibliotekene pekte på sin kulturpolitiske funksjon i samfunnet og setter søkelys på sin sak, noe som førte til at den teoretiske “gatekeeper”, kulturministeren kom på banen og Forleggerforeningen måtte svare. Jeg ser denne utøvelse av politisk makt fra bibliotekene som en konsekvens av usikkerheten rundt e-lydbøker, som Bergen folkebibliotek har uttrykt, “vi ser [...] en manglende villighet til å inngå avtaler med oss.” (Informant 7). Eller som Stavanger folkebibliotek og Rogaland fylkesbibliotek fortalte, inntrykket deres er at forlagene er overbevist om at det ikke er noe penger å hente i bibliotekene ved å tilby e-lydbøker. I tillegg opplevde jeg at debatten i februar 2019 ble en lignende debatt mellom bibliotek og forlag som beskrevet i Arnestad og

Simenstad (2017). Den kulturpolitiske rammen ble tydelig uttrykt, og man kan peke mot den kannibalistiske rammen i henhold til forlagenes manglende vilje til å inngå avtaler, og at de er tilbakeholdne i relasjon med strømmetjenestene sine. Dette blir blant annet tydelig uttrykt av Kristenn Einarsson under høringen for Kulturmeldingen februar 2019 (Forleggerforeningen, 2019).

Alle bibliotekene har nevnt e-lydbøker, og det er et format de gjerne vil kunne tilby videre til lånerne. De viser til formålsparagrafen, og deres rolle å være en samfunnsutjevner, da det ikke er sikkert at alle har mulighet til å betale for strømmetjenestene for å få tilgang til e-lydbøker.

I tillegg mener jeg at bibliotekene også har et reelt alternativ, som går på bekostning av norske e-lydbøker. Stavanger folkebibliotek og Deichman tilbyr Overdrive, noe som gir lånere tilgang til både e-bøker og e-lydbøker på hovedsakelig engelsk. Jeg opplever denne utviklingen som uheldig for de norske forlagene da de kan miste terreng til engelskspråklige alternativer og det gir heller ingen direkte inntekt. Men utviklingen er positivt for lånere, som får tilgang til mer materiale fra bibliotekene.

6.5 Observatører

Gated	A1	A2	A3	A4
Kulturrådet (i forhold til Kulturdepartementet): Bounded gated, influence-bounded gated	X		X	X
Nasjonalbiblioteket (i forhold til Kulturdepartementet): Challenging gated	X	X	X	X
Nasjonalbiblioteket (i forhold til forlag, i forbindelse med bokhylla): Bounded gated, influence-bounded gated	X		X	X

Tabell 7: De "gated" utenfor distribusjonsløpene. A1 er attributt 1) politisk makt; A2 er attributt 2) informasjonsproduksjon; A3 er attributt 3) relasjon; og A4 er attributt 4) alternativer.

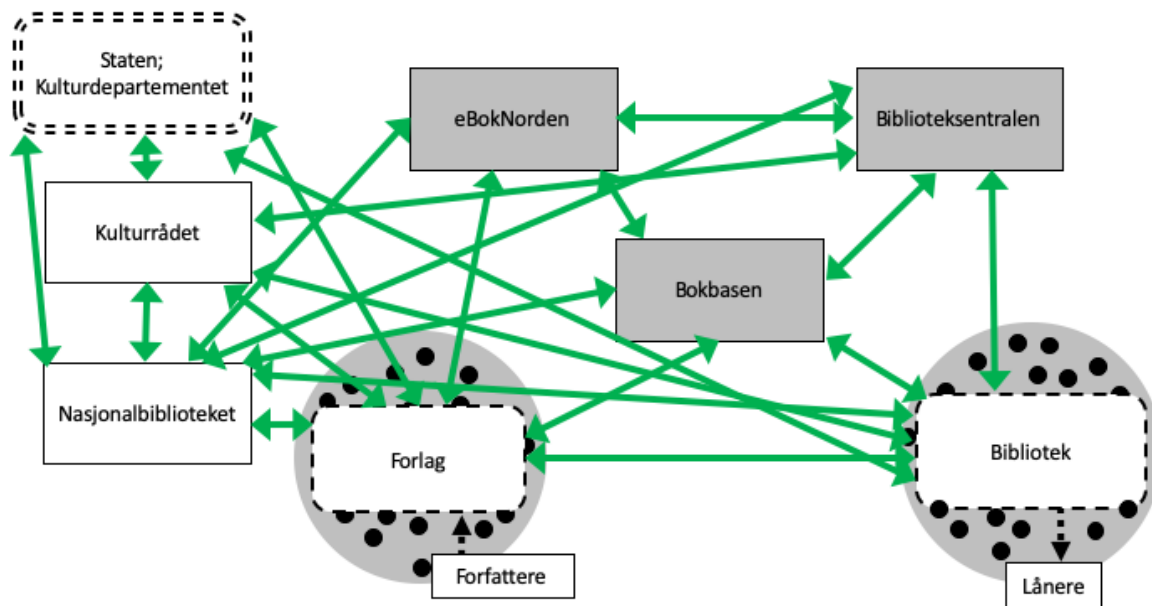
Nasjonalbiblioteket fått en mer aktiv rolle innenfor e-lydbøker. Kulturrådet følger med på utviklingen, men anser ikke dette som en sak for Kulturrådet og deres interesser. Kulturrådet og Nasjonalbibliotek er "gated" til Kulturdepartementet og svarer til sin "gatekeeper". De

mottar blant annet tildelingsbrev fra Kulturdepartementet, samtidig har de sine mandater og oppgaver, som blant annet nedfelt i Prop. 1 S (2012-2013), Kulturrådsloven og Pliktavleveringsloven, noe som gjør at de har en viss autonomi. Begge institusjonene kan falle inn under en observatør-relasjonen da de følger med på utviklingen i både det kommersielle markedet og i biblioteksektoren, uten å ta aktive grep før det eksempelvis påvirker innkjøpsordningen, eller de får i oppdrag fra Kulturdepartementet om å gå aktivt inn.

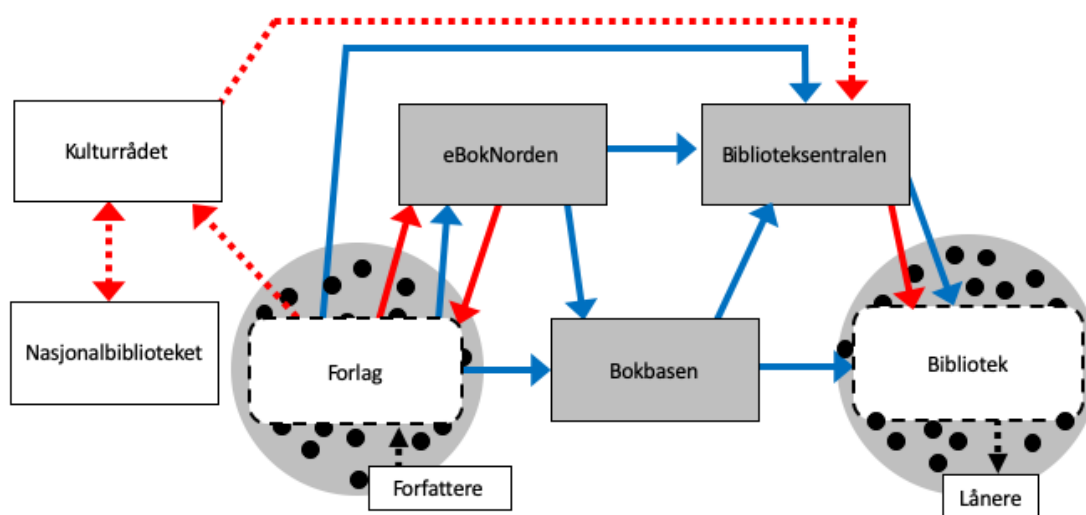
På grunnlag av at institusjonene er underlagt Kulturdepartementet er attributt 3 allerede oppfylt. Jeg har vurdert at Kulturrådet er en “influence-bounded gated”, da attributt 1 utøves gjennom blant annet å være rådgiver for staten. Et annet uttrykk av politisk makt er når Kulturrådet vurderer hvilke titler som blir inkludert i innkjøpsordningen. Kulturdepartementet detaljstyrer ikke Kulturrådet, derfor henger attributt 1 og attributt 4 sammen for Kulturrådet, da det har en viss autonomi og sitt mandat gjennom sine oppgaver. Nasjonalbiblioteket får ytterligere et attributt til, da jeg vurderer at Nasjonalbibliotekets samling av pliktavlevert materiale, fra blant annet forlag, er en manifestasjon av attributt 2, informasjonsproduksjon. Siden Nasjonalbiblioteket har digitalisert og delvis tilgjengeliggjort materialet på bokhylla.no. Samtidig vil Nasjonalbiblioteket være “gated” overfor eksempelvis forlag da blant annet rettighetene må avklares for tilgjengeliggjøring på bokhylla.no. I den situasjonen er de en “influence-bounded gated”. For de resterende attributter ved Nasjonalbiblioteket som “gated” til Kulturdepartementet, er det tilnærmet den samme argumentasjonen som for Kulturrådet, for at Nasjonalbiblioteket har attributt 1 og 4. Nasjonalbiblioteket er biblioteksmyndigheten på vegne av Kulturdepartementet og utøver sin politiske makt gjennom ansvaret for den nasjonale bibliotekpolitikken. I tillegg har Nasjonalbiblioteket en viss grad autonomi for å utøve sitt mandat og sine oppgaver.

6.6 Oppsummering av nettverk

Gjennom drøftingen har jeg vist de forskjellige dynamiske relasjonene aktørene har til og med hverandre, som munner i et komplekst og dynamisk nettverk. Jeg har gått fra figur 13 der aktørene har relasjoner som går på tvers av hverandre, til figur 14 som viser de to distribusjonsløpene for e-bøker og foreløpig e-lydbøker.

Figur 13: Relasjoner på tvers av aktørene

Figur 14: Distribusjonsnettverket. Utsnittet viser begge distribusjonsløpene, hvor blå pilene indikerer markedsløpet, mens de røde pilene indikerer det kulturpolitiske løpet. De solide pilene viser hvordan e-bøker og e-lydbøker beveger seg mellom aktørene, mens de prikkete pilene viser relasjoner som har betydning, men hvor det ikke går e-bøker mellom aktører.

6.7 Refleksjoner og videre muligheter

Det har vært utfordrende og lærerikt at jeg i denne oppgaven har fått mulighet til å utforske flere aspekter knyttet til tematikken rundt e-bøker og e-lydbøker. Det har også skapt ekstra

spenning at disse to formatene er i en stadig utvikling, både i biblioteksektoren og det kommersielle markedet.

I en slik undersøkelse vil man alltid måtte vurdere hvilket nivå man skal konsentrere seg om. På mikronivå kunne man eksempelvis gått nærmere inn på relasjonene til aktørene, på makronivå hvordan politiske føringer og andre samfunnsfaktorer påvirker distribusjonen av e-bøker. Jeg har imidlertid valgt mesonivå, som ligger mellom makro- og mikronivået, og opplever at analyser på dette nivået sammen med bredden i utvalget, gir en god beskrivelse av dynamikken i distribusjonen av e-bøker og e-lydbøker.

Teknologien er selvsagt viktig da e-bøker og e-lydbøker er to digitale format. Imidlertid har fokuset i min undersøkelse vært på aktørene, dermed har jeg valgt å sette det teknologiske aspektet på sidelinjen som avklart i kapittel 1.3. Ut fra min drøfting mener jeg at teknologien ikke har noen vesentlig betydning for nettverket og de posisjonene aktørene inntar. Derimot mener jeg at det er aktørenes politiske og økonomiske interesser som i stor grad har vært styrende for hvordan distribusjonen har utviklet seg. Imidlertid tror jeg at teknologien har spilt en større rolle i forbindelse med strømmetjenestene, enn det har gjort for distribusjonen til bibliotekene.

Ettersom den anbefalte modellen har en prøvetid på tre år og ender 31.12.2020, blir det interessant å følge med på hva som skjer videre. Dette gjelder spesielt e-lydbøker som fremdeles er en pågående prosess. Det blir interessant å se hvordan problematikken rundt e-lydbøker blir løst, og hvordan modellen blir. Man kunne ha gjort en slik tilsvarende undersøkelse for Danmark og Sverige, dog med potensielt mindre kompleksitet, da begge landene har et nasjonalt utlånssystem. Danmark med eReolen og Sverige med Overdrive. Fra et skandinavisk perspektiv, kunne man ha sett på Norden, eller videre internasjonalt.

7. Konklusjon

Jeg har gjennom en kartlegging og analyse av distribusjonen av e-bøker og e-lydbøker til folkebibliotekene, og ut fra et teoretisk rammeverk forsøkt å belyse hva som karakteriserer nettverket av aktører i denne distribusjonen.

I følge min analyse finner jeg at staten gjennom Kulturdepartementet er sentral for alle aktørene i nettverket rundt distribusjonen. Staten legger rammer for både produksjon og distribusjon av litteratur, for kommersielle og offentlige aktører, og fungerer som både teoretisk og utøvende “gatekeeper” i ulike situasjoner. Gjennom ulike politiske føringer blant annet stortingsmeldinger og tildelingsbrev, blir aktørenes roller og samfunnsoppdrag definert og gitt mandat. Dette legger føringer på hvilke posisjoner aktørene inntar i nettverket, som også sier noe om aktørenes posisjon i forhold til hverandre. Ut fra presentert teori vil aktørene da enten være “gatekeeper”, “gate” eller “gated”.

De fleste aktørene har blitt vurdert til å være “influence-bounded gated”, som vil si at de har stor påvirkningskraft på “gatekeeper”, men er avhengig av “gatekeeper” for informasjonsproduksjon. Bibliotekene ble ofte plassert inn i dette nivået. Forlag kom ofte ut som “challenging gated”, noe som gjør at de i stor grad kan velge å utfordre “gatekeeper”, enten dette er staten gjennom Kulturdepartementet, eller Nasjonalbiblioteket knyttet til modell for utlån og innkjøp. Forekomsten av attributt 1 og 4, politisk makt og alternativer fanger det dynamiske elementet av relasjonene fra “gatekeeper” til “gated” og aktørene. Tilstedeværelsen av disse attributtene viser at påvirkning og innflytelse ikke går en vei, men frem og tilbake mellom aktørene som er i gjensidige relasjoner. Min tolkning av dette er at den teknologiske utviklingen ikke har hatt en avgjørende betydning for roller og relasjonene. Oppsummert kan man beskrive dette som et komplekst og dynamisk nettverk, hvor makten mellom aktørene lett kan skifte, avhengig av kontekst og situasjon.

Litteraturliste

- Aarseth, G. (2019, 8. april). *Et must for alle digitale lesere*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://blogg.deichman.no/litteratur/2019/04/08/et-must-for-alle-digitale-lesere/>
- Adresseavisen. (2018, 13. oktober). Adresseavisen mener Bokbransjen må bidra bedre digitalt. *Adresseavisen, Meninger*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.adressa.no/meninger/2018/10/13/Bokbransjen-m%C3%A5-bidra-bedre-digitalt-17680800.ece>
- Adresseavisen. (2019, 23. februar). Adresseavisen mener Bibliotekene trenger e-lydbøker. *Adresseavisen, Meninger*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.adressa.no/meninger/2019/02/23/Bibliotekene-trenger-e-lydb%C3%B8ker-18522978.ece>
- Akershus fylkesbibliotek. (udatert). *Bookbites*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://akershus.fylkesbibliotek.no/bookbites/>
- Aktør. (udatert). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 16. mai 2019 fra <https://www.naob.no/ordbok/akt%C3%B8r>
- Arendal bibliotek. (2018, 10. januar). *eBokBib*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://arendalbibliotek.no/2018/01/ebokbib/>
- Arnestad, V. M., & Simenstad, A. (2017). *Utlånsmodeller for e-bøker i folkebibliotek: den norske debatten i et skandinavisk perspektiv*. (Bacheloroppgave, OsloMet – storbyuniversitetet, Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag). Hentet 8. oktober 2018 fra <http://hdl.handle.net/20.500.12199/1023>
- Asbjørnsen, D. (2002). *Ebøker: rettigheter og marked. Tidvise Skrifter nr. 48. Humaniora, kunst og estetikk*. Stavanger: Høgskolen i Stavanger.

- Audible. (udatert). *About*. Hentet 16. mai 2019 fra <https://www.audible.com/about>
- Balke, T. (2016). *E-boktilbudet i norske folkebibliotek: en undersøkelse av nåværende vilkår og fremtidige muligheter*. (Bacheloroppgave, OsloMet – storbyuniversitetet, Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag). Hentet 19. april 2019 fra <https://fagarkivet.hioa.no/>
- Barzilai-Nahon, K. (2008). Towards a Theory of Network Gatekeeping: A Framework for Exploring Information Control. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 59(9), 1493-1512. doi: 10.1002/asi.20857
- Barzilai-Nahon, K. (2009), Gatekeeping: A critical review. *Annual Review of Information Science and Technology*, 43(1), 1-79. doi: 10.1002/aris.2009.1440430117
- Bergan, E. (2015, 10. juni). *E-bokutredningen: Bibliotekene ivaretar bredden*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.bibforb.no/e-bokutredningen-bibliotekene-hemmer-ikke-salg/>
- Bergan, E. (2019a, 14. februar). – *Har ventet lenge nok på e-lydbøkene*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.bibforb.no/har-ventet-lenge-nok-pa-e-lydbokene/>
- Bergan, E. (2019b, 19. februar). *BF snakket e-lydbøker til Stortinget*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.bibforb.no/bf-snakket-e-lydboker-til-stortinget/>
- Bergan, E. (2019c, 4. februar). *Hva kommer etter eBokBib?*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.bibforb.no/hva-kommer-etter-ebokbib/>
- Bergen offentlige bibliotek (udatert). *Lånereglement*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://bergenbibliotek.no/om-biblioteket/lanereglement>
- Biblioteksentralen. (udatert a). *Biblioteksentralen: Om Biblioteksentralen*. Hentet 8. oktober 2018 fra <http://www.bibsentr.no/Om%20Biblioteksentralen.aspx>

Biblioteksentralen. (udatert b). *Biblioteksentralen: Visjon og forretningside*. Hentet 8. oktober 2018 fra

<http://www.bibsent.no/Om%20Biblioteksentralen/Visjon%20og%20forretningside.aspx>

Biblioteksentralen. (udatert c). *Innspill til ny bibliotekstrategi fra Biblioteksentralen*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/9f4ee1dcdd3d428d8e913dccc6319f93/biblioteksentralen.pdf>

Biblioteksentralen. (2017). *Årsmelding 2017*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://www.bibsent.no/Files/Images/Download/arsmelding/arsmelding2017.pdf>

Bok365. (2016, 13. september). *Mot momsfritak på e-bøker*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://bok365.no/artikkel/momsfritak-pa-e-boker/>

Bok365. (2017, 12. oktober). *Momsen på e-bøker består*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://bok365.no/artikkel/ebok-momsen-bestar/>

Bokbasen. (udatert a). *Bokbasen*. Hentet 8. oktober 2018 fra <https://www.bokbasen.no/>

Bokbasen. (udatert b). *Bokbasen: Om oss*. Hentet 8. oktober 2018 fra

<https://www.bokbasen.no/omoss>

Bokbasen. (udatert c). *Bokbasen: E-bøker i bibliotek*. Hentet 8. oktober 2018 fra

<https://bibliotek.bokbasen.no/>

Boknett. (2018a, desember). *Funn fra årets markedsundersøkelse: 40% er interessert i å lese e-bøker*. Hentet 18. mai 2019 fra

<https://www.boknett.no/Nyheter/2018/Desember/Funn-fra-aarets-markedsundersoekelse-40-er-interessert-i-aa lese-e-boeker>

- Boknett. (2018b, desember). *Funn fra årets markedsundersøkelse om e-bokutlån: 70% foretrekker e-bok hvis tilgjengelig for lån*. Hentet 18. mai 2019 fra <https://www.boknett.no/Nyheter/2018/Desember/Funn-fra-aarets-markedsundersoekelse-o-m-e-bokutlaan-70-foretrekker-e-bok-hvis-tilgjengelig-for-laan>
- Boknett. (2018c, desember). *Stor bredde i utlån av e-bøker fra bibliotek og fortsatt vekst i e-boksalget*. Hentet 18. mai 2019 fra <https://www.boknett.no/Nyheter/2018/Desember/Stor-bredde-i-utlaan-av-e-boeker-fra-bibliotek-og-fortsatt-vekst-i-e-boksalget>
- Bryne, S., & Kleve, M. L. (2011, 4. april). Vanskelig å bruke, dårlig utvalg og løsninger som ikke virker. *Dagbladet*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.dagbladet.no/kultur/vanskelig-a-bruke-darlig-utvalg-og-losninger-som-ikke-virker/63655381>
- Buskerud fylkesbibliotek. (2015, 21. desember). *Nytt system for utlån av e-bøker i Buskerud fra 11.01.2016*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://buskerud.fylkesbibl.no/2015/12/nytt-system-for-utlan-av-e-boker-i-buskerud-fra-11-01-2016/>
- Colbjørnsen, T. (2012). *The Janus Strategy: Launching a Norwegian Ebook Service in an Internationalized Publishing Industry*. Hentet 28. mai 2019 fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-30740>
- Colbjørnsen, T. (2014). *Rapport om prøveprosjekt med e-bøker i innkjøpsordningen (PEI)*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/documents/10157/6308f25c-77dd-45a4-8835-d94b66f10ce2>
- Colbjørnsen, T. (2015). *Continuity in change: Case studies of digitalization and innovation in the Norwegian book industry 2008-2012*. (Doktoravhandling, Universitetet i Oslo, Det humanistiske fakultet).

Colbjørnsen, T. (2017). Åpenhet i det digitale bibliotek: Om politiske føringer og gnisninger mellom kommersiell bokbransje og bibliotek i en digital tid. I A. Anderson, C. Fagerlid, H. Larsen, & I. Straume (Red.), *Det åpne bibliotek: Forskningsbibliotek i endring* (s. 23-49). Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Deichman. (udatert). *Utlånsreglement*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://deichman.no/utl%C3%A5nsreglement>

Den norske Forfatterforeningen [Forfatterforeningen]. (udatert). *Ny nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/9f4ee1dcdd3d428d8e913dccc6319f93/den-norske-forfatterforening.pdf>

Den norske Forfatterforeningen [Forfatterforeningen]. (2019, 12. februar). *Ber forleggere og biblioteker om å bli enige om e-lydbøker*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.forfatterforeningen.no/artikkel/ber-forleggere-og-biblioteker-om-bli-enige-om-e-lydboker>

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora [NESH]. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet 19. november 2018 fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>

Doffin. (2018, 23. november). *Kunngjøring av kontraktsinngåelse*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.doffin.no/Notice/Details/2018-370322>

E-bok. (udatert). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 18. mai 2019 fra <https://www.naob.no/ordbok/e-bok>

eBokNorden. (udatert). *Om oss*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.eboknorden.com/UserPages/AboutUs.aspx?Title=AboutUs>

- Egeland, T. (2016a, 30. august). *Tar opp kampen mot Storytel*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.forfatterforeningen.no/artikkel/tar-opp-kampen-mot-storytel#.V8a2siiLRhE>
- Egeland, T. (2016b, 31. august). *Også ebok.no lanserer strømmetjeneste*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.forfatterforeningen.no/artikkel/ogsa-ebokno-lanserer-strommetjeneste>
- Einarsson, K. (2016, 30. august). *Viktigere hva kulturministeren gjør i høst, enn at hun er taus nå*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://forleggerforeningen.no/viktigere-kulturministeren-gjor-host-taus-na/>
- Einarsson, K. (2017, 6. desember). Forleggerforeningen blander seg ikke inn i distribusjonsformene for e-utlånslisenser. *Bok og Bibliotek*, 6. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.bokogbibliotek.no/arkiv2/tidligere-utgaver/bok-og-bibliotek-nr-6-2017/forleggerforeningen-blander-seg-ikke-inn-i-distribusjons-formene-for-e-utlanslisenser>
- Ellingsdalen, B. (2016, 26. august). *E-bøker i Rogaland*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://rogalandfylkesbibliotek.no/e-boker-i-rogaland/>
- Ericson, A. (2013, 23. april). *NBF går med på e-bokutlån etter den nye modellen*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://norskbiibliotekforening.no/2013/04/nbf-gar-med-pa-e-bokutlan-etter-den-nye-modellen/>
- Fabel. (udatert). *Om oss*. Hentet 16. mai 2019 fra <https://fabel.no/om-oss-abonnementstjenesten-fabel/>
- Falsk, H. (2012, 5. januar). Forlag i fosterstilling. *Aftenposten*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/mRxJO/Forlag-i-fosterstilling>
- Folkebibliotekloven. (1985). *Lov om folkebibliotek (folkebibliotekloven)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>

Forhold. (udatert). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 16. mai 2019 fra

<https://www.naob.no/ordbok/forhold>

Forlag. (udatert a). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 16. mai 2019 fra

https://www.naob.no/ordbok/forlag_2

Forlag. (udatert b). I *Store norske leksikon*. Hentet 16. mai 2019 fra <https://snl.no/forlag>

Forlaget Oktober. (udatert). *Om forlaget*. Hentet 28. mai 2019 fra

<http://www.oktober.no/Om-forlaget>

Forleggerforeningen. (udatert a). *Bokavtalen*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://forleggerforeningen.no/bokavtalen/>

Forleggerforeningen. (udatert b). *Bokavtalen og fastpris*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://forleggerforeningen.no/vi-mener/rammebetingelser/bokavtalen/>

Forleggerforeningen. (udatert c). *Forlagenes samfunnsoppdrag*. Hentet 28. mars 2019 fra

<https://forleggerforeningen.no/faq/hvor-mange-forlag-er-det-i-norge/>

Forleggerforeningen. (2015, 11. desember). *Hvor mange forlag er det i Norge?*. Hentet 28.

mai 2019 fra <https://forleggerforeningen.no/faq/hvor-mange-forlag-er-det-i-norge/>

Forleggerforeningen. (2016, 30. august). *E-bøkene bør fra momsfristak*. Hentet 28. mai 2019

fra <https://forleggerforeningen.no/nyhetsarkiv/e-bokene-bor-fa-momsfristak/>

Forleggerforeningen. (2017, 7. februar). *Hva innebærer Nasjonalbibliotekets nye anbefalte e-utlånsmodell for forlagene?*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://forleggerforeningen.no/kalenderhendelser/innebaerer-nasjonalbibliotekets-nye-anbefalte-e-utlansmodell-forlagene/>

Forleggerforeningen. (2019, 19. februar). *Vi ønsker gode løsninger for gratis tilgang til digitalt innhold*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://forleggerforeningen.no/nyhetsarkiv/vi-onsker-gode-losninger-for-gratis-tilgang-til-digitalt-innhold/>

Fosslien, W. (2016). *Prøveprosjekt med parallelt innkjøp av papir- og e-bøker til norske folkebibliotek rapport*. Hentet 8. oktober 2018 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/9f4ee1dcdd3d428d8e913dccc6319f93/fylkesbiblioteksjefkollegiet.pdf>

Fylkesbiblioteksjefkollegiet. (2019, 28. mars). *Innspel til Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2025 frå fylkesbiblioteksjefkollegiet*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/9f4ee1dcdd3d428d8e913dccc6319f93/fylkesbiblioteksjefkollegiet.pdf>

Gramstad, T. (2008, 3. november). Kan e-boka rocke en urokkelig forlagsbransje?. *Bok og Bibliotek*, 5. Hentet 28. mai fra <https://www.bokogbibliotek.no/arkiv2/tidligere-utgaver/nr-5-2008/kan-e-boka-rocke-en-urokkelig-forlagsbransje>

Grøn, R., & Balling, G. (2016). Kampen om eReolen: Biblioteker, bogmarked og framing af det litterære kredsløb. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab Og Kulturformidling*, 5(3), 53-68. doi: 10.7146/ntik.v5i3.25789

Gundersen, A. (2012. februar). *Bibliotekene og e-bøker: En statusbeskrivelse*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.nb.no/nbdigital/nbblogg/wp-content/uploads/2012/03/Statusnotat-e-b%C3%B8ker-feb-2012.pdf>

- Gundersen, A. (2013). E-bøker i folkebibliotek. *Bibliotheca Nova*, (4), 72–99. Hentet 28. mars 2017 fra https://kunnskapsbase.bibliotekutvikling.no/content/uploads/2016/10/Bibliotheca-Nova-2013.4_digital-formidling.pdf
- Helle, B. T. (2019, 13. mai). Regjeringen fjerner moms på e-bøker. *Dagens næringsliv*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.dn.no/boker/trine-skei-grande/forlag/regjeringen-fjerner-moms-pa-e-boker/2-1-602872>
- Henriksen, A. (2019, 12. februar). Kulturminister Grande: – Bibliotekene må ha e-lydbøker. *Aftenposten, Kultur*, s. 4-5.
- Hillesund, T. (2002). Digital lesing. *Tidvise Skrifter nr. 49. Humaniora, kunst og estetikk*. Stavanger: Høgskolen i Stavanger.
- Hovemoen, H. (2019, 16. februar). *Nok nå. E-lydbøker i bibliotekene snarest!*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.dagsavisen.no/debatt/nok-na-e-lydboker-i-bibliotekene-snarest-1.1279477>
- Johannessen, A., Tufte P. A., & Kristoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2018, 23. oktober). *Regionreformen*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regionreform/regionreform/id2477186/>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2019, 4. februar). *Nye fylker*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regionreform/regionreform/nye-fylker/id2548426/>

Korsvold, K. (2018, 16. oktober). Ingen løsning for digitale lydbøker på bibliotekene.

Aftenposten. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://www.aftenposten.no/kultur/i/Ondokw/Ingen-losning-for-digitale-lydboker-pa-bibliotekene>

Kulturdepartementet. (udatert a). *Arkiv, bibliotek og museum*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/arkiv-bibliotek-og-museum/id86986/>

Kulturdepartementet. (udatert b). *Språk og litteratur*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/sprak-og-litteratur/id86990/>

Kulturdepartementet. (udatert c). *Arbeidet med Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023*. Hentet 28. mai fra

<https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/innsiktsartikler/arbeidet-med-nasjonal-bibliotekstrategi-2020-2023/id2630490/>

Kulturdepartementet. (2012). *For budsjettåret 2013 utgiftskapitler: 300-339 inntektskapitler: 33000-3339, 5568* (Prop. 1 S (2012-2013)). Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-1-s-20122013/id702466/>

Kulturdepartementet. (2015a). *Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018: Statens oppgaver og ansvar for utvikling av folkebibliotekene*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-bibliotekstrategi-2015-2018/id2429329/>

Kulturdepartementet. (2015b, 8. juni). *Rambøll har overlevert utredning om e-bøker og utlån i folkebibliotek*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ramboll-har-overlevert-utredning-om-e-boker-og-utlan-i-folkebibliotek/id2415468/>

Kulturdepartementet. (2017a, 9. november). *Litteraturpolitikken*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/sprak-og-litteratur/innsikt/sartikler/Litteraturpolitikken/id762491/>

Kulturdepartementet. (2017b, 9. november). *Bibliotek*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/arkiv-bibliotek-og-museum/innsiktsartikler/bibliotek/id115235/>

Kulturdepartementet. (2018, 20. februar). *Oppdrag Nasjonalbiblioteket – digitale lydbøker*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://kunnskapsbase.bibliotekutvikling.no/content/uploads/2018/02/oppdraglyd.pdf>

Kulturdepartementet. (2019a, 27. februar). *Arbeidet med Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023: Rammer for arbeidet*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/innsiktsartikler/arbeidet-med-nasjonal-bibliotekstrategi-2020-2023/rammer-for-arbeidet/id2630491/>

Kulturdepartementet. (2019b, 13. mai). *Innspill til bibliotekstrategien*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/innsiktsartikler/arbeidet-med-nasjonal-bibliotekstrategi-2020-2023/innspill-til-bibliotekstrategien/id2630493/>

Kulturrådet. (udatert a). *Om Kulturrådet*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/om-kulturradet>

Kulturrådet. (udatert b). *Digital utvikling*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/digital-utvikling>

Kulturrådet. (udatert c). *Ofte stilte spørsmål om innkjøpsordningene*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/litteratur/oss-innkjopsordningene>

Kulturrådet. (2016, 30. august). *Notat til R 5/16*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/documents/10157/c248ccc4-b91c-4683-831d-4f7ab0463360>

Kulturrådet. (2018a, 16. februar). *Vil fortsette dialogen om innkjøp av e-bøker*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/en/litteratur/vis-artikkel/-/vil-fortsette-dialogen-om-innkjop-av-e-boker>

Kulturrådet. (2018b, 21. mars). *Historikk*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/om-kulturradet/vis-artikkel/-/historikk>

Kulturrådet. (2019a, 21. mai). *Organisasjonen*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/organisasjonen>

Kulturrådet. (2019b, 15. januar). *Innkjøpsordningane for litteratur*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/innkjopsordningene>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.

Lekvam, K. (2001). Ebokteknologi. *Tidvise Skrifter nr. 42. Humaniora, kunst og estetikk*. Stavanger: Høgskolen i Stavanger.

Letnes, O. (2017, 9. november). Forlagene ønsker monopol for salg av e-bøker til bibliotek. *Bok og bibliotek*, 5. Hentet 28. mai 2019 fra <https://bokogbibliotek.no/arkiv2/tidligere-utgaver/bok-og-bibliotek-nr-5-2017/forlagene-onsker-monopol-for-salg-av-e-boker-til-bibliotek>

Lydbok. (udatert). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 16. mai 2019 fra <https://www.naob.no/ordbok/lydbok>

- Lydbokforlaget. (udatert). *Om Lydbokforlaget*. 28. mai 2019 fra
<https://www.lydbokforlaget.no/content/litt-om-forlagets-historie>
- Løvåsen, S. (2016, 2. mai). *E-bokutlån i bibliotek*. 28. mai 2019 fra
<https://www.forfatterforeningen.no/artikkel/e-bokutlan-i-bibliotek>
- Medienorge. (udatert). *Største forlagsgrupper i Norge*. Hentet 28. mai 2019 fra
<http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/boker/148>
- Meld. St. 20 (2009-2010). (2010). *Omorganisering av ABM-utvikling*. Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Meld-St-20-20092010/id608202/sec1>
- Mellem, T. (2018, 3. april). *Lån e-bøker i BookBites*. Hentet 28. mai 2019 fra
<http://bibliotek.tromsfylke.no/lan-e-boker-i-bookbites/>
- Nasjonalbiblioteket. (udatert a). *Mandat og strategi*. Hentet 28. mai 2019 fra
<https://www.nb.no/om-nb/mandat-og-strategi/>
- Nasjonalbiblioteket. (udatert b). *Digitalisering*. Hentet 28. mai 2019 fra
<https://www.nb.no/om-nb/digitalisering/>
- Nasjonalbiblioteket. (2016). *Nasjonalbiblioteket anbefaler ny e-bok modell*. Hentet 28. mai 2019 fra
<https://kunnskapsbase.bibliotekutvikling.no/nyheter/nasjonalbiblioteket-anbefaler-e-bok-modell/>
- Nasjonalbiblioteket. (2016, 13. oktober). *Kva skjer med e-bøkene?*. Hentet 28. mai 2019 fra
<https://kunnskapsbase.bibliotekutvikling.no/nyheter/kva-skjer-e-bokene/>
- Nasjonalbiblioteket. (2017a, 21. mars). *Forlenget e-bok tilgang på k-fond*. Hentet 28. mai 2019 fra
<https://kunnskapsbase.bibliotekutvikling.no/nyheter/forlenget-e-bok-tilgang-pa-k-fond/>

Nasjonalbiblioteket. (2017b, 6. september). *Digitale lydbøker i folkebibliotekene*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://kunnskapsbase.bibliotekutvikling.no/nyheter/digitale-lydboker-folkebibliotekene/>

Nasjonalbiblioteket. (2018, 21. februar). *Hva skjer med lydbøkene?*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://kunnskapsbase.bibliotekutvikling.no/nyheter/hva-skjer-med-lydbokene/>

Neraal, A. (2015, 21. desember). Den norske Bokdatabasen AS. I *Store norske leksikon*.

Hentet 8. oktober 2018 fra https://snl.no/Den_norske_Bokdatabasen_AS

Neraal, A. (2018a, 18. oktober). De store runder 80 prosent. *Bok 365*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://bok365.no/artikkel/de-store-runder-80-prosent/>

Neraal, A. (2018b, 27. oktober). Lydbokforlaget AS. I *Store norske leksikon*. Hentet 28. mai

2019 fra https://snl.no/Lydbokforlaget_AS

Neraal, A. (2019a, 25. januar). Storytel Norge. I *Store norske leksikon*. Hentet 28. mai 2019

fra https://snl.no/Storytel_Norge

Neraal, A. (2019b, 18. februar). Bokavtalen. I *Store norske leksikon*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://snl.no/Bokavtalen>

Neraal, A. (2019c, 22. mai). Bokbransjens Klondike. *Bok 365*. Hentet 28. mai 2019 fra

<https://bok365.no/artikkel/bokbransjens-klondike/>

Nettverk. (udatert). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 16. mai 2019 fra

<https://www.naob.no/ordbok/nettverk>

Nilsen, T. T. (2018, 21. februar). Vil gi lydbøker til folket. *Klassekampen, Kultur og medier*.

Hentet 28. mai 2019 fra

<https://www.klassekampen.no/article/20180221/ARTICLE/180229994>

- Norsk Bibliotekforening. (2019, 28. mars). *Innspill til ny Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/9f4ee1dcdd3d428d8e913dccc6319f93/norsk-bibliotekforening.pdf>
- NRK. (2018, 8. oktober). *Fortsatt moms på ebøker*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.nrk.no/nyheter/fortsatt-moms-pa-eboker-1.14239500>
- NRK. (2019, 12. februar). *Dagsnytt 18: 5. Utlån av e-lydbøker på bibliotekene* [TV-program]. Hentet 28. mai 2019 fra <https://tv.nrk.no/serie/dagsnytt-atten-tv/201902/NNFA56021219/avspiller>
- NRK Bok. (2016, 2. mai). Nasjonalbiblioteket foreslår denne nye modellen for ebok-utlån [Facebookside]. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.facebook.com/notes/nrk-bok/>
- Olsen, M. H. (2009). *E-boka og innkjøpsordningene: statusrapport og vurderinger*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/e-boka-og-innkjopsordningene>
- Olsen, M. H. (2011). *E-boka, kulturrådet og støtteordninger: en oppdatering*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/publikasjon-e-boka-kulturradet-og-stotteordninger-en-oppdatering>
- Olsen, M. H., Buset, B., & Vevle, K. (2010). *Nasjonal e-bokstrategi – et diskusjonsnotat*.
- Oslo Economics. (2014). *Konsekvensanalyse av ulike merverdiavgiftscenarier for bøker*. Hentet 28. mai 2019 fra http://bokhandlerforeningen.no/sites/bohafor/files/user/vedlegg/oe-rapport_2014-12_konsekvensanalyse_av_ulike_merverdiavgiftscenarier_fo.pdf

- Oslo Economics, Simonsens Advokatfirma, & Oeconomica. (2012). *Utredning om litteratur- og språkpolitiske virkemidler*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/utredning-om-litteratur--og-sprakpolitisk/id668572/> / https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kud/kulturvern/utredninger/utredning_om_litteratur-og_spraakpolitiske_virkemidler_2012.pdf
- Pihl, R. (2014, 10. juni). Verdikjede. I *Store norske leksikon*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://snl.no/verdikjede>
- Pliktavleveringslova. (1989). *Lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument (pliktavleveringslova)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1989-06-09-32>
- Porter, M. E. (1985). Technology and Competitive Advantage. *Journal of Business Strategy*, 5(3), 60-78. doi: 10.1108/eb039075
- Rambøll. (2015). *Utredning om e-bøker og utlån i bibliotek: Rapport til Kulturdepartementet?*. Hentet 8. oktober 2018 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rapport-utredning-om-e-boker-og-utlan-i-bibliotek/id2415420/>
- Rasmussen, J. F. (2019). *Rapport evaluering av nasjonal bibliotekstrategi*. Hentet 28. mai 2019 fra https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2018/09/Rapport-evaluering-nasjonal-bibliotekstrategi-07.02.19_-006.pdf
- Relasjon. (udatert). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 16. mai 2019 fra <https://www.naob.no/ordbok/relasjon>
- Ringstad, S. (2019a, 13. februar). *E-lydboksaken i media*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://bibliotekutvikling.no/news/3153>

Ringstad, S. (2019b, 26. februar). *Pressemelding fra Nasjonalbiblioteket: Bibliotekene brukes mer enn noen gang*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://bibliotekutvikling.no/news/3484>

Rogaland fylkesbibliotek og biblioteksjefer i Rogaland. (udatert). *Innspill til Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/9f4ee1dcdd3d428d8e913dccc6319f93/rogaland-fylkesbibliotek-og-biblioteksjefene-i-rogaland.pdf>

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5. utg). New York: Free Press.

Røgler, J. (2019, 16. januar). *E-bøker og e-lydbøker i bibliotekene – politisk uttalelse fra BF*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.bibforb.no/e-boker-og-e-lydboker-i-bibliotekene-politisk-uttalelse-fra-bf/>

Rønning, H., & Slaatta, T. (2010). *Boken: Mellom Perm og Skjerm. Utviklingstrekk i internasjonal forlagsbransje*. Rapport på oppdrag fra Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening.

Rønning, H., Slaatta, T., Torvund, O., Larsen, H., & Colbjørnsen, T. (2012). *Til bokas pris: Utredning av litteraturpolitiske virkemidler i Europa*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/utredning-om-litteraturpolitiske-virkemi/id672677/>

Skallerud, K. (2018, 10. april). Detaljhandel. I *Store norske leksikon*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://snl.no/detaljhandel>

Skansen, K., Indregaard, L. H., Nygård, B. S., Kielland, P. H., Stensberg, A. T., Undlien, A. K., & Schøning, T. O. (2019, 7. februar). *Begynnelsen på slutten for folkebibliotekene? iTromsø*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.itromso.no/meninger/2019/02/07/Begynnelsen-p%C3%A5-slutten-for-folkebibliotekene-18420439.ece>

- Stavanger kommune. (2017, 8. mars). *Årsrapport 2016*. Hentet 28. mai 2019 fra <http://arsrapport2016.stavanger.kommune.no/8-kommunale-foretak/8-2-solvberget/>
- Storytel. (udatert). *Om Storytel*. Hentet 16. mai 2019 fra <https://www.storytel.com/no/nn/om-storytel>
- Storø, O. I., Tveit, Å. K., Bae, Ø. E., Mundal, R., & Furset, S. E. (2018, 22. februar). *Digitale lydbøker til alle som vil ha!*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://norskbibliotekforening.no/2018/02/13856/>
- Sølvberget. (2017, 13. januar). *Utlånsreglement*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.xn--slvberget-l8a.no/Praktisk-informasjon/Utlansreglement>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (5.utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thompson, J. B. (2010). *Merchants of Culture: The Publishing Business in the Twenty-First Century*. Cambridge: Polity Press.
- Tinnesand, S. A. (2019, 14. mars). *Bibliotekene har evaluert den nasjonale bibliotekstrategien*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://bibliotekutvikling.no/news/4858>
- Trondheim folkebibliotek. (udatert). *Lånekort og regler*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://biblioteket.trondheim.kommune.no/innhold/om-biblioteket/blilaner/>
- Vassiliou, M., & Rowley, J. (2008). Progressing the definition of “e-book”. *Library Hi Tech* 26(3), 355-368. doi: 10.1108/07378830810903292
- Vollan, M. B., & Meyer, A. H. (2018, 19. februar). Strid om lyd på bibliotek. *Klassekampen, Kultur og medier*. Hentet 28. mai 2019 fra <https://www.klassekampen.no/article/20180219/ARTICLE/180219949>

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv til informantene

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Hvordan fungerer nettverket av aktører i distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek?”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se på nettverket av aktører i kontekst av distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek; hvilke aktører er med, hva slags rolle har aktørene og hvilke relasjoner har aktørene til hverandre?. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I forbindelse med min masteroppgave hos masterstudiet Bibliotek- og informasjonsvitenskap ved OsloMet – storbyuniversitetet gjennomfører jeg et prosjekt der jeg skal undersøke “Hvordan fungerer nettverket av aktører i distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek?”. Prosjektet vil kartlegge hvordan distribusjonen av e-bøker til folkebibliotekene foregår, og hvordan dette landskapet ser ut. Samtidig vil prosjektet også se på nettverket som er skapt av distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek. Hvilke aktører er med, og hvilken rolle innehar aktørene, og hvilke relasjoner har aktørene til hverandre i kontekst av distribusjonen?

Problemstillingen er: “Hvordan fungerer nettverket av aktører i distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek?”, med følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilken rolle innehar aktørene?
2. I hvilket omfang har aktørene relasjoner til hverandre?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet – storbyuniversitetet som er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I denne anledning ønsker jeg å dybdeintervjue aktører som er relevant for dette prosjektet. Du mottar dette skrivet fordi du er ansatt hos en av aktørene som er relevant for prosjektet. Jeg ønsker å høre om hvordan din arbeidsplass, organisasjon, erfarer og synes om distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek. Dette skrivet vil gi deg informasjon om hva deltakelse vil innebære for deg.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta på prosjektet innebærer det at du deltar i et intervju, som vil ta ca. 1 time. Intervjuet vil inneholde spørsmål om organisasjonens virksomhet og rolle i forbindelse med e-bøker og distribusjon til folkebibliotek, formelle avtaleverk og lignende rundt distribusjonen, og hva slags relasjoner organisasjoner har til andre organisasjoner. Dine svar vil bli tatt opp gjennom lydopptak.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger vil anonymisert, men fullstendig anonymisering er vanskelig å garantere i slike undersøkelser. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Om du skulle velge å trekke samtykket ditt, ber jeg deg om å ta kontakt med meg, Vilde Mei Arnestad, gjennom e-post (s235570@oslomet.no).

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet.

Vi

behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er

- studenten og veileder vil ha tilgang til lydopptakene, og
- studenten vil oppbevare datamaterialet kryptert på en egen enhet under prosjektet.

All informasjon som kommer frem i intervjusammenheng vil bli behandlet konfidensielt og i tråd med forskningsetiske normer for behandling av personlige og konkurransesensitive opplysninger. Navn kan anonymiseres i prosjektet, men jeg gjør oppmerksom på at fullstendig anonymisering er vanskelig å garantere i en slik undersøkelse.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31. juli 2019. Personopplysninger og lydopptak vil bli slettet ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet – storbyuniversitetet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- • OsloMet – storbyuniversitetet ved Terje Colbjørnsen, på epost (terje.colbjornsen@oslomet.no) eller telefon: 995 65 890.
- Vårt personvernombud: Ingrid Jacobsen, på epost (ingrid.jacobsen@oslomet.no) eller telefon: 672 35 534.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Terje Colbjørnsen
Arnestad
Prosjektansvarlig
Student
(Veileder
)

Vilde Mei

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “Hvordan fungerer nettverket av aktører i distribusjonen av e-bøker til folkebibliotek?”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at full anonymitet i prosjektet ikke garantert

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, 31. juli 2019.

(Dato)

(Prosjektdeltaker)

Vedlegg 2: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

Introduksjon: introduksjon og presentasjon av prosjektet, rettigheter og anonymitet, og innhenting av skriftlig samtykke fra informanten

ALLE: Bakgrunn

- Hva er stillingen din?
- Ansvarsområde og arbeidsoppgaver – e-bøker?

ALLE: Organisasjonen:

- Rolle? - *virksomhet, samfunnsoppdrag*
- Posisjon? - *bransjen? det litterære kretsløpet? syn på posisjonen*
- Rolle – distribusjon? > *e-bøker, e-lydbøker – pågangsdriver*
- Ansvar – e-bøker / e-lydbøker? - *tjeneste for brukere*

Innlede med prøveprosjektet - *sammenlign utlånsmodell fra prøveprosjektet med dagens anbefalte modell*

Distributør:

- Lettere eller vanskeligere med den anbefalte modellen?
- Forhold til: **Kulturrådet, Nasjonalbiblioteket?**
- Forhold til: **forlag?** – *forskjellig avhengig av forlag, str.?*
- Forhold til: **bibliotek?** – *avhengig av konsortium?*
- Beskriv forholdet? – *dialog?*
- Rolle sammenlignet med annen **distributør?**
- Bokbasen/Biblioteksentralen: Innkjøpsordningene – *konkurranse, økonomisk?*

Bibliotek:

- Lettere eller vanskeligere med den anbefalte modellen?
- Hvordan ser **bibliotek** på utlånet av e-bøker i bibliotek? - *kulturpolitisk?*
- Endret omfang av arbeid tilknyttet e-bøker? – *administrasjon?*
- Forhold til: **distributørene, forlag, Kulturrådet, Nasjonalbiblioteket?**
- Beskriv forholdet? – *dialog?*

- Fornøyd med distributørens plattform? – *statistikk, brukervennlighet?*

Forlag:

- Hvordan ser forlaget på den anbefalte modellen?
- Beskriv syn på utlån av e-bøker i bibliotek? – *kannibalistisk, kulturpolitisk?*
- Forhold til: **distributørene, folkebibliotek, Kulturrådet, Nasjonalbiblioteket?**
- Beskriv forholdet – *dialog*
- Hva slags betydning har andre forlag? – *konkurransen? Forleggerforeningen?*

Nasjonalbiblioteket/Kulturrådet

- Beskriv rollen i distribusjonen?
- Innkjøpsordningene
- Den anbefalte modellen
- Forhold til **folkebibliotek, forlag (og distributørene), og hverandre?**
- Beskriv forholdet – *dialog*
- Hvordan ser (aktøren) på dagens situasjon?

Andre aspekter:

- E-bok moms
- Nasjonal bibliotekstrategi
- E-lydbøker
- Teknologi-nøytralitet
- Språk

Avslutning: Er det noe informant vil tilføye? Er det noe informant lurer på? Takke for deltakelse; eventuelt oppfølgingsintervju/e-post

Vedlegg 3: Kriteriebasert utvalg av forlag

1. være et forlag som ikke tar betaling;
2. være basert i Oslo;
3. forlaget kan ikke være et imprint til et annet forlag, og
4. forlaget kan ikke eies av et annet forlag, og
5. om forlaget eies av en forlagsgruppe, og ikke spesifikt forlag, kan et forlag av denne gruppen velges, men ved usikkerhet, strykes disse forlagene; og
6. forlagets utgivelser må være en blanding av skjønnlitteratur og sakprosa

1	Aschehoug
2	Bokvennen
3	Cappelen Damm
4	Communicatio
5	Gyldendal
6	Humanist forlag
7	Kagge
8	Kolofon forlag
9	Kolon forlag
10	Forlaget Oktober
11	Orkana
12	Pax forlag
13	Pelikan forlag
14	Forlaget Press
15	Publicom forlag

16	Samlaget
17	Solum forlag
18	Tiden
19	Transit
20	Vidarforlaget
21	Vigmostad & Bjørke
22	Wigestrand forlag